

FAMILIA
Revistă de cultură
Nr. 3 • martie 2008
Oradea

Ne ilustrează numărul
Tudor Chirilă

**Seria a V-a
martie
2008
anul 45 (146)
Nr. 3 (508)**

FAMILIA

REVISTĂ DE CULTURĂ
Fondator: **IOSIF VULCAN**
1865

Apare la Oradea

Responsabil de număr:
Traian Ștef

REDAȚIA:

Ioan MOLDOVAN (redactor-șef)
Traian ȘTEF (redactor-șef adjunct)
Miron BETEG (secretar general de redacție)
Mircea PRICĂJAN, Ion SIMUȚ

Redactori asociați:

Aurel CHIRIAC, Marius MIHEȚ

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Oradea, Str. Iosif Vulcan, nr. 16

Telefon: 40-259-41.41.29

E-mail: familia@rdslink.ro

(Print) I.S.S.N 1220-3149

(Online) I.S.S.N 1841-0278

www.revistafamilia.ro

TIPAR: Imprimeria de Vest, Oradea

**Revista figurează în catalogul publicațiilor
la poziția 4213**

Revista este instituție a Consiliului Județean Bihor

Tehnoredactare: S.C. Pixel Media S.R.L.

FAMILIA

CUPRINS

● Editorial		
<i>Traian Ștef</i>	- Redundanța și duplicatul	5
● Asterisc de Gheorghe Grigurcu		10
● Ideoclipuri de Al. Cistelean		
	- Gellu Dorian: Religia poeziei	14
● Nisipul din clepsidră		
<i>Vasile Dan</i>	- Fanko și satul său poetic planetar	22
● Atropină de Alexandru Vlad		
	- Alungarea din Paradis	24
● Cronica literară		
<i>Ioan Moldovan</i>	- „...pare că lucrul întâlnește ideea” (Ioan Milea)	26
<i>Constantin Trandafir</i>	- Numai Caragiale	29
● Poeme de Lucian Scurtu		32
● Explorări de Mircea Morariu		35
● Antologie de primăvară		41
<i>Andrei Bodiu</i>		43
<i>Gabriel Chișu</i>		48
<i>Dumitru Chioaru</i>		53
<i>Dan Coman</i>		59
<i>Nichita Danilov</i>		64
<i>Ioan Moldovan</i>		69
<i>Ion Mureșan</i>		73
<i>Alexadru Mușina</i>		79
<i>Aurel Pantea</i>		83
<i>Adrian Popescu</i>		88
<i>Liviu Ioan Stoiciu</i>		96

● Reevaluări de Radu Mares	
- De ce cred că România a fost o „Siberie a spiritului”?	101
● Proza	
<i>Daniel Vighi</i>	
- Care Jimi, că noi nu știm de el?	107
- Vai, vai ce cățaluș frumos aveți ...	
● Interviul Familie cu <i>Ana Blandiana</i>	118
● Poeme de <i>Ion Maria</i>	133
● Arte	
Plastica de <i>Agata Chifor</i>	135
Cartea de teatru de <i>Mircea Morariu</i>	144
Cronica teatrală de <i>Mircea Morariu</i>	147
● Vitrina de <i>Elisabeta Pop</i>	155
● Parodia fără frontiere de <i>Lucian Perța</i>	157

Redundanța și duplicatul

De mai mult timp am avut intenția de a scrie despre redundanță, privind-o ca pe o marcă a lumii noastre de astăzi, și cu precădere a celeia pe care o cunosc mai bine, adică lumea românească. Tautologia, redundanța și pleonasmul ar fi unele dintre acele scăpări în exprimare arătând, de fapt, asemeni unor roșeți sau excrescențe, boli care se manifestă fără să doară și pe care le poate observa mai degrabă celălalt. Nu mă refer la persoane aici, la greșeli, ci la manifestări generale care ne pot defini în acest moment. De aceea n-aș putea spune că sînt niște vicii, plăceri sau obișnuințe care te îmbolnăvesc, dar pot fi boli care ne țin într-un imobilism gregar sau într-un exercițiu al alergatului pe bandă.

Tautologia e o formă a logicii, pleonasmul a exprimării, iar redundanța a discursului, a sintaxei. Toate urmăresc precizia, întărirea, plusul de explicație, adăosul convingător. Asta în intenție. Dar dacă în spatele intenției regulile scapă de sub control sau dacă, și mai rău, ignoranța nu presupune nici un fel de regulă, sau dacă în mintea celui care se exprimă e ceva difuz, fără relief și fără putința de a fi clar exteriorizat, iar stereotipia enfatică și beția de cuvinte iau locul ideii, intrăm în zona patologicului.

A este A spune tautologia; *eu ți-s frate, tu mi-ești frate* spune redundanța; *avansați înainte* spune pleonasmul. Fiecare vede cu ochii lui, dealu-i deal și valea-i vale, vin alegerile electorale, moșia, moșie, funcția, funcție, coana Joițica, coana Joițica, vorba domnilor Niță Ghițescu și Ghiță Nițescu, ca să mai batem și noi apa în piuă.

Vreau să spun prin fraza aceasta că ne este foarte greu să definim și să ne definim, că întărirea unei afirmații nu aduce conotații semnificative, așa cum a cînta și a striga și a ne bate cu pumnii în piept că „noi sîntem

români" nu ne circumscrie decît demagogic, adică redundant, identitatea, că sîntem prizonierii unor acte ratate, altceva fiind în sufletul nostru și altceva trădînd limba noastră, că gîndim și ne exprimăm în formule date fără să avem controlul asupra cuvintelor, că nenea Iancu e maestrul tropizării – mai mult, adică, decît parodierea - tautologiei și redundanței, totul culminînd cu zicala veche a baterii apei în piuă.

În fața casei mele natale era un pâr uriaș, gros cît puteau cuprinde cu brațele doi bărbați, un pâr căruia i se spunea sîntămăresc, cu pere galbene care se coceau în august și care cădeau singure, bătute de vînt, sau scuturate cu un băț lung. Erau pere pentru țuică. Bunicul era un țaran căruia îi plăcea să facă lucrurile astfel încît efectul muncii să fie maxim. Adică nu arunca perele într-un ciubăr uriaș de stejar pe care mai întii îl ținea cu fundul în sus și cu apă deasupra, apoi umplut cu apă vreo săptămînă sau mai mult, pînă nu mai curgea picătură, ci mă puneam pe mine să le bat în piuă. Cunosco această muncă groaznic de enervantă. Stam așezat pe un scăunel mai jos, luam din grămadă cîțiva pumni de pere și le puneam în piuă, apoi le băteam cu maiul pînă erau bine zdrobite și curgea mustul din ele, îmi sărea pe obraz must dulceag și se mai adunau și albinele și viespii în jurul meu și trebuia să le las în pace, să nu le zgîndăr cumva. Multe zile aveam de lucrat cu maiul și piua. Dar lucrul acesta avea o finalitate bună, era ceva bine făcut. Ce ar fi însemnat să bat nevolnic apa cu maiul în piua respectivă? Putea fi o pedeapsă, ca în armată, cu săpatul și astupatul gropii, oricum una degradantă, putea fi semnul prostirii, al bolii psihice. Asta la propriu vorbind. Oricum, însă, e vorba despre o acțiune fără sens, absurdă, din lumea lui Degeaba. Și cuvîntul acesta sună ciudat. Mi se pare un amestec de latină cu slavă, exprimînd inutilitatea ca regulă. Redundanța, vreau să zic, are mult din bătutul apei în piuă. Nu al perelor.

Unii spun că tautologia, redundanța, pleonasmul ar fi vicii: de gîndire, de logică, de exprimare. În aparență sînt mișcări inerțiale cînd gîndirea nu mai controlează cuvintele și se revarsă toate din același cîmp, pe același jgheab. E o neputință a exactității care încearcă să se compenseze printr-un exces de formulare. Chiar dacă nu sînt vicii, ele marchează, totuși, ignoranța. Trădează o anumită stare. Și aceasta e a pasului pe loc, a repetiției neputincioase, a lipsei de cuvinte și de idei, de expresivitate și de originalitate. Starea este maladivă, cronică, și nu are, paradoxal, efect nici asupra posesorului, nici asupra colocutorului, nici asupra celor din jur, nici asupra clipei, ci asupra viitorului. Viitorul este întîrziat. I se pune barieră de prezent.

Duplicatul este sinonimul copiei. De la copia unei chei de yală, pînă la clona umană. De la fotografia unui document (copia xerox, cum ne exprimăm de obicei chiar dacă știm unde e greșeala), pînă la reproducerea unui tablou. Cheia-duplicat închide și deschide aceeași ușă ca și originalul, documentul copiat ține locul originalului, reproducerea

poate fi studiată ca și originalul. Le lipsește, totuși, ceva esențial: substanța. Dar nu aceasta este problema aici, nu problema valorii lor în raport cu duplicatul o discut, ci constatăm preferința pentru contrafacere și kitsch pe lângă acel mod de a fi pe care îl calific eu drept redundant. Naivitatea relației cu lucrurile în natura lor este înlocuită cu știința multiplicării lor. Un lucru care își pierde unicitatea devine unealtă sau consumabil. El nu mai are valoare decât în prezent și pentru un scop anume. De fapt, nici nu mai are valoare, ci utilitate.

Puterea comunistă și totalitarismele în general urmăresc – lucru evident, cunoscut, care nu necesită nici o argumentare – uniformizarea, înlocuirea valorii cu utilitatea. Individul nu mai reprezintă valoarea omului unic, ci funcția care i se atribuie. Educația, accesul la informație, locuirea la bloc, munca și salarizarea, limbajul care a fost numit „de lemn” erau agenții ideologiei care ne-a format pe noi. Omului i s-a oferit „de-a gata” produsul, lui rămânându-i doar să-l îngurgiteze și să-l digere. Apoi, așa cum un aliment îți poate schimba întreg metabolismul, limbajul îți schimbă modul de a raționa, de a comunica și chiar acțiunea. În acest context, când vorbesc despre redundanță mă gândesc și la vorbirea redundantă, și la alimentația redundantă, și la învățămîntul redundant care creează omul redundant, la toate funcțiile care și-au creat organele. Funcția bate gradul se spunea mai ales în armată, dar era adevărat și pentru viața civilă.

Omul redundant se repetă. El reduce la comun și repetabil însăși sărbătoarea. El are vocabularul minimal, nu se exprimă nici destul de precis, nici destul de plastic, ci mai mult în formule uzuale. Logica sa este tautologică, exprimarea, pleonastică, argumentarea în exces de conotații și repetări inexpressive. În *Argumentarea*, Andrei Marga distinge cinci tipuri de gândire: oportunistă, superficială, dominată de dorință, mitică și critică. Omului redundant îi lipsește gândirea critică. Gândirea oportunistă lucrează cu „adevărurile” celor din jur, cea superficială nu trece dincolo de mărturia comună, cea dominată de dorință nu trece peste „adevărul” convenabil, cea mitică transformă datele în mituri - aici aș plasa demagogia naționalistă. Omul redundant nu va putea fi călăuzit de grija stabilirii adevărului prin raționamente și argumente diverse și juste. El va nega sau va aproba tautologic: nu este așa pentru că nu este așa sau este așa pentru că este așa. Omul redundant este cel reificat. El se comportă și vorbește mereu într-un rol. Rolul este același, rolul posturii sociale în care se găsește. Aș face aici deosebirea între oameni publici pe care i-am văzut sau îi vedem adesea: nu era redundant Corneliu Coposu, dar era și este Ion Iliescu; nu este Crin Antonescu, dar este Călin Popescu Tăriceanu; nu este redundant Sorin Oprescu, dar este redundant de dicționar Marian Vanghelie. „Care este”, vorba lui, duplicatul continuu al propriei redundanțe. Majoritatea oamenilor noștri politici vorbesc în rol. De la a spune ce-i place șefului, pînă la argumentarea, adeseori ridicolă,

de cele mai multe ori cinică, a unor acțiuni. O argumentare falsă în raport cu realitatea, înscrisă, însă, în tabla partidului pentru a justifica un scop. Gîndirea critică, fondată pe analiză și argumentare logică nu există la dumnealor.

În prefața cărții amintite, Andrei Marga mărturisește necesitatea întoarcerii la *Respingerile sofistice* ale lui Aristotel: „După schimbările istorice din 1989, cînd gîndirea liberă a reînceput, în mod salutar, să se exprime în voie și la noi, observînd însă mulțimea de erori de logică elementară săvîrșite de oameni cu pretenții, de la actori politici naționali la personalități locale, mi-am dat seama că trebuie să-mi revizuiesc opinia. *Respingerile sofistice* sunt extrem de actuale astăzi și este profitabil ca noile și mai puțin noile generații să le citească și să le înțeleagă”. El clasifică erorile comunicării curente dintre oameni în: erori logice, erori semantice și erori cognitive. Ne interesează aici mai ales erorile semantice. De la Aristotel preia „cele șase sofisme ale limbajului” care se referă la echivocul unor termeni într-o expresie, la echivocul unei judecăți, la asocierile defectuoase de cuvinte (*confeționăm haine din pielea clientului*), la punctuația sau accentuarea defectuoase, la expresii unde lucruri diferite apar identice, adăugînd *caracterul vag*, unde semnificația unui termen este imprecisă, confuză, și *dubla gîndire*, cînd se inventează un limbaj paralel cu realitatea – aici, pe lîngă limbajul de lemn, avem discursurile și argumentările politicianilor cu sinergia faptelor implementate sau disipate parodiate în „Academia Cațavencu” sau de către formațiile umoristice. În general, limba română este vorbită foarte prost: exprimare săracă, lipsa de precizie în așezarea la locul potrivit a cuvîntului, amestecul pleonastic cu neologisme și expresii recent împrumutate, vulgarizarea. Cu scrisul e și mai rău. Asta în primul rînd din cauza învățămîntului pe care l-am numit redundant și unde nu continuitatea, calitatea și funcționalitatea cunoștințelor și deprinderilor sunt avute în vedere, ci adăugarea contiguă.

Redundanța presupune excesul, revărsarea, „redundare” în latină. Ea are intenții bune, dar e lipsită de mijloace. De aceea efortul devine de cele mai multe ori ridicol. A căuta exactitatea răspîndind confuzia, a fi preocupat de concizie rostogolind cacofonic cuvintele, a lungi vinul cu apă chioară ne duc în zona mistificării și deriziunii. Aici este maestru I.L. Caragiale. Frumos ne mai încălțași, coane Iancule. Ion Vartic remarcă, în prefața volumului antologic *Temă și variațiuni* „perfecta îmbinare de redundanță și concizie care face paradoxul prozei sale, dar provoacă și dificultatea de a o decoda”. Să ne gîndim doar la numele care nu stabilesc nici o identitate, cum sînt Niță Ghițescu și Ghiță Nițescu, un fel de duplicate, Mache și Lache, Ionescu, Popescu etc., la substituțiile echivoce care declanșează drame sau la cele lingvistice care duc la neînțelegeri. Schița *Căldură mare* este exemplul dialogului redundant și antilogic dus pînă la absurd. După cum în *Urgent* concizia presupusă de

stilul administrativ se transformă într-o redundantă plîngere: „ Domnule primar, Astăzi 15 decembrie făcînd inspecțiunea reglementară la școala de fete No 1 din urbea Z... am fost întîmpinat de doamna directoare Aglae Poppesco împreună cu doamnele profesoare Areti Ionesco, Sevasti Ionesco și Aristi Poppesco, care toate s-au plîns de starea de mizerie în care a ajuns școala din cauza lipsei de combustibil, pe care îl refuză onor. Primărie locală, pe care în nenumărate rînduri au rugat-o prin adrese oficiale, care se văd la dosar, dar care n-au avut pînă acum nici un rezultat. În adevăr, vizitînd apoi clasele am găsit o temperatură incapabilă de a putea fi suferită mai ales de copii, din care cauză se pot chiar îmbolnăvi de vreo boală infecțioasă, ceea ce ar împiedica urmarea regulată a cursurilor reglementare, fiind silite a se întrerupe pînă la stingerea contagiunii epidemiei, precum s-a mai întîmplat pe căldurile cele mai mari, dar atunci nu din cauza focului, ci a apei, chiar cu cîteva zile înainte de exemenele anuale, ceea ce produce o enormă confuziune pedagogică. Avînd dar acestea în vedere, vă rog, domnule primar, să binevoiți a dispoza ca să se satisfacă cît mai urgent nevoile școlii. Primiți, vă rog, domnule primar, etc. Revizor școlar, Lazăr Ionescu-Lion”. Nu mai transcriu discursurile celebre ale lui Farfuridi și Cațavencu, nici articolul junelui publicist Rică Venturiano. Dar aș putea cita din actuala Constituție a României care, din teama de divizibilitate și libertate cuibărită în inima autorilor ei, a ieșit ca un text explicativ și redundant. Textul acesta arată, prin reluările lui, teama de celălalt, naționalismul, teama de libertate, de egalitate. De exemplu, la articolul 1 ni se spune că respectarea Constituției și a legilor este obligatorie, iar la aricolul 23 că nici o pedeapsă nu poate fi dată sau aplicată decît în temeiul legii, la articolul 16 că toți sîntem egali, apoi că nimeni nu e mai presus de lege, iar la articolul 21 că nici o persoană nu poate îngădi drepturile noastre. În articolul 30, după ce fusese afirmată libertatea de exprimare și a presei, ni se mai spune că „libertatea presei implică și libertatea de a înființa publicații”. Exemplele ar putea continua, ele dovedind că „părinții” Constituției vor să ne arate mereu, nouă, copiilor, cum ei ne dau ceva, cum ne fac un bine, cîte egalități și libertăți ne garantează, avînd noi doar obligația de a păstra statul așa cum l-au prefigurat ei. Paradoxal, infantilitatea este a „părinților” fundamentali. Sfatul pe care ni-l dau cel mai adesea acești tătuci, politicienii în general, este că boii se pun încaintea carului. Lucruri comune exprimate cu emfază (superioară). Timp în care ei duc apa cu sita.

Problema noastră este, în fine, de ordin constituțional. Așa cum am zis și la început. Iar o schimbare de mentalitate este determinată de gîndirea critică, la noi dominînd gîndirea oportunistă. Alte schimbări se fac spre bucuria nebunilor, pregătite subteran și determinate prin manipulare. A forma gîndirea critică e marea miză a României. Această miză, recunoscută de altfel, este tratată, însă, ca un bilet de loterie uitat în haina trimisă la spălat, călcat și scrobit.

Asterisc

Gheorghe Grigurcu

Fișele unui memorialist

„Vestitor, valet, fascinar, găuritor, aburitor plută, pompagiu, iman, hipnotizator, predicator, preparator muștar, gonaci, incinerator, tratamentist, telefaxist, topitor-grăsimi-comestibile, ungător, ghemuitor, autopsier la ecarisaj, actuarist, acoperitor-învelitor, arhondar, agent de tranzit sau albitor pastă hîrtie, antrenor cabaline, aprod, ascuțitor, aspirant, automatist, acompaniator sînt meserii cuprinse în catalogul ocupațiilor din România. Acest catalog e plin de meserii care nu apar în Dicționarul Explicativ al Limbii Române. Pe lungă listă a meseriilor ne lovim de denumiri ca „marangoz călăfătuitor” sau „marangoz calatachelagiu” — meserii de care mulți dintre noi n-au auzit în viața lor. De fapt, este vorba despre dulgheri specializați în prelucrarea lemnăriei navelor sau a bărcilor. „Fascinarul” este un om care muncește în cadrul construcțiilor de drumuri, căi ferate și linii de tramvai. Fie ploaie, ninsoare, vânt sau soare, respectivul dă cu tîrnăcopul și sapă șanțuri. „Aglomeratoristul” reprezintă cu totul altceva decît inspiră denumirea. El este operator la cuptoarele pentru minereuri. Un „concierge” este recepționar și administrator în unități private de turism de capacitate mică. „Aburitorul plută” se ocupă cu instalațiile de prelucrare a lemnului, iar „discotecarul” arhivează discuri. „Corhănitorul” transportă buștenii fasonați pînă la locul unde vor fi prelucrați, iar „haham”-ul este un muncitor specializat în tăierea rituală a vitelor și a păsărilor, la mozaici. Treibar, malamed, hatip, chevrasameș sau majghian ar fi doar o mică

parte dintre meseriile despre care Codul Ocupațiilor nu dă explicații mai clare, mărginindu-se să le încadreze în grupe de bază, în funcție de nivelul de instruire. (...) Conform COR, în țara noastră încă se mai parctică frumoasele meserii de „acar”, „căruțaș” sau „mățar” (Adevărul, 2005).

*

Să reprezinte speranța în sine o mîntuire larvară, o mîntuire în nuce?

*

Senzualitatea implicată în orice senzație armonios-puternică (culoare, sunet, parfum). Prin prisma ei lumea apare ca o femeie goală.

*

Scriitorul strict realist nu poate evita suspiciunea plagiatului.

*

S-ar putea elabora o teorie a neîmplinirii? Cred că da, cu toate că s-ar poticni de un termen nedigerabil: ghinion.

*

„Aspectul cel mai teribil al răului este tocmai spiritualitatea lui, care consistă

în faptul în faptul că este cunoaștere și revoltă deliberată, altfel spus conștientă, lipsă de onestitate și sfidare arogantă, pe care acesta o manifestă deschis sau indirect. Aici decizia este pur spirituală, căci ceea ce e în joc este pură libertate. Nimic nu este mai tentant și mai greu de controlat rațional decît să faci ceva doar pentru că nu trebuie făcut. A afirma spiritualitatea negativului presupune să indicăm caracterul său diabolic; și chiar aceasta este esența răului ca revoltă, el are o natură demonică. Aceasta transpare în caracterul tragico-parodic al răului în confruntarea cu binele, în aspectul limitativ, simulator al copierii pozitivului, potrivit concepției diavolului ca simia Dei: dincolo de caracterul meschin, răul propriu-zis pretinde dăruire și tenacitate, asiduitate și constanță, forță care presupune sacrificiu și chiar o formă de ascetism care impune renunțarea și cere abnegație; de fapt, Lucifer

este un înger și un principe, chiar dacă al tenebrelor. Natura demonică a răului culminează într-o forță devastatoare prin care se prelungește autodistrugerea libertății negative într-o tentativă de distrugere universală ca un destin al morții care se transformă într-un program tragic, apocaliptic” (Luigi Pareyson).

*

Bonomia, jovialitatea: însușiri eminentemente bărbătești, întrucât reprezintă destinderi ale puterii sexului „tare”.

*

Între „centrul” și „periferia” operei de artă pot avea loc inversări, atât în cadrul creației unui autor, cât și în cadrul tabloului de valori al unei epoci literare. E chiar de așteptat să aibă loc. Aceste inversări indică viața organismului literar, o viață plină de surprize, care se reconfigurează în chip mirabil.

*

Cu ajutorul sentimentului gândim mai puțin exact, dar mai profund.

*

„Toți cei ce dau dovadă de două calități în stare pură, anume iubirea de aproapele și acceptarea ordinii lumii, inclusiv a nenorocirii, toți aceștia, chiar de trăiesc și mor ca atei în aparență, sînt cu siguranță salvați. Cei care posedă aceste două virtuți în mod desăvîrșit, chiar de trăiesc și mor ca atei, sînt sfinți” (Simone Weill).

*

Îți pot provoca o ciudată satisfacție „slăbiciunile” unui mare creator, nu din invidie, ci dintr-un imbold de solidarizare. Prin mixtura lui de calități și defecte, poți „fraterniza” mai ușor cu el.

*

Există în conștiința ta amintiri atât de frumoase încît te umilesc, aidoma unor haine de gală nepotrivite cu viața ta trudnică și cenușie pe care preferi să le lași mereu în dulap.

*

17 aprilie 2005. Nemaipomenita aroganță a fotbalului. O interesantă emisiune a postului Realitatea Tv., România și dictaturile ei, e întreruptă de două ori și apoi anulată din pricina unor „ediții speciale”, menite a aduce vești capitale pentru destinul nației. Universitatea Craiova a suferit o nouă înfrângere, iar un oarecare Dinel Staicu, între multe altele negustor de fotbaliști, se explică pe lățimea a zeci de minute de ce n-ar mai vrea să subvenționeze echipa. Cîțiva fani declară în final că individul „a grăit la nervi”, așa încît totul pare o cacealma de cel mai prost gust. Am auzit că același prețios Dinel e un fan nu doar al fotbaliștilor din Bănie, ci și al memoriei lui Ceaușescu, căruia i-a organizat cu evlavie un veritabil muzeu, prevăzut și cu statui. Ce să mai zicem? Personajul s-a plîns că e mereu anchetat pentru numeroasele-i afaceri suspecte și e interesat de ce vor constata organele în cauză. Deși cam prevedem! Mai aflu că același imprevizibil Dinel Staicu a susținut și o... teză de doctorat, cu un subiect în care, ce-i drept, nu i-am putea pune la îndoială competența: „Metodele economiei subterane”...

*

Primejdia de-a ceda în fața adversarului nu din lașitate sau din dorința unui pact dezonorant, ci din milă, politețe, „generozitate”, „umanitarism” etc. Adică așternîndu-i la picioare niște calități morale.

*

Ciudatul simțămînt de siguranță și confort pe care-l poate induce un ins ce manifestă o îndoială metodică, expusă cu bonomie.

*

Fiecare operă de artă izbutită nu e decît o utopie învinsă.

*

Fiecare operă de artă izbutită nu e decît o utopie învinsă.

*

Vorba de spirit nu crează, ci de-crează cu garanție. E o descompunere dansată.

Al. Cistelecan

Gellu Dorian: Religia poeziei

Mai cu un roman (de fapt, cu trei pînă acum), mai cu cîte-o culegere dramatică, mai cu cîte-o antologie (tot trei și astea pînă azi, din care cel puțin una – *Eranos* – mamut), Gellu Dorian a acoperit un raft frumușel din 1984 încoace, de cînd a debutat a doua oară (debutul din 1974, în corespunzătorul *Caiet al debutanților*, a fost cam la grămadă și nesemnificativ). Dar oricîte romane și piese ar scrie Gellu Dorian, el tot poet rămîne; nu neapărat din pricină de valoare sau de înfiietate – deși și din această cauză -, ci pentru că din religia poeziei și din febra poemului trăiește el; religie și febră absolute fiecare, de evidentă exigență și combustie romantică; și puse, firește, într-un scenariu de suflu. Dacă rămîne ceva neschimbat pe drumul poeziei lui Dorian, atunci tocmai această religie a poeziei și acest entuziasm al rostirii rămîn cum sînt, chiar și atunci cînd, în volumele de pe la urmă, poetul declamă depresii și melancolii. El a pornit ca romantic devorat de mistica poemului și așa a rămas, chiar dacă, pe parcurs, a mai fost nevoit să-și ajusteze

Născut la 2 decembrie 1951, în Aruncuta, comuna Suatu, jud. Cluj. Din 2004 este profesor la Universitatea "Petru Maior", Tîrgu Mureș.
Din cărțile publicate: *Poezie și livresc*, Editura Cartea Românească, București, 1987; *Celălalt Pillat*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000; *Top ten*, Editura Dacia, Cluj, 2000; *Mircea Ivănescu. Micromonografie*, Editura Aula, Brașov, 2003; *11 dialoguri* (aproape teologice), Editura Galaxia Gutenberg, Tîrgu Lăpuș, 2003; *Al doilea top*, Editura Aula, Brașov, 2004; *15 dialoguri critice*, Editura Aula, Brașov, 2005; *Aide – mémoire*, 2007; *Diacritice*, 2007.

romantismul funciar la climatul postmodern, scoțându-se, astfel, de sub riscul anacronismului. Nu e, de altminteri, singurul dintre optzeciștii noștri care a trebuit să-și adapteze un fond de febre și de intensități vulcanice unei gramatici antipatetice și unui tiraj de stări cotidiene și mărunte. Majoritatea sînt, de fapt, niște romantici rușinați și care mai îndrăznesc să facă doar negoț clandestin cu propriile devoțiuni. Gellu Dorian îl face, însă, pe față, cel puțin în primele volume. El e dintre cei care-și pun viața sub un imperativ, sub blestemul vocației și o consumă în proiectul acesteia, în baza unui concept sacrificial al poemului; biografia devine o devoțiune iar scrisul o febră de ideal. Sub flacăra acestuia se desfășoară toată confesiunea, ca pur efort de identificare, pe cel mai scurt principiu mistic. Nimic nu iese din scenariul devot și poemele rulează ca strictă mărturie de religie poetică. E și de mirare cum de Ioan Holban a văzut în cărțile lui niște „experimente lirice” (în prefața la *Eranos*), pentru că ele sînt „experimente” doar în sensul cel mai inefabil și mai general, în sensul în care toată poezia e un fel de experiment; altminteri, e vorba mai degrabă de un „experiment existențial” în cadrul căruia poetul își pune viața nu sub semnul unei devoțiuni, ci de-a dreptul într-o devoțiune absolută, încercînd s-o topească într-un suflu mistic. Gellu Dorian e, de fapt, un substanțialist, preocupat aproape exclusiv de disciplinarea fluxului și de transcrierea suflului, cu minimă atenție la partea de formă; elanul rostirii îl duce înaintea și nu stă niciodată să migălească la formă, nici măcar atunci cînd se pedepsește în sonete. Chiar și aceasta e, oricum, o pedeapsă tîrzie, care survine abia în volumul *Cafeneaua Kafka* din 2003, dar scriitura austeră nu-l prea încapă pe Gellu Dorian, mult mai în apele lui în scriitura torențială, infinită și lătită în toate sensurile și direcțiile. Un singur „experiment” pe formă mai face el pînă atunci, în *Elegiile după Rilke* din 1993, dar *Lași inima să-ți cadă pe asfalt* e tot un fel de decompoziție a substanței, care pune tăcerea – inclusiv grafică – pe post de concluzie a elegiilor: „...../.....și/.....însă/.....pe cînd/..... dar/...../...../.....pe cînd din ce mai e/ nimic nu mai rămîne...”. Altminteri, poet de mesaj, și încă de mesaj imperativ, cu comandă profetică, Gellu Dorian nu agreează formalismele și nici jocurile de formă (de gratuități ce să mai vorbim!); ba chiar poezia de acest soi, poezia experimentului de formă, e dintre cele contra cărora el proferă nesfîrșite afurisenii, văzînd în ea – ca și-n alte specii mereu blamate – o decădere din rost și o profanare de ideal.

Dar dacă Ioan Holban nu prea are dreptate la experiment, el are prea multă cînd vorbește de „caracterul elaborat” al poeziei lui Dorian (și nu doar a celei din *Elegiile după Rilke*, unde „elaborarea” era de imediată nevoie, fiind vorba de o poezie dialogală, stîrnită ca replică); căci poezia lui Gellu Dorian stă pe un paradox, de nu de-a dreptul pe un conflict interior: fiind o poezie de suflu, de explozie a imaginarului și de violență

α dicțiunii, ea nu e, totuși, o poezie „spontană”, de fișnire necontrolată α energiilor, ci o poezie pornită prin mediere bovarică. Gheorghe Grigurcu a încercat să rezolve această contradicție dintre vaticinație și artizanat, numindu-l pe Dorian „un *poeta artifex*” ce-și „asumă artificiu (meșteșugul și efectele acestuia) ca pe un izvor, ca pe un fapt originar” (*Poezie română contemporană, I*, Editura Revistei „Convorbiri literare”, 2000, p. 425), dar care mai ales își asumă o suită de „poze” din „tipologia poetului”, poze, însă, „ce corespund unor vibrații lăuntrice care justifică reiterarea lor în nume personal” (idem, p. 435). E un fel de a zice că Dorian α venit prea târziu într-o tipologie și că nu și-o mai poate asuma fără o conștiință vinovată, încărcată de clișee; pentru α fi chiar romantic – așa cum e de la natură și prin structură – el trebuie să exorcizeze clișeele și să aplice la un romantism care e deja istorie, dar pe care trebuie să-l facă prezent. Scoaterea romantismului de la naftalină s-ar fi putut face, desigur, și printr-o serie de trucuri de preservare α lui, dar Gellu Dorian nu vrea să nu pară (dar să fie) romantic; el vrea să sfideze pe față vremurile decăzute printr-o devoțiune asumată la vedere; aici e momentul în care el nu poate șterge impresia de decalc tipologic, momentul în care nu poate porni viziunea prin aprinderea directă α suflului, ci printr-un fel de aprindere manuală și manufacturată. Torențialitatea lui păstrează tot timpul un aer ilegal, de contra-facere, deși se naturalizează pe parcurs, ca și cum poetul s-ar îmbăta abia după primele salve de discurs sau s-ar încălzi sub efectul narcotic α propriului discurs. Nu încapе vorbă că din această conștiință vinovată se trag multe excese de auto-abilitare, multe dovezi de autentificare de sine, multă retorică de acreditare. Dintre acestea cea mai tenace e apostrofa vremurilor, blamul mediocrității, sarcasmul aprig la adresa contemporaneității: timpuri mici, inapte de idealuri, disprețuitoare de poezie etc.; ba chiar timpuri în care pînă și poezia α fost pervertită în afacere și coborîță între limbajele utilitare, între limbajele de parvenire; timpuri, în fine, „cînd poezia nu-și mai găsește loc în lume,/ iar poetul moare de foame sub ochii neștiutori/ ai copiilor lui”. Timpuri de cinism, pe care poetul le apostrofează asemeni lui Macedonski: „În orașul acesta de căcănari și mici afaceriști,/ ca pe vremuri grecoteii și evreii de pe străzile unde se vindeau/ borhoturi la preț de mătase și aur/.../jigodiile se simt împărați, pare totul/ afît de urît încît îți vine să turbi/ și să crezi că pe Eminescu întii l-au ucis/ și neavînd cruce l-au lăsat să putrezească/ în laudele lor întristătoare” etc.; sau le deplînge pentru inconștiența și ingratitudea lor: „Triste sînt țările fără poeți, ca regii fără țară, ca/ seraiurile părăsite de femei, ca un oraș fără copaci/ prin care toți snobii vorbesc de Platon fără să fi citit ceva din el,/ triști, foarte triști, sînt oamenii care nu mai vor să știe/ că dacă au ajuns pînă aici, poesia α fost ființa care i-a născut”. Firește că pe reversul acestui sarcasm stă, dramatic de abandonată, idealitatea poeziei și devoțiunea poetului în ideal. Sfințenia

poeziei și misiunea ei mîntuitoare și purificatoare sînt predicate pe care Gellu Dorian nu le negociază pentru nimic în lume. Aici romantismul său e de tip fanatic, fundamentalist, și el e însușit cu fervoare și contra oricăror riscuri – de la cele sociale la cele estetice. În fondul acestei fervori se văd, ca într-un palimpsest de atitudini, toate desenele „excepției” romantice a poetului (izolat, respins, depreciaț etc.) și toate resursele eminesciene ale „credinței poetice” a lui Gellu Dorian. Căci Dorian o „credință poetică” profesează, redînd poeziei rost și prestigiu ontologic; firește că scrisul lui e jertfă („În cuvinte zidesc *ane*, de pe *ziguratele* lor mă arunc/ și o fîntînă cu apă sărată acolo se naște,/ altă lucrare mult mai frumoasă, mult mai aleasă” etc.), firește că poezia e salvare și purificare deodată („memorie urcată la ceruri”), dar mai ales ea e vocație fatală și religie existențială: „acum nu mai pot altceva, nu mai pot altceva/ nu mai pot altceva -/ cu poezia mă trezesc, cu poezia mă culc”. Dar ca toate victimele unei vocații atît de năprasnice și de inefabile, și Gellu Dorian îndură un exil și îngînă o elegie a paradisului pierdut (inclusiv, de nu mai ales, după paradisul logosului întemeietor). Apostrofa timpurilor (și a oamenilor lui) vine din această lezare ireparabilă, din cinismul cu care e primit acum limbajul sacrificial și salvator al poeziei (și apoi, dar abia apoi, elegia atinge și condiția poetului). Cum zice Mircea A. Diaconu în *postfața* la *Cartea tăcută* (antologia din 2004), „miza” acestei poezii „care se naște din orgoliu și dezamăgire” constă în „identificarea” și „clamarea” rosturilor poeziei, „păstrînd melancolia drept cauză a unui patetism de sorginte romantică”. Fără îndoială, numai că în loc de orgoliu trebuie pus fervență și în loc de dezamăgire minie; va fi avînd Gellu Dorian un continuu sentiment al crizei, al invalidării poeziei de către josimea vremurilor, dar e departe de a fi un poet resemnat cu trimiterea poeziei în *recycle bin*-ul istoriei. „Dezamăgirile” lui sînt sarcastice și se pronunță în apostrofări; iar orgoliul lui e strict orgoliu de victimă; de „orgoliu”, în amestec cu „umilința”, crede și Vasile Spiridon că e o vorba în poezia lui Dorian – în fișa din *Dicționarul general al literaturii române*; dacă orgoliul mai putea fi confundat cu bucuria dramatică a vocației – a conștiinței ei acute și deschis clamate, în care intră, desigur, și un fel de superbie –, umilința a răsărit numai spre a face pereche antinomică și echipă oximoronică cu orgoliul; Dorian nu e deloc umil, nici atunci cînd se apostrofează pe sine, dar mite cînd ne apostrofează pe noi; și cum ar fi, știindu-se ultimul posesor al unei vocații sublime, chiar dacă inutile?! ultimul posesor de har, chiar dacă nu mai are cui îl împărtăși?! Blamul și disprețul nostru sînt cauze de noblețe și mîndrie pentru el, chiar dacă și de amărăciune. Iar umil nu se poartă nici măcar cu Dumnezeu, unde ar fi fost poate recomandat; dar și cu acesta Dorian vorbește - înfiorat, fără îndoială -, dar dialogînd, adică pornind de la un fel de egalitate: „sînt în fața ta, ești în fața mea”; iar spovedania-biografie din *Singur în*

fața lui Dumnezeu (2001) nu se sfiește să umble chiar cu prepuielei în fața Domnului: „Și ție ți-au scăpat greșeli, la Dumnezeu și la oameni/ totul este posibil!”; asta fără a mai pomeni de apărarea prin argumente *ad Domines* („și tu te-ai furișat, pe neștiute, în trupul Mariei”) sau de rigori în care Dorian se arată mai catolic decât Dumnezeu: „i-aș putea ierta așa cum tu mă înveți zi de zi,/ cum n-am uitat că e bine, așa cum în tine cred să cred și/ în greșelile lor care s-au năpustit spre mine fără milă?/ Nu știu dacă pot, nu știu dacă vreau; – o să mă ierți, Doamne,/ că știu ce fac!”. Ca un adevărat fanatic, Gellu Dorian le cere și poeziei și lui Dumnezeu mai mult decât pot da; și asta în condițiile în care știe prea bine că aceștia pot da totul! Dar asta e, că Dorian nu se mulțumește cu totul, el vrea mai mult de atît. Poate nu ca să aibă mai mult de atît, ci pentru a se vedea ce intensități are credința lui, atît cea în poezie, cît și cea în Dumnezeu.

În primele două volume (*Esopia*, 1984, și *Poeme introductive*, 1986), romantismul lui Gellu Dorian nu e încă timorat de contextul „optzecist” și postmodern; el e mai natural, mai spontan și mai riscat, dezvoltat în barochisme care țeseau direct prețiozități sacrificiale: „e un timp cînd fulgeră gîndul/ arpegii de vis,/ răstignit în poeme/ pînă cînd acestea învie în scris”. Tropismele sacrificiale nu vor dispărea din poezia lui, după cum nici modul baroc de a exploata imaginea, căci Gellu Dorian ajunge la intensitatea acesteia prin acumulări de detalii, prin avalanșe succesive; tocmai de aceea expresionismul la care ajunge el – și la care ajunge negreșit – e unul mai degrabă de capital imagistic decât de violență fulgurantă. Dar și linia poemului-jertfelnic și perseverența imaginarului în cantitativ vor suferi un evident proces de flexibilizare de pe la *Elegiile după Rilke* din 1993. Pînă aici e literal adevărat, cum zice Mircea A. Diaconu, că poetul „refuză” și „textualismul optzeciștilor” și „biografismul lor” (*Instantanee critice*, Editura Moldova, Iași, 1998, p. 245), făcînd figură de rebel anacronic. Gellu Dorian nu e, într-adevăr, un „biografist”, dar asta nu înseamnă că destule detalii biografice – văzute ca ocazii ale poemului – nu sînt sublimite în poezia sa; atîta doar că „biografia” folosită de el e strict interioară și esențială, nefiind strînsă din mărunțișuri cotidiene, ci din tensiuni lăuntrice. Cu textualismul e adevărat, dacă excludem din spațiul lui inter-textualismul ca principiu „dialogic” al poeziei și la care Dorian apelează premeditat și polemic. Polemic în primul rînd cu propria generație, pentru care dialogul era în primul rînd parodie și pastişă - iar Rilke doar un fel de prestigiu retoric. Dorian nu se afiliază însă modernității cu „transcendența goală”, ci poezilor ființei și iluminării; pe aceste teme „conversează” el cu Rilke, angajîndu-se în revelația stihială ca bun ucenic: „am văzut Frumusețea, -/ am început mînuirea lor, cea adevărată, cunoscînd tainele,/ aflînd Marele Sens, rămînînd însetat, nesătul,/ dornic să găsesc grăuntele mic, de cristal,/ în care stă ghemuită Poesia/ La masa mea s-au așezat atunci începuturile”

etc. Proiectul acestui volum e de a face o suită de meditații-viziuni, iar retorica lui amplă se străduiește să abordeze temele în hologramă, cu vuietul imagistic de la Rilke.

Oficiul de poet-salvator, fie și nebăgat în seamă sau chiar disprețuit, îndreptățește și *În căutarea poemului pierdut* din 1996, în care misiia frumosului rămîne la fel de vitală: „nimic, nimic n-ai făcut, dacă într-un răstimp scurt,/ de o viață, n-ai creat cuvinte, e ca și cum ai fi trăit mut”; exilul poetului de sublime printre realități meschine e deja mai acut trăit, dar mîntuirea prin poezie e încă un mandat valabil: „brusc să privești lumina în ochi/ și s-o împarți cu cel ce n-o are/ și n-are în schimb ce să-i dea,/ dacă numai unul vrea s-o primească/ meriți și tu să existi”. Soarta lui, ca poet, e soartă de apostol: „poesia va învinge tot ceea ce pe tine/te-a învins!”. Agresiunea realului asupra idealelor poetice nu putea rămîne însă multă vreme fără o replică directă; profet în misiune, trimis și el la Ninive (dar fără norocul unor receptori atît de prompti), Gellu Dorian coboară în piață cu *Poemele golănești* din 1997 și recită direct din avertismente și din vituperatii: „Acum punem în sertare mătasea și florile, în locul lor/ gunoaietele ne pun în mișcare ca pe o moară de vînt ochii tehnocrați ai lui Don Quijote,/ papagali de catifea în cușca unei guri pardosite cu dinți de viplex expuși în zîmbet continuu./ zilnic pe micul lan de sticlă din celula în care stai și aștepti” etc. „Indignatio fecit versus” și la el și referințele imediate (limpezi, de altfel) denotă că poetul s-a mîniat rău de tot și că exasperările lui au ajuns la capăt. El vrea acum să-i dea realității o lecție în direct și, dacă ar putea, ar face-o praf (pentru nemeritele ei): „o, de-aș avea trîmbița soldatului/ care a dărîmat Jerichonul!”. Sînt cam multe moralități în această poezie de atitudine abruptă care tratează realul ca pe un relief strict grotesc. Dar, vorba lui Emilian Galaicu-Păun, dacă „Gellu Dorian nu face o poezie a cotidianului”, măcar „cotidianul a făcut din Gellu Dorian un poet” (*Poezia de după poezie*, Editura Cartier, Chișinău, 1999, p. 189). Și cum n-ar fi convocat cotidianul la poezie ofensivă un profet care vede cu ochii lui cum „toate se duc, chiar se duc,/ se tot duc, de rîpă se duc”?! Căci vor fi arînd profeții retorică mînioasă, dar cu inimă simțitoare și, ca poeți, sînt responsabili de lume. Ei nu moralizează decît de drag și pictează în culori amenințătoare numai pentru a trezi nepăsătorii din ultimul ceas. *Infernul migrator* din același an e doar partea a doua aceluiași apostrofe, ieșită și ea din cutremur de mînie și din exasperare; atîta doar că acum lepra cotidianului se cațără pe însăși condiția umană – și mai ales poetică, făcîndu-l pe poet să se scuture îngrozit de ce se petrece: „simt cuvintele leproase cum vin și se gudură,/ se instalează ca niște parapetei/ pe care cobra alienării schimbă frumusețea/ pe două picături de vin”. Un fel de polifonie a detracării și revoltei scrie aici Dorian, cu disperarea patetică a ultimului poet – sau a ultimului apărător al poeziei: „Mîine în zoril/ Acoperit de brume și extaz/ Voi ieși în stradă, ochii mei gata pregătiți

să primească,/ inima mea gata să asculte./ Nimeni nu mai ridică un pai în folosul poemului,/ nimeni nu mai apără poemul de viscole” etc. Nimeni, firește, afară de Poet; care, orișicît de sub vreme și el („ca orișice om, poetul este sub vreme,/ și el are casă, face politică, are vecini, colegi, prieteni” etc.), tot o va lua „mereu de la capăt”. Va fi fiind realitatea ingrată și de neînfrînt în nepăsarea ei, dar nici poetul, în sublimele lui, nu e ușor de învins, chiar dacă aici înșiră mai degrabă o suită de plîngeri la soarta poemului.

Oricît ar fi de cruntă soarta poetică (și e, căci iată ce se întîmplă cînd poezia e oropsită: „cuvinte izgonite din cărți, sînge fișnind/ ca dintr-o arteră tăiată”) și oricît de deprimante vremurile (și sînt, pentru că „în loc de poezie/ se citește Sandra Brown, Pavel Coruț, gărgăuni siropanți, secătuire a sufletului” – și acestea încă nici nu-s cele mai nemernice cauze), ba chiar oricît ar fi de cinică toată istoria – ca istorie de furnici – victoria de la urmă tot a poeziei e, fie ea și victorie inefabilă: „Au trăit mai bine decît mine,/ n-au visat și au avut,/ nu visează și vor avea./ Zilnic mă răstignesc și ei îmi batjocoresc crucea, în zare/ cresc spinii plantați de ei./ Simt cum ucid clipă de clipă ceea ce de secol/ am tot clădit, unul cîte unul /.../ sînt atît de mici,/ încît nu pot fi zăriți fojgăind în furnicarele lor roșii,/ fericiți c-au ucis și învins”. Dar *Poesia mirabilis* (ciclul din 1999), chiar dacă e o pedeapsă supremă („nu găsești altceva de făcut decît să-ți petreci timpul în fața/ mașinii de scris ca-n fața ghilotinei osînditul”) – de fapt, tocmai pentru că e așa ceva –, rămîne singura întemeietoare de ființă, fiindcă „cuvîntul” e totuna cu „ființa”. Iar ființa nu se creditează prin traficul de valori, ci prin capacitatea de jertfă; iar această capacitate nu o mai are decît poetul. Care, firește, capătă la Dorian tot mai evidente stigmatate, intrînd într-un proces de cristoformizare. Pe bun cuvînt zice George Vulturescu (în *Cronicar pe frontiera Poesis*, Princeps Edit, Iași, 2005, p. 350) că la Dorian „*via crucis* /.../ este o *via libris*”. Faptele poetului, zice Dorian, sînt cuvintele, iar acestea îl vor duce, ca scară de jertfă, unde trebuie. *Singur în fața lui Dumnezeu* (2001) e un recitativ-sposedanie care n-are nimic cu poezia de strană; Gellu Dorian nu îngîmă limbajul de psaltire, deși își reface biografia ca pe o suită de psalmi; nu recită rugăciuni, deși își pune biografia – și poezia – sub semnul iluminării; el are o relație concretă (directă) cu Dumnezeu și trăiește concret în intensitatea acesteia, problematizînd-o pe măsură ce-și problematizează viața. Dialogul-confesiune nu e un imn, nu e o cîntare, ci o sposedanie agresivă din exces de sinceritate a relației. Pletoric și aici, ca aproape peste tot, Gellu Dorian a dat, totuși, poeziei de iluminare dramatismul existențial și imediatetea concretă care-i cam lipseau în pronunția de amvon.

Laice – și cam americănești, bazîndu-se pe notația directelor – sînt, în schimb, ilustratele de la New York (*Un poet la New York*, 2002), suită de instantanee mai destinate în retorică și mai deschise spre voluptățile de zi și noapte. Poemele de aici sînt un fel de pauză de misiune – și

poate tocmai de aceea mai agreabile. Ele fac turism de notații crude care prosperă apoi în melancolii și se desfac în evantaie nostalgice. Dar urgențele presante nu mai apasă pe vers și nici mizeriile cotidianului nu mai sînt atît de iritante. Poetul poate face mici desene de siluete, nu atît gingașe, cît galeșe, dînd șansă și micilor miraje de real și micilor bucurii ale privirii. Mai cultural și contaminat de stări kafkiene e turismul de la Praga, concentrat în *Cafeneaua Kafka* din 2003. E, probabil, o contaminare premeditată, ca descindere spre infern (de nu în); dar are și mediul kafkian reveriile lui de turist, care fac de contrast melancoliei tot mai negre și mai grele din poeme. Semn că portativul de stări al lui Dorian e mai puțin absolut, dar mai complex și mai nuanțat și că se poate mai ușor aluneca de pe o treaptă de reverie pe una de coșmar (nu neapărat prin calamitate). Libertatea stărilor e mai mare – sau spontaneitatea lor mai autentică, acesta e primul cîștig al volumului. Altfel, desigur, Gellu Dorian nu se dezice ca moralist și nici viziunea asupra realului nu s-a optimizat; ba din contră: „.../cînd în locul iubirii găseai dezvățul,/ în locul fericirii, dezvățul,/ în locul iubitei, dezvățul,/ în locul tău risipa din care ciugulesc halatele albe/ ale unui sfîrșit imperfect,/ cazi, nu te mai ridici, înălțarea rămîne o faptă/ creștină pe care o auzi cîntînd o dată pe an,/ iar moartea vine întotdeauna prea devreme/ pe cînd viața nici n-a început...”. Decepția e groasă de tot și marile religii ale lui Dorian nu mai au nici o energie; peste lume se lasă o „umbră a lui Dumnezeu învins” iar cuvintele stau „în varul pereților la un loc cu nisipul”. Firește, nu-i de mirare atîta depresie într-un mediu kafkian, dar ar fi de mirare ca un soldat atît de fanatic al idealului și poeziei să se dea deodată bătut. În pomenita postfață, Mircea A. Diaconu crede că Dorian a atins chiar acest moment al depresiei depline, în care poetul și-a dat seama că slujește „un regim existențial al nimicului” și-n care entropia e atît de densă încît „poezia însăși se hrănește din riscul de a cădea în hău”.

Lucrurile nu stau, într-adevăr, bine, dar nici chiar într-atît de rău. De vreme ce elegiile entropice de acum au regăsit pînă și tonalitatea senzuală (de nu chiar senzualitatea), sînt speranțe că viața, oricît de dezamăgitoare, mai are surprize și pentru Gellu Dorian. Nu înseamnă că poetul s-a întors la optimism, dar dacă știe mlădia disperării în alternanță cu senzualitatea (și încă destul de înfocată), ele nu pot fi chiar totale. Și nici poetul total dezarmat în fața lor. În realitate, Gellu Dorian pare a fi găsit criteriul de vitalitate al disperării și depresiei; dacă nu de vitalitate efectivă, cel puțin de vitalitate estetică. Ceea ce înseamnă că, într-adevăr, poezia le învinge pe cele care l-au învins pe poet. Elegiile bogate de acum sînt o demonstrație: poetul învinge tocmai cînd e învins. Pentru că el, bine crede Dorian, nu poate fi învins; disperările lui sînt chiar materia optimismului său tragic.

Nisipul din clepsidră

Vasile Dan

Fanko și satul său poetic planetar

Cum pune Dumnezeu chiar cu mâna Lui, una câte una, luminile pe cer, apoi mai stinse sau mai strălucitoare în buchete filcuit aranjate, pînă ce tot policandrul infinit pîlpîie rece și neclintit dintr-o zare în alta sub suflarea Lui blîndă și primentoare. Jos, pusta cea neagră, și ea fără sfîrșit, în care însă toate se pierd dimineața.

Lui Fanko i s-a făcut deodată lehamite – era miercuri spre seară, 20 februarie, Anno Domini 2008 – de lumea asta în care trăim și noi și pe care el a încercat să o facă mai suportabilă, dacă nu mai frumoasă. Așa cum în 11 august 1946 poeții români din Coștei (Voivodina), o insulă minusculă valahă într-o mare sîrbească (Vasco Popa, apoi Slavco Almăjan, Nicu Ciobanu, Ioan Baba, Petru Cîrdu, Ioan Floră, Pavel Gătăianțu) au transformat satul Coștei într-unul planetar, prin Cercul Literar „Lumina”,

Vasile Dan,
poet și publicist. A fost
redactor la revista
Vatra, actualmente
redactor-șef al revistei
Arca din Arad. Debut
editorial cu volumul de
versuri *Priveliștile*
(1977). Alte vol. de
poezii: *Nori luminați*,
Scara interioară,
Arbore genealogic,
Întâmplări crepusculare
și alte poeme,
Elegie în grădină,
Carte vie,
Pielea poetului ș.a.

legat, azi, prin Internet, atunci, la început, doar prin fax, cu poeții de la Soare Răsare pînă la cei de la Antipozi sau Țara de Foc, și Ondrej Stefanko, alias Fanko pentru prieteni, a vrăjit literar Nădlacul său natal dîndu-l de trei ori peste cap și purificîndu-l în jarul mocnit al unei limbi slovace anistorice, rătăcite aici, printre alte idiomuri străine - română, maghiară, sîrbească, germană. I-a reușit lui Fanko minunea? Cu siguranță ca da. A tradus în doar două decenii peste 200 de cărți de poezie din slovacă în română și din aceasta în slovacă la editura „Ivan Krasko” înființată de el însuși numai Dumnezeu știe cum (citește: cu ce bani). A editat revistele bilingve româno-slovace „Variacie” și „Oglinzi paralele/Rovnobezne zrkadla” (12 ani de apariții continue, trimestriale). Ca să facă față i-a miruit poeți, prozatori, esești, traducători, tipografi, designeri pe consătenii lui. Altfel minunați maeștri măcelari, vestiți în frămîntarea cărnii fragede, nu doar de Crăciun, cu condimente iuți și arome numai de ei știute, trasă apoi în salamul roșu-cărămiziu, cel vestit, de Nădlac, puși să subție, sub Fanko, vorba aceea slovacă de pustă, pe hîrtia velină, tipografică a edițiilor splendide de la „Ivan Krasko”.

I s-a făcut lui Fanko deodată lehamite de viața aceasta în care rînduise totul – revistă, editură, tipografie, societate culturală „Slavia”. Politichia – care s-a dovedit încă o dată că n-are nici etnie, nici rușine, ci e o cocotă universală sadea - a venit să-i ceară ploconul. Alinierea. Fanko a refuzat să-și mai oblojească inima sa obosită, extenuată de multă cafea și tutun continuu, de nopți nedormite în fața tastei cu litere tot mai greu vizibile, care-i dăduse deja un avertisment. Chiar cu o zi înainte. Închisese în fond „Cercul”. „V. kruhu”. „Doma”/„Acasă”. Acesta e titlul primei lui cărți de versuri reeditată cu cîteva zile înainte, în formă revizuită. Definitivă. Fanko dixit.

Atropină

Alexandru Vlad

Alungarea din Paradis

După alungarea lor, cam intempestivă, Adam și Eva s-au oprit mai mult ca sigur o clipă la ieșirea din Paradis: încotro puteau s-o ia? În primul rând nu aveau de unde ști cât de mare este lumea, în ce constă ea înafara perimetrului original și ce primejdii cumplite ascunde. După cum tocmai constataseră, nici măcar Paradisul nu fusese lipsit de primejdiile și capcanele lui. Avuseseră o clauză pe care tocmai o încălcaseră și Stăpânul se dovedise necruțător. Ori în Paradis micile abateri n-ar fi trebuit să aibă consecințe irecuperabile. Erau acum ca doi extraterestri pe o planetă nouă, ca doi logodnici aruncați în stradă de proprietar. Animalele și copacii (proaspăt botezate toate de Adam) rămăseseră înăuntru. Rămăseseră oare? Iar dincolo de orizontul pustiu scădea lumina și era capătul lumii.

Voi mă veți întreba cum anume era ieșirea din Paradis: să fi fost o poartă care se trântise în urma celor azvârliți afară? Nu neapărat. Ieșirea putea fi, de exemplu, printr-o ravină, ca și valea îngustă (pentru cei care au văzut-o) prin care se iese de la Muntele Athos în direcția Tessalonikului. În unele reprezentări este vorba de o prăpastie. Oricum, mai mult ca sigur era seară și ploua. Asta de unde o știu? E adevărat, Biblia nu menționează prea multe despre circumstanțele acestui nefericit accident, hotărâtor pentru toată seminția omenească, dar

Alexandru Vlad,
prozator, eseist, poet,
traducător, publicist.

A debutat în 1980
cu volumul de nuvele
Aripa grifonului.

Volume publicate:
Drumul spre Polul Sud,
nuvele, 1985; *Frigul
verii*, roman, 1985;
Atena, Atena (nonfic-
tion), 1994; *Sticla de
lampă*, eseuri, 2002
ș.a. Este redactor la
revista *Vatra*, și are o
bogată activitate
publicistică.

după spaima cu care-i pomenit momentul până și în Cartea Facerii (3:1-24) n-avea cum fi altfel. Decizia s-a luat la bilanțul zilei. Pe urmă, mânia lui Dumnezeu știm cu toții cum se manifestă: cu tunete și fulgere, care odată declanșate antrenează fără îndoială aproape întotdeauna ploaia.

Bagaje nu prea aveau, nici măcar hainele de pe ei. Condițiile meteo nu erau nici pe departe cele din incintă. S-o ia spre stânga sau spre dreapta? Le era tot una, din moment ce drumul înapoi nu era posibil. Orfani alungați pe nepusă masă de unicul părinte. Cine are puterea să-și imagineze o asemenea scenă? Artiștii au încercat. Astfel scena, evident, nu lipsește de pe tavanul Sixtinei, undeva la mijloc, imediat după scena croirii Evei din coasta lui Adam. Cei doi sunt alungați de un înger care-i pune lui Adam sabia-n gât. Înaintea de el, Masaccio (în capela unei biserici din Florența) ni-i arată pe cei doi expulzați de-un înger îmbrăcat în roșu, care parcă-i împinge cu puterea respirației. Adam își acoperă privirile umilit, Eva plânge disperată acoperindu-și cu mâinile pubisul și sânii. Hans Holbein, în ilustrațiile la Biblie, și Lucas Cranach, ne arată o catastrofă parcă și mai teribilă, dacă se putea, la ultimul fiind vorba de o alungare intempestivă executată de un înger plin de zel: manifestarea antropomorfizată a furiei divine. Cum o fi fost resimțită după aceea lipsa lor în Grădină? Și oare aceasta nu tocmai de aceea fusese făcută? Sentimentul de singurătate al celor alungați, care deocamdată nu avea precedent, trebuie să fi fost perceput mai acut decât orice angoasă. O plajă nouă de sentimente avea să năvălească peste cei doi: frică, remușcare, sentimentul responsabilității. Și cum acestea nu mai puteau fi eterne, după pierderea nemuririi, s-au transmis din generație în generație. Eternitatea lor va putea fi recuperată după Judecata de Apoi.

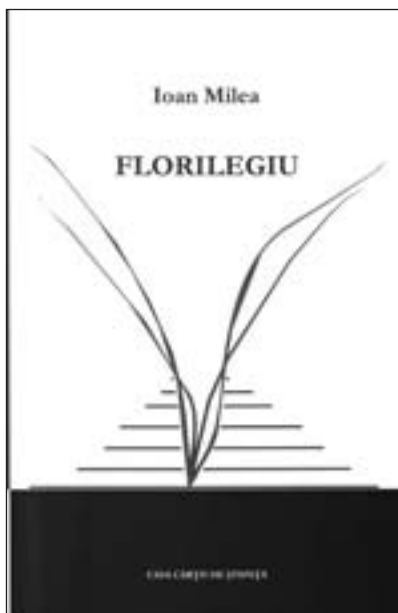
Dar ne întorcem la acel moment de cumpănă: era seară, deci, și ploua. De unde știi? S-o spun pe aia dreaptă: mi-aduc aminte cum, sătulă chipurile de boacănile mele, bunica m-a scos odată în fața porții și mi-a spus că sunt liber s-o iau încotro vād cu ochii. Nu știu care fusese ultima ispravă, spânzurasem pisica poate, dar acasă nu mai aveam ce căuta. M-a cuprins groaza. Lumea întreagă mi se părea plină de primejdii, foamea urma să mă macereze peste câteva ore, întunericul nopții să mă gătuie și să mă orbească la sfârșitul zilei. Ploaia părea spânzurată deasupra capului și nu aștepta decât să ajung ceva mai departe de casă. Să fiu și mai neajutorat. Singurul loc sigur și cald pe pământ era în curtea casei, patul era singurul culcuș inexpugnabil. Mi-au năvălit fierbinți lacrimile. Mi-era rușine de cei care m-ar fi putut vedea: pierdusem mai mult decât știusem că aveam.

La fiecare ieșire din sat se înălța o cruce mare, menită să-i apere tocmai pe cei care, din diverse motive, erau puși în situația să-l părăsească pentru mai multă sau mai scurtă vreme. Aceste troițe au cam dispărut, sau au rămas niște ruine, iar oamenii nu mai sunt protejați de vicisitudinile călătoriilor mai lungi sau mai scurte. Dar pe vremea aceea mai erau. De-acolo m-am întors să cer îndurare. A fost un fel de alungare de probă, o lecție pe care, spre rușinea mea trebuie să mărturisesc faptul, puteam s-o folosesc mai bine. Și să aflu că o iertare se anulează dacă repeți greșeala.

Ioan Moldovan

„...pare că lucrul întâlnește ideea”

- **Ioan Milea**
- **Florilegiu**
- **Casa Cărții de Știință**
- **Cluj-Napoca, 2008**

Poet, eseist (volumele *Lecturi bacoviene*, 1995 și *Sub semnul poeziei*, 1999), traducător, autor al volumelor de versuri *Seară cu Dante și alte poeme* (1996), *Recviem în mai* (2007), Ioan Milea a scos de curând o nouă carte de versuri, cu un titlu parcă din alt veac, dar cu poeme ce dezvăluie un spirit liric rafinat, o sensibilitate inteligentă și delicată, un estet contemplând lucrurile din preajmă, pe cele umile, ca și pe cele ale artei, ca și cum ele nu-și etalează simplitatea și aparența decât pentru a masca profunzimi și reverberații ale celei mai pure idealități.

Cele trei părți ale cărții se numesc *Florilegiu*, *De artă* și *Alte poeme*. Criteriul tematic stă la baza împărțirii. *Florilegiu* conține mici dar subtile, fermecătoare, „portrete” ale unor flori, în spiritul blagian din *Odă simplissimei flori*, ori în cel al lui Ion Mircea din *Istm*. Secțiunea mediană, *De artă*, adună și mai concentrate (până la două versuri) „propoziții” lirice, metaforice, filosofice, criptice uneori, despre artiști, un fel de „timbre” de maximă concentrare

sugestivă. Partea finală e lăsată deschisă și primește compoziții variate necentrate pe o anume temă.

„Laudele simple” ale lui Ioan Milea se nutresc dintr-o admirabilă capacitate a poetului de a „simpatiza” sau empatiza cu „subiectul”, de a con-viețui cu ideea din profunzimea cutărui lucru. În general, aceste focalizări poetice vin dintr-un sentiment de compătimire pe care gustul și spiritul poetului o simt pentru ceea ce simțul comun a clasificat și exilat în zona banalului, a umilității, a simplității. E un act de, cum să spun, reparație ... poetică. Există valoare poetică, lumină lirică, mister emoțional acolo unde îndeobște ochiul comun și inima obosită și lenevită nu mai văd/simt decât bine-știutul și neinteresantul – aceasta pare să fie „lecția de poezie” a lui Ioan Milea. Primul poem e o artă poetică lămuritoare: „Poate nici nu sunt flori,/ ci dervișii aceia dansatori/ ce se învârt, se învârt/ în jurul propriei axe/ care nu mai e a lor”. Aceste „axe” ale unor rotiri altfel ale înțelesurilor – din care generează uimirea înnorii lumii – sunt ținta meditației poetice la Ioan Milea. *Zorele, Păpădia, Regina nopții, Aloea, Stânjenelul* sunt titluri de poeme-portret, dar și crizantema, trandafirul, cicoarea, gălbenelele „de metropolă”, narcisele „poetilor” își au partea bună a atenției lirice a autorului. În fond, cum ne dă de înțeles poemul *Discret*, poetul caută în floarea anume, acea floare mallarmeană și nenumită care lipsește din toate buchetele. De altfel, nu o singură dată textura sentimentală a poemelor lui Ioan Milea e resemnificată superior prin intricarea citatului livresc sau a trimerilor culturale: „Încet-încet/ îi dau târcoale/ dubioase alge marine,/ cuvintele mele unduitoare./ Și totuși aici,/ nu departe de sine,/ ajutat de stânjenelul discret,/ reconstitui floarea/ aceasta./ Floarea ce lipsește din orice buchet.” (*Discret*).

În *De artă* propozițiile-poem sunt embleme menite să contragă și să exprime extrem de concis amprenta pictorului al cărui nume dă titlul emblemei lirice. De exemplu: „Totu-i numai tainiță și lumânări aprinse/ și chipuri ce ajung, umile, -n lumină” (*Georges de la Tour*); „Coroana cea de mere aurii/ e chiar aureola Fecioarei Precurate.” (*Lucas Cranach*); „Fiecare linie-i la locul ei,/ ca în palmă, ca pe-o frunză scrisă,/ ca-n nervurile unei idei.” Sunt, acestea, „însemnări”, parcă în fugă, parcă, dimpotrivă, după un îndelung exercițiu contemplativ-reflexiv, ale unui poet căutând acorduri secrete cu confrăți cărora nu cuvântul le este dat să întrupeze frumosul.

În ce mă privește, prefer poemele din *Alte poeme*. Aici Ioan Milea nu mai e, fie și cu voia sa, dedicat unei anume arii tematice, dar e liber să convoace poemele în libertatea lor, întâmplătoare sau nu, de a veni în pagină cu secvențe mai personale din biografia sufletească a poetului. Un încântător *Cântec de copilărie* e atașant prin melancolia cantabilă, delicată, a amintirii imaginilor „mitice” ale timpului auroral;

Pescăruși încadrează „o vedere. Nu o amintire”, a acestor păsări al căror rost pe „râul numit/ Cel Repede” e înțeles târziu: „Pescărușii care trasează/ țărături în aer sunt grăniceri”; în *Contemplație* imaginea grâului prin zăpada subțire îi vorbește privitorului de „elanul/ abia încolțit/ prin care se-nalță/ ce a murit.”

Peste tot, în aceste poeme, ca și în cele din secțiunile anterioare, Ioan Milea îți oferă o foarte discretă lecție de lirism delicat, nu însă insubstanțial, o sensibilitate a nuanțelor, un subtil stil al reinventării sensurilor epuizate de uzul comun, o artă a inimii inteligente și a gândului capabil de emoție, o poezie a „dublei vederi”: „Dragă Cis, în iarnă/ cum desigur știi,/ de departe copacii/ par fumurii.// Dar când te apropii/ sunt numai cristal./ Răsfirați, se adună,/ de chiciură iar.// Aceiași, pe dealuri/ nu ard, nu îngheață./ Dublei vederi i se/ arată la față.// Calm dacă stăruie/ în clipa aceea/ pare că lucrul/ întâlnește ideea.” (*Scrisoare*).

Constantin Trandafir

Numai Caragiale

- Ieronim Tătaru
- **Însemnări caragialiene**
- Editura Fundația culturală Libra
- București, 2007

Volumul acesta, *Însemnări caragialiene*, adună în 543 de pagini, format mare, mai tot ce a publicat Ieronim Tătaru despre I. L. Caragiale și, pe deasupra, vreo câteva pagini „noi”. Dar autorul nu e cunoscut pe cât ar merita. E modest din cale-afară, deși este redactorul șef al revistei „enciclopedice” *Axioma*, la fel de puțin știută, în absența unei tradiții și a difuzării de-a dreptul mizerabile. Și, mai mult decât atâta, Ieronim Tătaru are, de multă vreme, preocupări de poetică, stilistică, comparatism, hermeneutică în special cât privește „universul poeziei moderne” (Rainer Maria Rilke, Guillaume Apollinaire, T. S. Eliot, Serghei Esenin, Paul Eluard, Federico Garcia Lorca etc.). Istoricul literar se consacră cu precădere vieții și operei lui I. L. Caragiale cu acribie devotată: *Itinerar caragialian*, *Caragiale și Prahova*, *Mențiuni caragialiene*, *Conexiuni și confluente*; pe de altă parte, edițiile *Telegrama primite de I. L. Caragiale*, *Scrisori*

pentru Caragiale. Cum e cu treaba asta, a edițiilor, știe numai cine s-a îndeletnicit cu așa ceva.

Însemnări caragialiene detaliază în legătură cu locul nașterii dramaturgului, cu elevul Caragiale și dascălii săi, aduc date noi despre „republica de la Ploiești”, despre legăturile cu acest faimos oraș și prietenii de aici, tematica sinaiotă, „Bucarest - Berlin Via Mizil - Breslau”. Informații noi detectează „I. L. Caragiale în anul apariției Momentelor”, „Proiectul ultimei comedii caragialiene”. Stăruie asupra devenirii „momentului” caragialian, recitind „25 de minute”, și asupra „deteriorării limbajului și impasul comunicării”, tot pe baza analizei momentului *Justiție*. Reiterează „oglinzile criticii literare” (Măiorescu, Gherea, G. Ibrăileanu). Interesante sunt și „întâlnirile” marelui scriitor cu Machiaveli, Poe, Cioran.

Se știe că scriitorul nostru a fost parcimonios cu biografia lui, mai ales cea din copilărie și din adolescență. Ieronim Tătaru, scormonitor sagace prin arhive, aduce noi clarificări privind această perioadă cu multe nebuloase. *Însemnările* dau seama și de o bună pătrundere a «scenariilor» relative la textele caragialiene, valorificarea cotidianului banal ridicat la rangul de fantasticitate, strategiile comicului, prevalența povestirii, modalitatea stilistică etc. Interpretarea schiței *Boborul* este aproape fără cusur, cu singura precizare că râsul lui Caragiale este și aici iertător. Iar cât privește *Grand Hôtel «Victoria Română»*, insist pe observația că simțirea „enormă” și văzul „monstruos” sunt numai în regim umoristic. „Omul sucit” din proze face parte din tema universală a „lumii pe dos”. Această viziune carnavalescă e rezumată de Ieronim Tătaru astfel: „Istoria «omului pe dos» este, așadar, creată în maniera mimesis în *Cănuță*, om sucit și îmbrăcată în haina parabolei în *Ion*, în *Partea Poetului*. Parabola din această ultimă povestire consacrată personajului, prin tradiția orală și scrisă, «cu capul în nori», «sucit». Altfel decât lumea, nu are «înverșunarea» pe care o trădează aceea din *Ion*, unde râsul îngheață adesea și băntuie un frig ud care cuprinde sufletul”. *Însemnările* filologice din studiul *Fiziologia prostiei. Tipizare și generalizare a observației comice în opera lui I. L. Caragiale* pun în valoare alte strategii textuale și dexteritatea analizei stilistice.

Această atracție liniștită către valorile literaturii române și străine, raportate la spiritualitatea generală a literaturii, reprezintă o practică de cea mai clară fascinație și productivitate. În această privință pot fi invocate unele modele ale lui Ieronim Tătaru, dar Tudor Vianu se impune cu mai multă hotărâre. Machiaveli este pentru Caragiale «marele om», «ilustrul florentin», «celebrul secretar», care «ne-a lăsat o capodoperă incomparabilă» (*Principele*) și alte «produceri geniale». Numai față de Eminescu a mai avut Caragiale atâtea superlative. Îi decelează «ideologia», și-l utilizează ca exemplu în scrieri literare (*Kir Ianulea*,

bunăoară), și-l depășește: „Caragiale este superior lui Machiavelli ca povestitor” (Șerban Cioculescu). La fel de interesantă este și analogia Caragiale-Cioran, a cărei detaliere aici n-ar fi inutilă, pentru exactitatea ei. Iată numai punctele de confluență așa cum le examinează Ieronim Tătaru: scepticismul (cu disocierile de rigoare), procedeul contrastului, apăsător la Cioran, subtextual la Caragiale, aventura cuvântului ș.a. Referințele despre traduceri românești din opera lui Edgar Allan Poe demonstrează că prețuirea pentru scriitorul american este pe cât de hotărâtă, pe atât de statornică. Iată doar traduceri: *Dracul în clopotniță*, *O întâmplare la Ierusalim*, *Sistema doctorului Catran și a Profesorului Pană*, *O balercă de Amontillado*, *Masca*. Interesul lui Caragiale pentru Poe se explică, firește, prin apetența amândurora pentru grotesc și macabru, pentru speciile scurte ale epicului, „pentru comicul nuanțat grotesc și burlesc, pentru satiric și pentru parodic, pentru fantasticul neconfundat cu miraculosul, un fantastic adesea de sursă populară, pentru construcția bine gândită a unei narațiuni mișcătoare și îndelung redactate și pentru interesul dinamic al acesteia”. Și încă o mențiune de reținut: Caragiale nu a realizat prelucrări după Poe, ci traduceri, cu abateri nesemnificative, și mai ales având în vedere versiunea franceză a lui Baudelaire. E de prisos a mai adăuga faptul că traduceri sunt perfect adaptate limbii române, cât mai exact și mai expresiv, și că frazarea are o excepțională cursivitate. Ieronim Tătaru aduce argumente „pe text” pentru a demonstra aceste performanțe.

E surprinzător că autorul *Însemnărilor caragialiene* nu aduce „la zi” „meandrele criticii”. Dacă ar fi procedat așa, s-ar fi proiectat „acțiunea Caragiale” în imediata noastră apropiere și s-ar fi văzut, încă o dată, cât de actual este, că îl revendică modernitatea, „optzecismul”, mai cu seamă în paradigmă postmodernă. O bună parte din literatura noastră de azi se situează „la ușa domnului Caragiale”. Iar prezentul socio-politic este, pur și simplu sub zodia sa. Prin valoarea estetică a operei, marele scriitor instituie proiectul spiritual românesc. Nu mai e o noutate, acum, că Eminescu și Caragiale însumează cele două dimensiuni, complementare, ale culturii noastre, „două coloane”, „două tradiții” care numai împreună ne reprezintă.

Scrisul lui Ieronim Tătaru este deopotrivă al unui spirit „clasic”, ademenit de sinteză și armonie, dar și al unui „modern”, problematic și analitic. Pe de altă parte, capacitatea lui disociativă se întovărășește cu tentația asocierilor în serie.

Poeme

Lucian Scurtu

Pusta e și stepa mea

Pe unde curge Crișul acolo e Crișană,
Crișana-i huniadă pe unde trece-un Criș,
El poartă-n pântec dorul, lingou în grohotiș
Aurifer-culic precum puroiu-n rană,

Un fel de stepă-i pusta - pusta e stepa mea,
Pierdută-ntre mesteceni uscați de disperarea
Sleitei nopți ce ziua alungă depărtarea
Frustrărilor catare chircite în manea,

Pe Crișul Alb, de-aceea răchitele-s mai albe,
Adesea, lângă dânsul letovizez slavon,
Ești Nevă iubitoare născută avorton

În vizuina turmei printre fantasme dalbe.
Supliciul este dulce, evghenizat integru,
În mine se revarsă doar Crișul, Crișul Negru.

Carnagiu

Rujul i l-am aruncat în Criș,
Orbit, știam că îl va plânge,
Apa din Criș toată e sânge,
Ochii-mi inundă pe furiș,

Purta-va rujul, lin, pe val,
Precum o lebădă – ce Vis?
Etern de-acum în Paradis
Pierdut, dar invocat pe mal

De ea, ce își asumă vini
Tisa de-a-nsângeră-o finic,
Și Dunărea, la modul cinic

O tulbură pe sub arini,
Dar Marea roasă de meduze
Se va-nroși, cum ea pe buze ?

Pastel bihorean

Plecând, agrafa ai uitat-o
Lângă mănuși, în stufăriș,
În toamna-aceea, lângă Criș,
Sunt unicul care-a cântat-o,

Îți amintești? A fost aprinsă
Odată – stinsă-i de curând,
Sărată-i mierea, până când
Mierea din lacrimă-i prelinsă,

Pe zarea-aceea din câmpia
Albastrului, întins fular,
La el eu trag, un edecar

Mujic, sleit pe efegia
Taiorului – cald colț de rai,
Iad rece risipit pe Splai!

Sunt k-ul orădean

Știu, sunt un vierme care a îmburghezit
În fructul care, iată, stă să cadă,
Urât îl viermuiesc, să i se vadă
Vagantul labirint zbârcit,

Săpat cu mâna dreaptă care scrie,
Scobit cuneiform pe băț de ram,
Însemne pentru scribul ce eram,
Serv egiptean cu pielea maronie,

Căderea dă în clocot, elitist,
Damnată ca o vampă mic-burgheză,
Sunt K-ul orădean și în asceză

Satanică mi-e mâna de artist,
Înmănușată-n stofe de Lipsca, ruginii,
Ascunse-n sertărașul praghez - în travesti?

Dosita perlă roză, fructanul măr oprit

De la călcâi la gleznă piciorul este getic,
Genunchiul, sub mătase, e cinic de roman,
Latinitatea multă dă forma, suveran,
Coapselor sculptate într-un contur ascetic,

Sus, pe picior de ram, e muntele dorit
De muritori, chiar Venus, zeița postmodernă,
Paznic de far veghează în leneșă cavernă,
Dosita perlă roză, fructanul măr oprit -

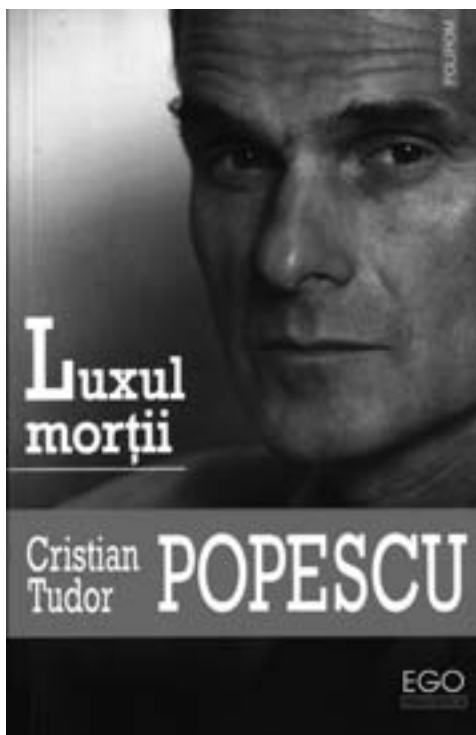
Danubieni de pontici sunt sâni, două pere,
Sub sutien (în purpuri!), au gustul de rachiu,
Se hârjonesc, șăgalnici, sunt puful maroniu,

Lăsați să fermenteze, să ardă, să dispere.
Timid, îi ating lobul, îi pun ușor cercelul,
Ea, matinal, suspină - „tu ai uitat inelul!”.

Explorări

Mircea Morariu

Luxul morții

de Cristian Tudor Popescu
Editura Polirom, Iași, 2007

O piesă de teatru intitulată *Lumină*, scrisă de dramaturgul american de origine belgiană Jean-Claude van Itallie, îl are drept personaj principal pe celebrul și atât de inconfortabilul, la vremea lui, Voltaire. O replică rostită de scriitorul devenit personaj de text dramatic – „E pericu-

los să ai dreptate atunci când guvernul greșește”- mi se pare lesne transferabilă asupra textelor de *prozetărie*, risipite prin gazete, cum îi place să le numească autorului lor, Cristian Tudor Popescu. Colecția *Ego. Publicistică* a editurii ieșene *Polirom* a găzduit recent o nouă selecție din articolele semnate de jurnalist în ultimii doi-trei ani, publicate inițial în cotidienele *Adevărul* și *Gândul*, selecție intitulată *Luxul morții*. Partea proastă e că, așa după cum demonstrează fișele de diagnoză tăioasă și lucidă pe care le reprezintă articolele lui Cristian Tudor Popescu, în România de azi nu doar Guvernului i se întâmplă se greșească masiv. Greșesc laolaltă președintele în exercițiu și foștii președinți, politicienii tranziției „care vor să ne transforme în rumegătoare recunoscătoare pentru nutrețul mincinos al minții lor” (*Nimeni nu gândește pentru tine!*) și care, în bună parte chiar au și reușit asta făurind *omul-abțibild*, o formă aparte a omului nou dorit de Ceaușescu sau a omului bidimensional, ori fiindcă „după generația PRO TV, vine generația OTV” (*Libertatea urii și magrebiunii OTV*). Sau greșesc și persistă în greșeală oamenii Bisericii (*Satană în sutană*), Biserica ortodoxă căreia „întotdeauna i-a plăcut să se amestece cu conducere statului, să facă politică, să se aleagă cu profit” și prea adesea PF se traduce în Prea Fățarnic (*Dumnezeu -samsar*

electoral) e adesea printre „greșiți”. Se află frecvent în eroare intelectualii, dornici și ei să-și afle un loc și să se dedulcească la masa puterii, căutând vreo dregătorie (*Traian -intelectual și președinte*) și care, îmbrăcați cu tricouri negre, chiar consumă timp, hârtie ori timp de antenă pentru a argumenta că sunt îndreptățiți să beneficieze de o „tocană mai particulară”, vorba lui Bacalbașa, devenită, pe stil nou un zbor cu avionul prezidențial, (*De ce ziaristul nu e intelectual*). Iar când alți intelectuali gândesc altfel decât le-ar fi pe gustul intelectualilor de curte, aceștia din urmă vituperează (*Cultură în loc de ură*). Greșesc și nu plătesc pentru asta parlamentarii (*Autodizolvarea Parlamentului*), cel mai adesea personaje ce au transformat instituția legislativă într-un loc din care doar trag foloase și își reglează conturi, cu grija de a-și umfla conturile din bancă. Greșim cu toții, noi, oamenii de rând, care nu ne mai luăm în serios și ne justificăm abandonurile și lașitățile noastre ori ale semenilor noștri prin exclamația „e și el om!”. Citez din excelentul text intitulat *Eșielomul* „Mai știe cineva în țara asta ce înseamnă *serios*? A fi serios? A lua în serios? Acest cuvânt a fost tuns chilug, bătut cu vergile, îmbrăcat în pânză de sac și abandonat într-o barcă, în largul mării, fără o pâine, o sticlă de apă sau măcar o lumânare. Și nu numai vorbăreții de pe ecran au făcut asta, ci și majoritatea românilor”.

Vorbăreții de pe ecran cred că „cruzimea și ticăloșia sistemului comunist, suferințele groaznice pe care le-a provocat atâtor simpli cetățeni trebuie măsurate cu șublerul ca să fim siguri că au existat” (*Trei savanți- Iliescu, Băsescu și Elena Ceaușescu*) ori scriu rapoarte la comandă

prezidențială, denunțându-și propriii părinți (*Un Pavlik al timpului nostru*). Iar cei care chiar au comis altceva decât vorbe pentru demolarea comunismului sunt lăsați pradă uitării (*Singuri în România*). De ce se întâmplă toate acestea? Revin la *Eșielomul* „Dacă un om încearcă să fie serios în România publică de azi, are toate șansele să fie persiflat și respins ca încuiat, încrâncenat, înversunat, conștipat, crispat, inchizitor, procuror, murtă neagră sau, mai rău, plictisitor, neinteresant. Fiecare dintre aceste cuvinte înseamnă o falsificare cu rea conștiință a noimei cuvântului *serios*”.

În România contemporană, surprinsă de pixul lui Cristian Tudor Popescu, puținele exemple de seriozitate sunt neobservate, trecute cu vederea, minimalizate. Un exemplu de seriozitate consemnat de gazetar e felul în care, într-un meci ce pare pierdut, Andrei Pavel „a arătat unei Românie întregi și în primul rând tinerilor din țara asta cum se iese din câcat. Mă întreb câți vor fi înțeles și vor ține minte lecția pe care ne-a dăruit-o acest om, înainte de orice, profund serios”. Pesemne că foarte puțini din moment ce ne jucăm de-a prizonierii în Irak, pe la Cotroceni se înființează pentru astfel de jocuri „celule de criză” (*Securism după comunism*), iar la întoarcerea în țară prizonierii se poartă ca și cum ar fi câștigat Eurovisionul (*România figurantă*). Ne jucăm de-a politicienii (*Jack Spintecătorul, Fecioara din Pleșcoi*), de-a Parlamentul (*Țoape cu laptoape sau „Vax populi, vax dei”*), de-a justiția (*Dreptate, ochii plânși ai lui conu’ Dinu vor să te vadă..*), de-a Ziua națională (*Tricolorul alb, Ziua României vii*), de-a gazetăria (*Keep walking, Monica, merg și eu cu tine*) „suntem

în 2006 și trăim tot în România socialistă” (*Dreptul bradului argintiu*). Dosariada a fost doar prilejul unui *Striptiz pe invers* iar „intelectualii de viță veche și popii cu stele sunt baza Direcției a șaptea a Securității” (*Dirrecția a Șaptea*). „Trăim în țara lup-tei anticorupție, în care cică poporul vrea dreptate și pedepsirea vinovaților”, numai că „vlăstarele patriei” se slujesc de abilitățile întru utilizarea internetului spre a o agresa verbal pe o jurnalistă care a dovedit că subiectele la examenele naționale se vând în plin centrul Bucureștiului cu modica sumă de 500.000 de lei vechi bucată (*Scrisoare către fiul meu*).

Tabloul României postrevoluționare, așa cum iese el din mintea și pixul lui Cristian Tudor Popescu e unul descurajant. Or, de asta suntem responsabili cu toții, noi, care suntem „și noi oameni”. Ziaristul însuși își recunoaște partea de vină, momentele când „a fost și el om” (*Accidente ușoare*). Din starea aceasta apăsătoare, fiecare scapă cum poate. Și asta se întâmplă și în România lui 2008.

Omul Cristian Tudor Popescu a recurs la bucuria de a vedea filme. De a le vedea pe cele ale tinerilor serioși, din noua generație de cineaști români, tineri care se numesc Cristi Puiu, Radu Muntean, Corneliu Porumboiu, Cătălin Mitulescu, Cristian Mungiu. Le vede cu bucuria de „sufletist spectator de film”, dar și cu simțul critic al omului exersat, care nu ezită să spună ceea ce crede despre unicul film românesc laureat cu *Palme d'or*. (*Palma de aur și pumnul de carne*). Omul Cristian Tudor Popescu a recurs la bucuria de a revedea capodoperele unui Tarkovski, Nikita Mihalkov sau Lucian Pintilie, cu actori mari precum Mihail Ulianov, Tabakov, Elena Solovei, Irina Kupcenko sau George Constantin. Filme vă-

zute odinioară, în adolescență ori tinerețe, în cinematografe amărâte, din Balta Albă (*La film*).

O seamă dintre cursivele din *Luxul morții* mi se par nu doar deschideri de capitol, ci mici bijuterii literare. Revanșe ale scriitorului asupra efemeridelor gazetărești. Semne că e timpul ca prozatorul Cristian Tudor Popescu să își acorde luxul de a reveni la această ipostază fundamentală. Cu toate riscurile pe care le implică un astfel de gest.

Enervări sau despre bucuria de a trăi în România

de Mirel Bănică și Codruț Constantinescu

Editura Polirom, Iași, 2007

Mirel Bănică și Codruț Constantinescu, autorii epistolarului intitulat *Enervări sau despre bucuria de*

a trăi în România, apărut în 2007 în colecția *Ego.Publiscistică* a Editurii *Polirrom* din Iași, sunt doi intelectuali tineri intelectuali a căror vârstă se situează, din câte îmi pot da seama, undeva în jurul a treizeci de ani. Carevasăzică, cei doi au avut șansa de a-și petrece o parte din copilărie și întreaga adolescență în România postcomunistă. Vârful generației din care fac parte (și folosesc cuvântul *generație* în ciuda faptului că, undeva în cuprinsul cărții ce face obiectul acestor însemnări, Codruț Constantinescu scrie „individualist cum sunt, trebuie să îți declar franc că termenul de *generație* mă enervează, nu-l suport”), fiecare dintre ei, după ce și-au încheiat studiile universitare în România, au întocmit *aplicații* ori *proiecte*, au participat la concursuri, au dobândit burse de studii ori de cercetare în străinătate care, insuficiente fiind, au fost completate cu bani obținuți cinstit de pe urma a tot felul de *job-uri* mai mult ori mai puțin calificate, dar care i-au familiarizat cu semantismul verbului *a munci*, care, o știm de la povestea cu manutanța, e cu totul altceva decât *a lucra*. Au văzut cei doi tineri lumea, dar nu în calitate de turiști plecați la *shopping*, ci în aceea de oameni dornici să învețe, să se perfecționeze, petrecând ore îndelungate în atât de ofertantele biblioteci occidentale, și au încercat să descifreze esența respectivei lumi cu gândul că asta le va servi în momentul în care vor reveni acasă. Ambii s-au întors în țară, au ocupat slujbe uneori cu nume sonore, alteori oarecari, toate prost plătite, fapt semnificativ pentru felul în care *nu știe* România, în ciuda declarațiilor sfărăitoare ale guvernanților, să-și protejeze *meritocrația*. Au scris la diverse reviste, au devenit cunoscuți,

au mai plecat din țară pentru a face peste hotare un doctorat luat *pe bune* și din nou s-au încăpățânat să revină, stăpânindu-și *enervărilor* și scepticismele și alimentându-și uneori amăgitor optimismul. Cu ocazia fiecărei reveniri, în loc să constate progrese, fie că le-a fost dat să observe stagnarea, fie chiar regresul. Au realizat că principiul care guvernează țara pare să fie „un pas înainte, doi pași înapoi”. Sau „afară-i vopsit gardul, înăuntru-i leopardul”, de adevărul acestui lucru putând să se convingă oricare român ce face imprudența de a călca, bunăoară, pragul luxos al încă unui și mai luxos sediu de bancă.

Mirel Bănică și Codruț Constantinescu s-au cunoscut întâmplător. „Ciudatul rol al întâmplării”, cum spunea Ion Băieșu, a făcut ca unul să-i citească celuilalt o scrisoare publicată în *Dilema*, să profite de faptul că acolo expeditorul își indică adresa și că cel mai curajos i s-a adresat celui ceva mai timid. Numai că ceea ce putea fi „începutul unei frumoase prietenii” (recunoașteți, vă rog, o replică celebră din încă și mai celebrul film *Casablanca*) a suferit oarecari amănări. Cei doi tineri și-au scris scrisori pe hârtie (nici nu puteam să îmi imaginez, acrit cum sunt, că doi tineri „din ziua de azi”, își mai scriu altfel decât prin *mail*), și uite așa, Mirel, aflat la studii la Geneva, i-a sugerat încă nevăzutului său prieten, Codruț, să candideze la rându-i pentru o bursă în Elveția. Așa încât cei doi s-au cunoscut în gara *Cornavin* din Geneva. Și-au consolidat prietenia fundamentată pe seriozitatea preocupărilor, nu pe iluzoriul timp petrecut în cine știe ce bodegă rebotezată *bistro*, în fața unor beri cu nume străine și gusturi

contrafăcute *à la roumaine*, dar cum locuiesc în orașe diferite au decis, din nou surprinzător, să își scrie nu pe net, ci pe bucățele de carton ori de hârtie numite *cartoline*, fie cu un stilou *Parker* achiziționat cu mari sacrificii, căci pentru un intelectual român a avea un stilou „de firmă” e un vis care se îndeplinește greu, fie cu un banal stilou chinezesc de 25.000 de lei vechi, alimentat cu o cerneală „de marcă” cumpărată de undeva din străinătate, ori cu un roller *Pilot* de fabricație japoneză, achiziționat din Canada. Pe respectivele cartoline și-au vărsat năduful, *enervările* provocate de traiul de zi cu zi în România, „gânduri bune” pe care și le-au făcut cunoscute „beneficiind” de preținsele „servicii” ale Poștei Române, pe care uneori au mai înșelat-o cu nedisimulată satisfacție strecurându-și scrisorile între paginile vreunei reviste a cărei expediție costă ceva mai puțin, căci altul e tariful pentru categoria *imprimare*. Așa au încercat în mic cei doi sentimentul celor ce practică la scară mare și, firește, nepedepsiți „evaziunea fiscală”. Așa au socotit Mirel și Codruț că își iau o mică revanșă asupra României care îi enervează. „În România mă enervează însăși România, în zeci, sute de ipostaze”, îi mărturisește Codruț Constantinescu lui Mirel Bănică și imediat se apucă să înșire câteva dintre aceste ipostaze. Iar Mirel nu îi rămâne deloc dator prietenului Codruț, pregătindu-i la rândul-i câte „o mutare în plic”.

Cartea *Enervări sau despre bucuria de a trăi în România* care colăționează cartolinele cu pricina e o retrospectivă a acestor, zeci, sute de astfel ipostaze. Ipostaze care înseamnă degradarea raporturilor

interumane ori a gustului public, manelizarea vieții cotidiene, vadi-mizarea și becalizarea țării, degradarea televiziunilor comerciale în pofida figurilor de justițiar de carton gen mult-mediatizatul domn Robert Turcescu, incapacitatea ori refuzul clar de europenizare în pofida omni-prezenței siglei U.E, combinația insolită de salam, chiftele conservă de pește și ceapă mâncate în pauza de masă lângă tastele computerului conectat la internet, seminariile de „europenizare” pe care toată lumea le așteaptă pentru a se alege cu vreun pix, breloc, tricou ori bufet suedez din compoziția căruia mai toți participanții au grijă să ia câte ceva și „pentru acasă”, consumul redus de apă, săpun și detergent pe cap de locuitor, mijloacele de transport în comun insalubre, „belfastizarea” orașelor Valahiei, mai cu seamă a Bucureștiului dar și a Brăilei, orașul natal al lui Mirel Bănică. Și multe asemenea. Cei doi au senzația că pe măsură ce înaintează în secolul al XXI lea, România seamănă tot mai mult cu cea din anii '90 ori '80 ai secolului trecut. Și tare mă tem că nu sunt departe de adevăr. Fiindcă ceea ce îi enervează pe cei doi prieteni ne enervează „zi de zi și în proporție de masă” pe fiecare dintre noi cei care mai facem greșeala de a gândi. E meritul lor și al graficianului Dan Perjovschi care „li s-a alăturat” (asta e din limbajul anilor '50) că ne-au făcut părtași la enervările lor. Tare mi-e teamă însă că după ce terminăm de citit cartea, după ce exclamăm satisfăcuți „le-au zis-o!” nu prea suntem nici unul dispus să „facem ceva” spre a înlătura măcar un pic din respectivele focare de enervare.

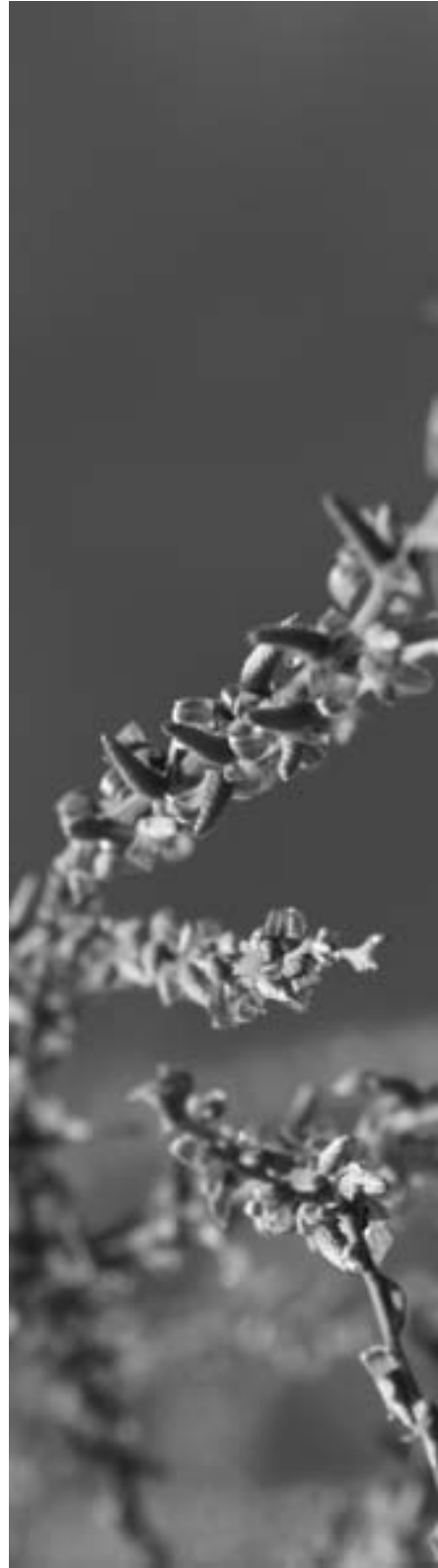

Autoportret cu pasăre digitală

Legenda mâinii stângi

Antologie
de primăvară

Andrei Bodiu
Gabriel Chifu
Dumitru Cioaru
Dan Coman
Nichita Danilov
Ioan Moldovan
Ion Mureşan
Alexandru Muşina
Aurel Pantea
Adrian Popescu
Liviu Ioan Stoiciu

Antologie de primăvară

Andrei Bodi

Nonconformiști,
burghezi cumsecade

Pe scriitori cîteodată e bine să-i
Vezi cîteodată
E toxic.

Nu prea cru ce să-ți zică dincolo
De scrisul lor par
Unii burghezi cumsecade
Alții cronici nonconformiști.

Duc toți o viață secretă
De aceea unii vorbesc prea mult
Alții tac tot timpul.

Unii socotesc cheia de la apartamentul
Lor absolut inutilă și lasă ușa
Deschisă alții se baricadează
În casă cu yale și
Chei peste chei dar te
Asigură că

Dacă-i vei întâlni
Eventual ducîndu-și gunoiul
N-ai să-i recunoști.

Audrey Tatou la fereastra unui intercity

Nu vom avea semnal
Niciodată

Și nimeni nu ne va crede
Vom turui și vorbele noastre
Vor căpăta colțuri

Mai netede mai
Ascuțite funcție de anotimp

Și ea care seamănă cu Audrey Tatou și iubitul ei
Cu părul lung și ochii albaștri

Vor continua să-și butoneze
Mobilele ușor
Disperați ușor
Indiferenți.

Locuitorii Europei Unite

Fiecare locuitor al Europei Unite
scrie un jurnal ca
să-și dovedească
existența.

Astfel pe hîrtie semnată și
pe internet locuitorii
bătrînului continent
povestesc toți că
există.

O comisie obiectiv
constituită din 27 de comisari verifică dacă
jurnalele sînt ținute la zi.

Ca să verifice dacă acești
27 își fac treaba cei 27 au
mai numit o comisie de
27 care a constatat următoarele :

1. Nu toți cetățenii Europei
Unite dovedesc zilnic că
există. De exemplu :
șase bulgari n-au mai scris de trei
săptămâni zece francezi nu pot fi contactați
patru spanioli refuză să scrie și așa mai
departe

2. Unele jurnale sînt redactate sumar fără
detalii lămuritoare. În limba uneia dintre noile țări
„fușerite”.

membre am spune cu scuzele de rigoare că jurnalele sînt
3. Altele sînt substanțiale
apropiindu-se de standardele
solicitate. Totuși nici în acestea nu e consemnat chiar tot
ce se întîmplă. Știm asta nu pentru că am urmărit pe
cineva.

Oamenii sînt liberi. O analiză comparativă este
suficientă

4. Verificările în perechi funcționează în general bine deși
unii cetățeni se plîng că n-au destul timp
să scrie și să controleze.

5. Cetățenii se plîng că nu
mai au unde să pună hîrtia și
solicită ca jurnalul să se țină doar
pe internet.

Ca urmare propunem următoarele
măsuri

a. pe termen scurt atenționarea cordială desigur
a celor care nu actualizează jurnalele

și
b. pe termen mediu și lung atingerea standardului optim
adică a trăi și a dovedi că trăiești simultan.

Locuitorii Europei Unite (II)

Dacă-i privești de aici
cei 27 seamănă foarte tare poartă
cravate roșii după moda americană și majoritatea
calificată
poartă ochelari.

Cum stai îi
poți vedea pe toți chiar
dacă sînt adînciți
în hîrtii și scriu scriu
scriu nu
termină niciodată de scris

cînd nu mai e loc pe birouri
dau drumul hîrtilor și hîrțile

aterizează suav pe
pămînt.
Toate conțin procedee măsuri toate
Sînt ghiduri care-ți perfecționează viața.

Nu-ți imagina că hîrțile cad
la întîmplare.
Nimic nu e lăsat la voia întîmplării. Toate
Curg riguros și logic
Și se depun teanc ca banii-n bancomat.

Pe prima de azi pe care atît
Ați așteptat-o scrie :
„Raport privind orele de dinaintea orelor de serviciu”.

Nu e mare lucru.
Nu e mare lucru să ne scărpinăm
De trei ori și să scriem : „astăzi la 7,48 m-am
Scărpinat de două ori în cap și o dată -n cot”. Și deși
Asta nu ți s-a cerut poți adăuga :
„Dintr-o dată viața mi s-a părut
Mai frumoasă.”

Metroul din București (I)

Metroul din București e
Ca-n nuvelele lui Mircea Eliade

Un spațiu fără indicatoare
Fără hărți unde vocea
Mecanicului se aude slab
Exact când se închid ușile cu

Vagoane care se leagănă
Precum firul de paianjen pe care
S-au așezat atîți și
Atîți elefanți.

Metroul din București nu
Seamănă cu cel din
Budapesta Viena Paris sau Madrid

Ca-n *La Tigănci* aici
Urci undeva
Cobori undeva ești
Acelși om
Neschimbat uluitor
De tînăr.

Metroul din București (II)

Ca-n *Călăuza* lui Tarkovski

Călătorii au
nervii întinși de căldură
o
femeie plînge o
voce subțire anunță Piața Unirii o voce groasă
anunță stația Crîngași cu peronul
pe partea dreaptă.

Vocea subțire aruncă
piulița în stînga vocea
groasă sparge geamul
securizat.

Ea simte o boare de
Primăvară întunecată.

Gabriel Chifu

Noaptea, dimineața, cimitir de zei

scenă repetată exasperant la infinit.
noaptea cad în mine însumi
de la cea mai mare înălțime a mea.
sub propriii mei ochi are loc propria mea prăbușire.
cu plăcere perversă, cu o nedisimulată dorință de cruzime,
cum se uitau spectatorii romei la gladiatorii sfâșiați de lei,
așa mă uit eu la mine cum cad și
mă fac praf. dimineața
adun ce-a mai rămas. un braț,
inima golită (ce s-a ales și de ea, binecuvântatăta, cea în
formă de cruce!...),
gura plină de cuvinte aiurea,
creierul (în care tocmai a sucombat iarăși visul despre
limba ideală) și tot felul de organe sângerânde cărora
nu le știu numele, în școală am avut notă mică la anatomie.
mă recompun în grabă, alandala și eliptic,
o pornesc voios prin viață,
mă cârlesc de mântuială,
golurile le umplu cu plastilină, cu vată, cu ghemotoace de
ziare,
(ah, ce persoană respectabilă făcută din sânge amestecat
cu vorbe și plastilină), miros a gillette.
eu strălucitoare piramidă făurită din repetatele mele morți
suprapuse,
eu incapabil să nasc din pântecul gravid al minții mele visul
despre

limba ideală (aș putea fi considerat pe drept cuvânt
ucigașul său în serie, noapte de noapte, nu?...).
eu dimineața voios o pornesc prin viață
ca atunci când eram pionier
și culegeam romaniță pentru patrie și partid,
eu pelerin zdrențuit pe dinăuntru, pelerin legat la ochi,
cimitir de zei.

Discuții literare

îmi las trupul în redacție să poarte interminabile
discuții literare.
ies din el fără regrete ca dintr-o cameră de hotel ieftin.
pornesc însingurat, pelerin
prin țări abstracte, țări agonice, țări piramidale, țări invizibile.
ajung lângă un cuvânt vechi
rostit de pavel acum două mii de ani.
degetele privirii mele îl ating.
picioarele privirii mele îl escaladează ca pe un munte.
se apropie un elefant grăbit,
abia mă feresc din calea lui,
calcă peste cuvânt îl sparge,
din el se revarsă o mare roșie învechită,
care inundă totul, valuri sfâșiante ajung
până în redacție - nu știu să-not,
aș chema salvamarii.

Bastonul de orb

nu văd nimic, e ceață. în schimb aud: inima
cum se surpă-ncet ca o bisericuță șubredă,
toamna, părăsită-n câmpie.
ce harababură e-n creierul meu. satiri, îngeri eronați,
torționari,
și clovni care se hrănesc hămesiți cu literele din aceste
cuvinte. fiecare
urlă în altă limbă, fiecare susține altceva și îl lovește pe
celălalt
în plină figură. și fiecare are exact mutra mea caraghioasă.

tot ce-am făcut am greșit. fiecare drum pe care am pornit
a dus în același loc - un fel de nicăieri: pe marginea unei
prăpăstii.
(de fapt un simulacru de prăpastie. n-are adâncime.
nu te poți sinucide în ea. cel mult
poți să-ți rupi un picior...). de tine am voit să mă apropii,
să ne amestecăm atomii ineluctabil, definitiv,
ca legumele în supă care fierbe armonios pe aragaz
și n-am izbutit. sunt mai departe de tine
decât e zăpada de mireasma leandrului.
decât e răcnetul leului de auzul gazelei surde și nenăscute.
am dat pagină cu pagină iubirea, insomnia, spaima,
plictiseala, delirul, zădărnicia, pe toate le-am încercat,
le-am scris, le-am citit, le-am trăit.
e clar: locul meu nu-i aici. dar unde?
e undeva?
să fug înapoi spre mintea tatălui meu ca vis al său
încă nevit? nu pot, destinația nu mai există:
și el, și mama sunt de mult două grămăjoare
de materie adormită și străină.
să evadez alergând în față printre gratii?
aș osteni degeaba. moartea oricum
m-așteaptă după colț
ca un controlor de bilete indiferent
la intrarea în sala de cinema mereu plină.
de sus, spre mine, coboară un imens baston de orb.
e bastonul cu care se-ajută la mers dumnezeu.
mă va lovi, mă va doborî, mă va strivi ca pe un vierme.
nu. deocamdată nu mă nimerește.

În somn (o viziune)

cerurile erau căzute-n somn
apele clipeceau adormite și ele.
eu mă ridicasem de la pământ,
așa suspendat dormeam și eu,
visam
un câmp nemărginit
pe care treceau miriade de furnici.
ele își croiseră cărare

printre firele de iarbă colosale,
o cărare de la ierusalim până în creierul meu.
fiecare furnică purta în spate
câte o fărâmbă de zid.
desfăcuseră cetatea în părți infinitezimale
și veneau s-o reclădească în creierul meu.
apoi a sunat ceasul, tornadă
și ne-am trezit toți.

Orașul meu

acesta e orașul meu, numai al meu.
casele, transparente, nu au uși
iar în fiecare dintre ele mă zăresc pe mine însumi.
merg pe străzi și străzile sunt vii,
își schimbă configurația, mă conduc
mereu în altă parte.
ajung pe un pod: malul celălalt nu există,
dincolo de pod nimic nu e.
caut biserica, n-o găsesc -
biserica e lichidă și curge.
câțiva câini aleargă spre inima sângerândă,
încă palpitând, a unui înger.
nici zi, nici noapte -
doar raza fascinantă a morții strălucește.
din slăvi se prăbușește un cuvânt uriaș,
ne face praf și pulbere
pe mine și orașul meu.

Îndărătnicul

El urcă după mine seara în tramvai.
Cu înfățișarea lui de pensionar absolut cumsecade
se așază pe banchetă alături. Îmi șoptește: Hai, spune da,
nu-ți mai smulge vocea din cor, spune și tu da.
Nu, îi răspund eu, nu.

El vine după mine pe câmpul pustiu,
unde rătăcesc cu inima toamnei stingându-se-n mine.
Ca un copil aleargă umil înapoia mea,
în genunchi mă roagă: Hai, spune da,
nu-ți mai smulge vocea din cor, spune și tu da.
Nu, îi răspund eu, nu.

El răsare când citesc, când e tăcerea mai mare,
Când se aude aerul cum roade cerneala literelor din carte.
Este amenințător, tună și fulgeră, răvășește
totul în cameră, mă amenință,
bate în o mie de tobe, suflă în o mie de goarne,
poruncindu-mi: Hai, spune da,
nu-ți mai smulge vocea din cor, spune și tu da.
Nu, îi răspund eu, nu.

El se strecoară în somnul meu, în sentimentele mele, în vise,
scapără, învie acolo și-mi injectează mesajul:
Hai, spune da,
nu-ți mai smulge vocea din cor, spune și tu da.
Nu, îi răspund eu, nu.

Antologie de primăvară

Dumitru Chioaru

Dintr-o îndepărtată lumină

Îmi acopeream fața cu mâinile — erau transparente
îmi acopeream ochii cu pleoapele — erau transparente
pielea se făcea transparentă
ca un acvariu cu pești speriați de lumină
înăuntru eu însumi mă rugam
acoperindu-mi inima cu altele — erau transparente
lumina năvălea furtunoasă din lumină
dintr-o îndepărtată lumină
eu însumi fără mâini fără pleoape fără inimă
mă acopeream cu pământ
pământ pre pământ — era transparent
ca poemul acoperit de cuvinte și care-i transparent
născut din primul cuvânt
transparent transparent.

Tabla de șah

Sînt un profesionist al suferinței
de nu despart adevărul de viață?
acum văd un rege
și întîmplările lui cînd rămîne
singur pe tabla de șah
— îmi place să joc întotdeauna cu albele —
pot povesti mai departe
cuvintele sunt întocmai pionilor

doar în ofensivă
mi-a sărit acum unul în față
am vrut să-i spun: ești un câine!
dar n-avea figură
am vrut să-i spun: ia calul meu...
dar de unde cai?
am vrut să-i spun — cuvintele toate
creau spațiul unei arene de jur
împrejur gardate de ochi
câinele îmi rupsese hainele
câinele îmi rupsese pielea și venele
câinele îmi rupsese câinele
— să-mi trag puțin sufletul —
mă tira pe tabla de șah însîngerînd-o
în locul lătratului său auzeam
un ropot de aplauze
iar în locul său se ivi un loc gol
m-aș opri încă o dată dar doamnelor
domnilor albul și negrul
erau la tel — însîngerate iar eu
un chip al nimănui
(alții numesc arta un joc gratuit)
făceam parte dintr-un tablou
care se ridica în tăcere —
eram fără martori și sînt
omul care vorbește
omul care scrie
despre suferință și puritate deși
cerul înstelat este încă deasupra
legea morală - o tablă de șah

Dor de scris

Dor de scris ca de o femeie visată
într-un bar de noapte prin valuri
de muzică și fum
dansatoare desculță pe foaia mea albă
se ridică în vârful degetelor
și primul vers începe să alunece
rostogolindu-se-n marginea foii
păpușă neghioabă de cîrpe - șuier

eu printre dinți – prinde-te de acest fir
de păianjen limba mea
și rupe-mi tăcerea din gât!
se ridică în trosnet de oase
și foșnet însîngerat de voaluri
iar versurile o urmează șchiopătînd –
ți-a trecut vremea inspirație
– îi spun îmbrîncind-o sub masă –
biată tîrfă cîți au înnebunit așteptînd
să-ți arăți o clipă picioarele lungi
să-ți mîngîie sîinii umflați
după prima operație estetică
să facă dragoste cu tine pînă la ziuă!
ca o bufniță stă în colțul alb al foii
țintuindu-mă-n vîrfurile peniței de aur
al stiloului împrumutat de chelner
– mă ridic mormăind ca ultimul consumator –
rămîi aci nenorocito să dormi
întinsă pe masa pătată de vin și de scrum
pînă te vor privi zorii învinețită
și te vor freca pioși cu zăpadă!
mă împiedec de colțul îndoit al foii
și ridicat în genunchi îi descopăr
înmărmurind picioarele lungi
coapsele lunecoase sîinii ca merele în pîrgă
gîtul de lebedă ochii albăstrindu-mi
cărările prin părul ei negru
ieșind la lumină precum semnele
scrijelite de rostogolirea noastră pe focie
pînă rămîn cu statuia poemului
aburindu-mi vie în brațe

Vizuina din tablou

Priviri furișe printre uluci
spre vechea casă boierească
pe cerdacul ei în balansoar
o femeie fără asemănare
– se spunea
că are trupul împletit
din flori de pădure –

genele mele arse
de priviri înflăcărate
ca limbile șerpilor prin ierburi
sunînd neuzite de coasă
în cernerea stropilor aurii de lumină
nimbîndu-i trupul
într-un roi de albine -
aceeași imagine contemplată
după ani și ani într-un tablou
tușa de culoare a trupului
răspîndea în cameră
miros de vizuină fosforescentă
am închis ușa fereastra și
prin întuneric
m-am topit ca zăpada din pădure
cînd razele soarelui plesnesc în muguri
și încolțesc ghiociei -
am aflat de la un vînător
că-n primăvară casa a fost dărîmată
dar mai nainte vreme a trebuit
să-și descarce arma
într-o vulpe tolănită pe sofa
în camera de oaspeți -
mi-a iscălit tabloul și-apoi
a plecat ridicînd din umeri

Drum fără acces

Poartă închisă -
bătăi repetate cu degetele-n geam
bătăi cu o monedă
se vede ușa întredeschisă la cameră
cît să intre pisica
peste fața de masă un ziar
peste ziar o lumînare frîntă
între geamurile duble o pereche de ochelari
cu lentile pline de praf
o umbră se mișcă rar pe tavan
dintr-un nor stă să cadă ploaia
întunecos își mișcă urechile verzi
castanul din spate

într-un vârtej de praf se ridică o hîrtie
îmi scapă printre degete
se lipește cu scrisul spre geam
bătăi cu pumnii în poartă
norul afirmă ca un păianjen
deasupra zidului porții
lujerii viței-de-vie avîntați spre lumină
și eu - doi trei pași la întîmplare
(o pisică trece pe linia trasă de zid)
cu piatra arunc în pînza păianjenului
coboară repede și intră în gaura cheii
nu-l mai pot strivi de perete cu dosul palmei
ca în îndepărtata copilărie
pentru a mi se ierta șapte păcate
în broască strălucește ca o rămășiță de cheie
se aud sunînd picăturile de ploaie
pe geam pe poartă pe zid
pe vița-de-vie pe haine - niște degete -
niște monede -
prin care mi se scurge ființa

Moara de scoarță

Nume de stradă șerpuind
aproape de apa Cibinului
în Orașul-de-jos trec în dimineața
cețoasă de octombrie
cu o carte veche sub braț
și azi ca și ieri
pe aici fac popas căruțașii la birt
povestind pățaniile lor cu domnii răi platnici
din Orașul-de-sus -
în dimineața cețoasă de octombrie
întreb de unde își trage numele
strada Moara de Scoarță șerpuind
aproape de apa Cibinului
un bătrîn stînd în poartă ridică din umeri
și-mi spune rîzînd că răspunsul
e-n cartea purtată de mine sub braț
în timp ce frunze galbene cad din copaci
și mi se-mprăștie la picioare

ca o carte rău legată unde
mi-aș putea citi destinul –
în amiază înaltă de octombrie
m-a izbit asemănarea dintre obrazul bătrînului
și scoarța copacilor
dintre scoarța copacilor și copertile cărții
și laolaltă mi-au trezit imaginea
unei fabrici de hîrtie din scoarța
sălciiilor plîngătoare de pe malul Cîbinului
pe care în altă viață îmi scriam poemele
și le împrăștiam ca toamna
obrajii de ceară ai frunzei copacilor –
și ieri ca și azi
trecea un om cu o carte sub braț
pe strada Moara de Scoarță șerpuind
aproape de apa Cîbinului

Antologie de primăvară

Dan Coman

Poeme de noapte

1.

cît mai puțin despre moarte. despre viața dintre brațele ei. și nimic
nici un cuvînt care să o trezească pe ghinga și să-i îndepărteze
mirosul.

văd rareori iar cînd văd patruzeci de zile după aceea mi-e tot mai
rușine.

am rezistat tuturor spaimelor dar în fața mea
încă mi se înmoaie picioarele.

nimic altceva nu mă mai poate ademini.

și mai sunt și diminețile acelea de vineri cînd purtat în brațe de
ghinga

cu amîndouă mîinile deschid buzele celor vii
și folosindu-mi capul exact ca pe o pasăre de curte
le ciugulesc răbdător negreala din gură.

2.

ca să nu miros a transpirație mi-am înfundat tot trupul cu pămînt
apoi m-am rotit de o sută de ori în jurul meu răspîndind frigul.
sunt apărat pentru tot restul vieții sunt senin și bine dispus:
ca niște pui de caniş morții se ridică în două picioare și-mi încălzesc

inima.

nu le vorbesc niciodată dar seara mai ales seara îi scot la plimbare și ei scîncesc și bolborosesc în limba lor păsărească.

unii poartă încă înlăuntrul lor o boală adevărată și pentru asta învie tot la cîteva zile. și atunci în jurul soarelui se face negru negru iar lumina țîșnește dintre coapsele acestei femei și-i lovește cu exactitate.

sunt apărat pentru tot restul vieții sunt senin și bine dispus: dimineața foarte devreme mă întind în mijlocul camerei și mă ocup numai și numai de plăcerile mele cîteva ore nu mai există nimic

chiar dacă morții ca niște nou-născuți neglijati se adună imediat la picioarele mele și folosindu-și limba lor păsărească

încep să scîncească și încep să tremure și încep cu toții să urle.

3.

după o lungă amorțeală mă găsesc iar irezistibil.

pătrund în mintea mea cu viteza unui ghepard tînăr și cu de două ori viteza unui ghepard tînăr alerg prin odaie.

îmi dăruiesc o deosebită plăcere .pur și simplu sorb aerul : sunt bucuros.

abia de-mi pot face față (mă recunosc pînă și cînd dansez).

cu o șiretenie fără seamăn ajung lîngă inima mea.

îmi vorbesc dar trebuie să am grijă :numai lăudîndu-mă excesiv trec dintr-o zi într-alta.

sunt cu adevărat o ființă uluitoare.

nu mai știu ce să fac : mă găsesc irezistibil.

deschid fereastra și pămîntul năvălește ca o apă limpede în odaie.

4.

noaptea întreagă despre cartea nebună.

răstălmăcind vorbele unora ,acum în pămînt.

și cafeaua neagră în care privesc mai apoi ore în șir . foarte elegantă ghinga își plimbă cîinele turbat

și scoate mici zgomote prin tocurile ei galbene.

din cînd în cînd ca un smoc de șerpi genunchii îi ies de sub rochie

și flutură pe deasupra mea.
și eu despre cartea nebună în cămăși descheiate la gît.
sînt la capătul lumii și îmi trebuie timp să mă obișnuiesc:
de aici se vede totul. absolut totul.
îmi trec mîinile prin pămînt ca printre niște rufe puse la uscat.
fac semne fără ca cineva să mă vadă iar dacă vede cineva nu vede
astfel.
inspirată de propria-i eleganță ghinga aleargă printre vii
tocurile ei galbene lovesc aerul pînă ce acesta face cîteva cute
și ca o eșarfă mototolită îi flutură la gît.
sînt la capătul lumii și vorbesc despre cartea nebună.
și încă despre vorbele altora, acum în pămînt.
soarele s-a întărit ca o nucă de cocos și cînd bate vîntul îmi lovește
genunchii.
calm, foarte calm fac o gaură în mijlocul lui și-i sorb toată zeama.

5.

și după toate acestea dintr-odată liniștea. nimic nu mai mișcă
de parcă eu ca o mare bucată de scîndură am izbit totul peste bot.
e ușor cum nu credeam că va fi : îmi las trupul să tremure
și gura mea e imediat ademenită de această momeală.
gură moale și umedă și sufocată de atîtea grăsimi.
și eu paf! cu piciorul peste bot și paf! cu limba printre buze.
nu sunt însă într-atît de pretențios încît să urlu și să cer iertare.
liniște! liniște căci capătul capătului e direct sub pielea mea
și pielea mea e neagră și groasă ca pămîntul.
iar cînd urlu prin pielea aceasta o fac și urletele mele
apar la suprafața pielii întocmai unor bubițe roșcate și pline de miez.
și eu paf! cu numai două unghii paf! strîng bubițele de la rădăcină
pînă ce fișnește zeama aia albă ca laptele
și paf! nici n-o las să mi se prelingă peste piept ci scurt
șterg totul cu limba apoi mă fisticesc ziua întreagă printr-o rochie de-a
mamei
și mă ating cum nici o femeie n-a făcut-o vreodată

sînt imposibil de urnit. fără nimic înlăuntrul meu însă imposibil de urnit

cu forța unui singur om. ca o mobilă imensă de sufragerie.
ca orice lucru pentru care el însuși nu înseamnă nimic.
dar vorbesc. vorbesc pînă ce îmi plesnește pielea obrazilor.
nu încetez niciodată.

toată forța mea se strînge ca un arc în fundul gurii
și lovește fără milă sunet de sunet. frază de frază.

nu obolesc pentru că nu înțeleg nimic din ceea ce spun.

și nu obolesc pe nimeni pentru că nu mai e nimeni.

așa m-am născut. direct din pămînt direct imposibil de urnit
direct cu vorbele afară din mine. exact așa.

ca orice alt lucru pentru care el însuși nu înseamnă nimic.

Orașul meu natal

Marea Neagră

Antologie de primăvară

Nichita Danilov

Invocație

Tată al micilor și tată al marilor lucruri
tată ce hohotești sub pământ
și tată ce râzi în ceruri
tată de pretutindeni și tată de nicăieri

Tată al focului și tată al apei
tată al norilor și tată al vântului
tată al răsăritului și tată al apusului
tată al luminii și tată al întunericului
tată de dedesubt și tată de deasupra
Tată al nimicului
și tată al Totului!

.....

... Singuri în fața nopții
cumplit de singuri
nici nu ne naștem, nici nu murim!

Secolul XX

Am murit cînd Dumnezeu
nu se născuse încă
și m-am născut cînd Dumnezeu
era deja mort!

Secolul XX era pe sfîrșite.
Marquez scrisese *Un veac de singurătate*,
Nietzsche - *Așa grăit-a Zarathustra*,
Omul pusese pasul pe lună.
Din cer se prăbușeau
îngerii morți!

La orizont se vestea
un al treilea război mondial.
Einstein murise
și Dumnezeu era deja mort!

Se sfîrșea sfîrșitul unei lumi
și începea începutul unui om
în care nu mai credea nimeni.
Pe străzi bătea un vînt tot mai negru,
pe cer vulturii se roteau
tot mai neliniștitor.
Un dangăt tot mai funebru
vestea un nou început.

Aleluia!

Numele Casei tale, melancolia

Numele îl port deasupra mea cum o casă acoperișul:
zid înalt, acoperit de iederă.
De ploi nu mă apără,
de frig nu mă ocrotește!

Noaptea îmi las mîinile să atîrne în gol
prin pereții de sticlă ai casei
și picioarele adumbrite de lună mi le scot
ca pe niște cornițe de melc prin lucarnă.

Cu urechea lipită de burlanul
de dinspre partea de răsărit a Casei,
în singurătatea mea ascult
cum pe cerul gol se tînguie vidul.

Manechinele despuiate de pe străzi
și oamenii cu fața răvășită de somn
mă întrebă: Cîți bani ai îngropat
la temelia Casei tale?

La temelia Casei mele
am îngropat patru zaruri
Unul la răsărit, unul la apus,
unul la miezăzi, unul la mieznoapte.

Noaptea, prin somn, aud cum le rostogolește vîntul.

Anotimp

Această tristețe sacră a norilor
zugrăvită pe fereastră.
Acest sfîrșit de secol
împroșcat pe pereți!
Ca o apă grea se scurge pe străzi seara...

... Cine ne-a deschis în frunte aceste ferestre,
cine ne-a zidit în piept
aceste scunde uși?
Prin mine umblu ca printr-un anotimp bolnav.
Glasul mamei îl aud prin zidul întunecat:
De ce ai venit aici,
pentru ce te-ai întors?
Pleacă, ieși cît mai ai timp.

Glasul fratelui îl aud stins, ca prin apă:
Ieși cît mai repede din această lumină
și lasă-mă singur
să respir în umbra mea...

Fețele cui se păstrează aici,
în această putredă lumină de seară?

O mie de capete retezate
așteaptă ce anotimp?
Brațele cui vor fi semănate pe câmp,
dinții cui vor răsări din iarbă?

Prin mine trec ca printr-un ciudat anotimp.
Cu țeasta lui Yorick în mâini, mă întreb:
Dacă am secerat
unde și ce am secerat?
Și dacă adun, când și pe cine adun?

Peisaj nocturn

Mîna uitată în ochii Poetului
pictează un peisaj de grîu și maci.
Crini negri ca niște candelă-aprinse
fumegă în mijlocul lanului: Taci,
taci, suflete, taci!

... Un înger cu ochelari fumurii
își va opri limuzina în grîu.
Manechinele vor părăsi Orașul
și vor veni să se scalde seara în Rîu.

Umerii lor dezgoliți, picioarele lor albastre
vor alerga peste pajști întinse și munți...
Peștii vor pluti pe străzi,
se vor zbate în uși...

... O candelă de aur se ridică deasupra Orașului.
Stau culcat în mijlocul lanului de grîu,
cu o carte deschisă pe piept.

Fiecare spic e o lumînare aprinsă de vînt.
Îmi privesc tăcut mîinile
și mă întreb: Am fost, mai sînt?

Odată cu timpul și apa

Odată cu timpul și apa
toate se vor scurge într-una:
mîna mea și mîna ta
și toate mîinile noastre
se vor scurge într-una singură
atotputernică;
glasul meu și glasul tău
și toate glasurile noastre
se vor scurge într-un singur glas
atoateștiutor;
inima mea și inima ta
și toate inimile noastre
se vor scurge într-o singură inimă
atoateiubitoare;
ochiul meu și ochiul tău
și toți ochii noștri
se vor scurge într-un singur ochi
atoatevăzător...

Și atunci nu va mai fi decît
o singură mînă, un singur glas și o singură inimă,
un singur ochi
și un singur creier
care își va întinde toate brațele sale,
toate privirile și toate gîndurile sale,
ca un păianjen uriaș, pretutindeni.
Și în afara lui
nu va mai fi decît pacea eternă...

Antologie de primăvară

Ioan Moldovan

Adormind

Adormind în bucătărie
scăpând pe podea cartea cu schițe erotice
a lui florinfrunzăverde

Trezindu-mă brusc
să reiau scrierea sonetului
despre reveria unui boschetar

Mai aprinzând o țigară
cu vai remușcarea de-a fi și eu
refuzat de Idee

Gândindu-mă că multe mai promit
și eu
ca un neghiob al vieții românești

Poate mâine vom cumpăra împreună
lucruri folositoare tribului
mergând bezmetici din real în real

Lasă lumina rămâne

Și fratele meu Alexandru e mort
și cozonacii comandați
și Crăciunul aproape

Vine o tânără mereu a altuia
cu un tren de seară
pentru a ne preveni

Săraci cheltuitori microbiști de ocazie
și ce ocazie
și ce cheltuitori

Trebuie s-aduc în ogradă
toată herghelia tot uleiul ars
la noapte poate să-nghete

Nu știu de ce mai întorc capul
să văd de vii ori nu vii
când e clar foarte clar

Lasă
lumina rămâne cu noi drumul e larg viitorul
aproape și ninsoarea cât capul

O să-mi număr

La analize n-a fost doamna burtă
vine mai târziu poate după nouă
(sau două?)

M-a chemat daniel: să-mi mai
trimită proze poetice?
a, nu! mulțumesc, așteaptă și alții

M-a sunat și stăpâna să mergem după
amiază după măruntaiele comandate
și să vină și colega

Acum o să-mi număr
banii să văd
dacă

De pe creier

Ieri m-a sunat un poet să-mi spună
că-mi mai trimite niște bani
a obținut sponsorizare mai multă decât se aștepta

În tinerețe într-o vreme îmi propusesem
să scriu în secvențe de câte trei rânduri
un fel de ter(n)ține fără nicio rigoare

Acum văd că procedez la fel
doar că nu mai sunt decât niște însemnări
despre cum îmi trece vremea

În continuare cartofii fierb înainte
îndată vor fi fierți ca lumea voi opri
focul și mă voi duce și eu pe-afară

Unde-i promoroacă acum o promoroacă
direct de pe creierul meu
cu care azi-noapte am visat chestii

M-am întors

M-am întors în bucătăria sferică
de jur-împrejur bucovina necarbogazoasă (plată)
nimic poetic mereu nimic poetic

Am umblat mult prin râpe
am dat de o înjghebare gospodărească foarte
complicată un fel de platformă

Trăiau de-a valma tot felul de vieți
mâncând bând excretând într'una
tot felul adică ce

Îmi amintesc căprițe șoricei râme șobolani
șerpișori pisici poate găini
și sub platformă cădea rahatul tuturor

Apoi s-a spart un perete de chirpici și am
văzut fundul unui porc vârgat în portocaliu
și mâl poate era ținut acolo la îngrășat

Ocazie cu care a veni anunțata doamnă
stăpâna e japoneză de vârsta a treia
doamne ce am eu cu japonezele

Nimic ăsta e un vis încă unul și acum străvechea
babă spune oar'ce să fie asta și
nu știu nu știu n-are rost să știu

ceva care nu-mi folosește la nimic

Firul

Firul subțire și negru mulțumitor
venind din viitor
peste glezne bezne lesne trecând

Ion Mureșan

Amantul bătrân și tânara doamnă

Am văzut roșu în fața ochilor, un munte roșu la ieșirea din bar,
căci era frig și aerul umed, un dezastru pentru astmatici.
Cu cât tușeam mai tare, ea tot mai tandru mă ținea de braț,
tandru din cauza frigului. Iar când m-am liniștit,
umblam ca un cocostârc, și parcă eram cu capul într-un borcan, și
nu prea sigur pe picioare.

Așa încântam printre băltoace, declamând din Pound,
cât țin minte, cu o mână ridicată în sus, un pic teatral:
"Dacă un bărbat ibovnic
el poate umbla pe malul scit,
Nu se va găsi nici un barbar să meargă până-ntr-acolo
încât să-l vatăme,
Cupidon o să-i meargă-nainte cu aprinse făclii
și va-nlătura de la călcâiele sale câinii turbați"...
Și ea cu glas de asistentă medicală: "Liniștiți-vă,
liniștiți-vă,
o să vă apuce iar tusea!" ...

Pe Dumnezeuul meu, nu știu de unde cu apărut!
Doi de-o parte, doi de alta. Iar unul cu un arici mov

pe cap zice:

"Ați văzut cum o mai pipăia, boșorogul, pe sub masă?
și cum o amețea cu prostii din Platon?"

Iar altul, ce părea un copil, mai arțăgos:

"Când mă gândesc că-i suga cu buzele zbârcite
sânișorii ei ca piersica, ptiu, îmi vine să vărs! Ia,
să-i dăm noi la pisicuță

lăptic proaspăt!" Iar cel cu ariciul pe cap: "Iar lui
nenea să-i dăm

la gămălie, că-i vremea să facă nani!", și-mi arde o
palmă. Iar ea ca o pisică cusută pe mânecă.

Pe Dumnezeuul meu, numai ce am văzut trotuarul cum se
mișcă,

și trece deasupra, învelindu-mă ca o pătură umedă. Iar
clădirile cu capu-n jos. Și o baltă neagră mi-a căzut
ca o pernă peste urechi.

Nani, nani-n câmp cu flori! Iar când m-am trezit,

încercam să mă dezvelesc și nu puteam. Și iar nani,
nani-n câmp cu flori și iar palme

și ea plângând și sărutându-mă, învinețită la ochi, cu
buzele mușcate

ca de șoareci și cu rochia ruptă: "Liniștiți-vă,
liniștiți-vă,

o să vă apuce iar tusea!". M-am ridicat greu, iar ea
și-a cules chiloțeei roz de lângă gard și i-a pus în
poșetă.

Acum, la nici 25 de ani, e o doamnă bătrână: pungi
negre sub ochi,

fruntea încrețită, buzele ridate, sânii căzuți.

Iar eu ce pot să fac, dacă ea și-a propus

să-mbătrânească și

îmbătrânește planificat? "Din multă iubire - zice - în
doi ani

o să fiu ca și dumneavoastră, să nu vă mai fie rușine
cu mine

seara la bar!" Și o fac târfă. Dar și îngerăș. Și

ea, cu glas de asistentă medicală:

"Liniștiți-vă, liniștiți-vă, o să vă apuce iar tusea!"

Cântecul Arpentorului

Lui Ovidiu Dărmăuș

Stai! Dați parola! „Viața e hotărâtă pe marile birouri”, am zis
către capul chel ce a țâșnit de sub rochia Klarei.
(Dacă rochie se poate numi o ploaie de dinți de pisică).
„Eu sunt Simulantul – am adăugat – eu cânt în altă carpetă,
eu mor în alt război, eu mășor cât de aproape e omul de oasele lui”.

Ca o moară cu ciocănele –atunci – a venit peste mine corul copiilor:
„Despre el am citit în cărțile de citire,
El e Arpentorul, el e Simulantul,
E singurul care a dat parola greșită,
El știe că adevărul e falsul.
El e săculețul în care ne-a fost trimisă inima lui.
De acum înainte nimic nu mai poate fi măsurat,
De acum nu mai putem fi duși în ispită”.

Atunci Klara și-a izbit genunchii, și-a izbit copiii, părinții
și bărbații unul de altul
și am știut că adevărata viață e în acte, că fluturii sunt
timbrele care ne legalizează vederea.

Căzut în genunchi, am sărutat mâna atotziditoare a funcționarului,
sexul născător de imperii, căzut ca o petală pe genunchii Klarei
ori poate am sărutat telefonul ce suna și suna îndelung între coapsele
ei.
și i-am tras rochia grea de brocart până la pământ
și ciucur cu ciucur am îngropat în țărână.

Vocea se auzea tot mai slab, pe măsură ce părul creștea
și înflorea albastru în aerul dintre cuvinte:
„Stai! Dați parola!”
Prin stofa întunecată am strigat și eu spre
fiecare coapsă și spre fiecare înger prins ca și căpușa pe ele:
„Asta să fie legea, la poeți ca la morți: cei dinafară îi secretă
pe cei dinăuntru
și de câte ori se înmulțesc sunt mai puțini!”

Poem

Vai săracii, vai săracii alcoolici,
cum nu le spune lor nimeni o vorbă bună!
Dar mai ales, mai ales dimineața când merg clătinându-se pe lângă
ziduri

și uneori cad în genunchi și-s ca niște litere
scrise de un școlar stângaci.

Numai Dumnezeu, în marea Lui bunătate, apropie de ei o cârciumă,
căci pentru El e ușor, ca pentru un copil
ce împinge cu degetul o cutie cu chibrituri. Și
numai ce ajung la capătul străzii și de după colț,
de unde înainte nimic nu era, zup, ca un iepure
le sare cârciuma în față și se oprește pe loc.
Atunci o lumină feciorelnică le sclipește în ochi
și transpiră cumplit de atâta fericire.

Și până la amiază orașu-i ca purpura.
Până la amiază de trei ori se face toamnă, de trei ori se face
primăvară,
de trei ori pleacă și vin păsările din țările calde.
Iar ei vorbesc și vorbesc, despre viață. Despre viață,
așa, în general, chiar și alcoolicii tineri se exprimă cu o caldă
responsabilitate

și dacă se mai bâlbâie și se mai poticnesc
nu-i din cauză că ar expune idei teribil de profunde,
ci pentru că inspirați de tinerețe
ei reușesc să spună lucruri cu adevărat emoționante.

Dar, Dumnezeu, în marea Lui Bunătate, nu se oprește aici.
Imediat face cu degetul o gaură în peretele Raiului
și îi invită pe alcoolici să privească.
(O, unde s-a mai pomenit atâta fericire pe capul unui biet om!)
Și chiar dacă din cauza tremuratului nu reușesc să vadă decât un
petec de iarbă,
tot e ceva peste fire.
Până când se scoală unul și strică totul. Și zice:
"În curând, în curând va veni seara,
atunci ne vom odihni și vom afla împăcare multă!"

Atunci unul după altul se scoală de la mese,
își șterg buzele umede cu batista,
și le este foarte, foarte rușine.

Poem

Mi-e milă de mine. Din mila
asta pe care mi-o cerșesc
dezmățat și mi-o acord
cu indecență, din mila asta
trăiesc.

Și dacă stau în fereastră
îndoit, chircit de foame
și dacă oasele, de durere, explodează în mine,
de milă explodează.

Cârciumă muncitorească, ce cauți tu pe malul
râului? Și ce caută ochii mei
în apele acestea murdare care sting
una câte una lumânările
ce ard voioase pe zidurile galbene
ale abatorului?

Sentimentul mării într-o cârciumă mică

Ea stă pe genunchiul lui. La orice mișcare
scaunul țipă sub ei ca un pescăruș.
"Moții ei de viață" - zice el din când în când,
dar bărbatul cu barbă ce șade în fața lor nu aude.
(Cotul pe masă, mâna ca o scoică la ureche).
Bărbosul aude doar un vuiet de valuri și lin, odată cu masa,
se clatină în bătaia valurilor.

Acum mâna lui se așeză grea pe coapsa ei.
Bărbosul se apleacă și scuipe de parcă ar fi băut nisip.
Mâna urcă și urcă. Acum el îi simte cu degetul mare prin rochie
pubisul rotund și tare ca un ou de lemn.
"Moții ei de viață" - zice el. Și

"Ești grea, nevastă, treci pe celălalt genunchi!"

Ea se ridică iar bărbosul o dezbracă cu privirea.
Știe bine că asta face, căci o ustură sânii. De parcă i-ar arde rochia
cu o lampă cu benzină. Apoi degetele aspre
strâng carnea moale dintre coapse. O dată. Și gata.

Bărbosul privește departe. Privește draperia roșie care maschează
intrarea la WC. Când draperia se mișcă, vine un miros greu de alge.
Draperia flutură ca o zdreanță de nor dimineața în larg.
"Morții ei de viață" – zice omul către femeia lui.
Aude și bărbatul cu barbă. "Soarele nu a răsărit,
soarele nostru încă nu a răsărit" – zice bărbatul.

Antologie de primăvară

Alexandru Mușina

Dactăr Nicu & his Skyzoid Band

E trendy să ai corp frumos și bronzat și dinții de porțelan în gură. În buzunar, un prezervativ cu gust de banană sau cu-n mic devil roșu în cap. E trendy să te cheme Ricardo, să fi văzut Matrix și Intacto, să ieși pe bulevard cu un 4x4 Frontera. Sau nu? E trendy să ai o amantă cu cât mai mult silicon și toată lumea s-o știe, să te invidieze cu câtă grijă o mângii, să nu-i crape pielea, să nu-i strici lucrarea. Lucrarea lui dactăr Nicu & his Skyzoid Band. Cea mai tare formație: rock academic, cu burse și grade și doctorate, cu inaugurări și vizite-n străinătate. E trendy să dai mîna cu primul ministru, apoi să te strîmbi: „Fuck, ăsta transpiră și e moale în labă!”. E trendy să-ți alegi dintre studente o „Lady-love” de un sezon, apoi să te bucuri de mariajele lor reușite. Dactăr Nicu & his Skyzoid Band sînt garanția echilibrului psihic, sînt cei mai tari psihanalisti sociali. E trendy să-ți iei iaht și baltă de pește, să umbli în bermude pe plaja de la Portița, să ai propria găletușă & lopățică pentru îngropat rahatul tău trendy-n nisip. E trendy să ai o echipă de fotbal, să faci filosofia, apoi să-ți deschizi o afacere de alpinism în construcții. E trendy să faci sex pe bancheta din spate. Dactăr Nicu & his Skyzoid Band sînt șoferi excelenți și discreți cît încape. E trendy să verși de la balcon, dac-ai băut Ballentine’s și te afli la minim etajul 30. E trendy să faci milioane la bursă mizînd pe sperma birmană, genocidul din Congo și copiii flămînzi din Zimbabwe. Dactăr Nicu & his Skyzoid Band sînt brokeri de mare încredere, acționează la fracțiuni de secundă. E trendy să cumperi biserici întregi, cu tot cu enoriași, apoi să-i trimiți să voteze, să susțină democrația. E trendy să dai o mică lovitură de stat, fără sînge, pe urmă să dai interviuri la C.N.N., B.B.C., C.B.S., A.B.S., B.C.S. și așa mai departe. Dactăr Nicu & his Skyzoid Band sînt cei mai buni agenți electorali și

de publicitate. E trendy să faci copii in vitro, să te clonezi. Mai bun ca dactăr Nicu & his Skyzoid Band în chestii d-astea nu-i nimeni.

Dar cel mai trendy e să respiri, să fii-n viață. Dactăr Nicu & his Skyzoid Band au cele mai sofisticate aparate.

Mimi

Mimi și-o trage cu arăbanii și turcaleții, pe-autostradă. Dar arată trăznet, are craci pînă-n gît, țoale de la Unirea Shopping Center și miroase-a parfumuri de milioane. Numai smacurile de pe ea fac cît leafa lui taică-miu pe un an, ce să mai zic de dresuri, de lanțuri și de inele. Numai cu ce are pe ea ai putea trăi ca boierul o lună-n Bahamas. O știm de cînd era mică, de cîte ori n-am pus-o să ne arate chiloții?! Pe gratis. Acum, și să-ți zică „Pa” te costă o groază de bani. Așa-s femeile, evoluează.

În curînd o să-și ia zborul cu vreo urîtanie de neamț sau american, un paralytic de-ăla cărunt și care pute-a parai de la un kilometru. O să stea într-o vilă cu ieșire la mare, piscină și servitori mexicani. O să și-o tragă cu grădinarul, așa, să-și mai amintească de tinerețe, de meleagurile natale.

Vara

Vara-i așa de cald că, din cînd în cînd, asfaltul mai înghite cîte -un pensionar: băbuțe cu volănașe, moșuleți cu pălării de paie... numai din ăia curăței, de modă veche, că, deh!, asfaltul e gingaș la stomac.

Uneori îl mai ajutam și noi: îi apăsăm, cu grijă, cu sandala pe cap, să intre-n asfalt cu totul, să nu se-mpiedice careva și să cadă.

Cred c-o face de plictiseală. Oricum, nimeni nu observă că lipsesc. Sînt atîția pensionari în oraș și toți seamănă unul cu altul. Mai ales vara, cînd i-așa de cald.

Dudu

Dudu s-a născut în tomberonul de lîngă blocul P4, într-o pungă de plastic. Doarme în tomberon, mănîncă în tomberon, se-mbracă din tomberon și așa mai departe.

E omul cel mai fericit, mereu cu zîmbetul pe față. Salută pe toată lumea, dă tot timpul din capul lui mare și zice „Sa-sa-lut! Ce-ce ma-mai fa-fa-fa-ceți?” „Bine, îi răspundem noi, dar tu?” „Ce-ce-ce să fa-fac... sc... sc... scriu po-poe-zii.” Nimeni nu i le-a citit, ar fi și greu, ar trebui să intri, după el, în tomberon și să scotocești printre borcane goale, oase de pește, coji de banană, pampersi și o.b.-uri. Dudu-și ține caietele chiar pe fundul tomberonului, nimeni nu poate să ajungă la ele.

Dar Dudu e mulțumit. Dacă stai să-l asculți, îți povestește cum o să ia el premiul Nobel, cum o să i se joace piesele la New-York și cum o să ajungă el la Hollywood, scenarist.

Durează, ce-i drept, o jumătate de zi, dar după aia viața-ți pare mult mai frumoasă. Dudu-i mai tare ca orice psihanalist. Și nici nu te costă nimic.

Cartierul nostru

Noi, de cînd ne știm, am fost aici, în cartier. Blocurile le-au ridicat străbunii noștri, le-au reparat bunicii noștri, părinții noștri le-au zugrăvit de cîte ori a fost nevoie: dinafară, pe dinăuntru, casa scărilor, holurile, bucătăria, camerele, baia. Tot ei au montat antenele de pe acoperișuri.

Cartierul ăsta e-al nostru. De cînd ne știm, locuim aici, îi cunoaștem toate aleile, parcurile, subsolurile, țevile de apă rece și caldă, tomberoanele, gurile de canal. Ne-am născut cu ele. Nu le ia nimeni de-aici, nu le dăm nimănui.

Cartierul e-al nostru: noi ne-am rupt picioarele în gropile de pe trotuar, pe noi ne-au mușcat cîinii și țințarii, pe noi ne-a durut burta de la apa de la robinet. Noi am transpirat vara, noi am dîrdiit iarna, noi am pășit prin băltoace, prin fleșcăraia de zăpadă cu sare, pe noi ne-au stropit mașinile cu noroi, noi am mirosit gunoaietele neridicate cîte o lună...

Ale noastre sunt băncile rupte, ale noastre leagănele ruginite din parc, ale noastre mesele de ciment, pe care jucăm table și șah de cînd ne știm, ale noastre straturile cu flori din fața blocurilor, gheana de la fiecare scară, liftul cu oglinda spartă, zidurile pline de grafitti, ale noastre-s parcările și chioșcurile de ziare, terasele, crîșmele, cinema „Favorit”, ale noastre-s capacele de la canalizare și stîlpii de lumină, ale noastre au fost și vor fi în veacul vecilor.

Cartierul e-al nostru. Nu-l dăm nimănui, nu-l vindem nimănui. El e casa noastră. Aici sunt rădăcinile noastre, strămoșii noștri. De mii de ani suntem aici.

„Fuck the strangers! Muie la țărani!”

Pamela

Nimeni nu și-a găsit perechea ideală. Afară de dactăr Nicu, desigur. E înaltă, 1.85, blondă, cu sinii mari și ochii albaștri. O cheamă Pamela. Nu Pamela Anderson, că aia e cam boarfă, pur și simplu, Pamela.

Pamela-i tot ce-și poate dori un bărbat: gătește dumnezeiește și-i maestră în tantra - yoga. Unii zic că-i cehoaică sau suedeză, alții că-i nepoata unui cioban din Rășinari, satul lui Goga și-al lui Cioran, alții că-i fata mai mică a unui buticar din Colentina. Nu contează! Pamela e Pamela, și basta!

E și econoamă. Deși dactăr Nicu e nesfârșit de bogat, Pamela se-mbracă doar de la second-hand. Dar e atât de frumoasă, că orice zdreanță arată pe ea de parcă ieri a croit-o cu mîna lui Paco Rabane sau Calvin Klein.

Nu-i iese din vorbă lui dactăr Nicu, deși are două doctorate: unul la Sorbona, în filosofia limbajului, și altul la Oxford, în logică computațională. Cînd dactăr Nicu-i plecat, după ce-și termină treaba prin casă, se așează-n șezlong, pe marginea piscinei, și citește Kierkegaard, Wittgenstein, Heidegger și Derrida.

Normal, nu s-au certat niciodată. Cînd se ivește cîte-o problemă - că, dehl, sînt și ei oameni - fac un scurt briefing și lămuresc totul ca între parteneri, cu argumente raționale. Dacă nu merge, se duc în dormitor. Tantra-yoga nu dă greș niciodată.

Unii, mai ofticoși, spun că Pamela-i, de fapt, o femeie bionică, din cipuri și circuite, cu ceva implanturi de carne și piele, o clonă din laboratoarele lui Dactăr Nicu & his Skyzoid Band. Că de-aia nici n-a văzut-o nimeni de aproape.

Aiurea! Pamela-i o femeie ca oricare alta, numai că la locul ei: se ține departe de paparazzi, de parade de modă, lansări și talk-show-uri idioate.

O nevastă cum nu mai sînt azi. De-aia vorbesc despre ea și cucoanele la o cafeluță, și pensionarii la o partidă de șah, în parc, și fetițele care sar coarda în fața blocului; chiar și șmecheranii, la o bere.

Care-și zic: „E mai tare ca Mimi. Cît despre Gina mea... ce mai, e fată bună, nu zic nu... da' Pamela... Hai noroc, dactăr Nicu să trăiască!”

Antologie de primăvară

Aurel Pantea

Elegiile de la Alba

Oameni pe stradă, cum îi simți, ca o pastă,
secretați de un puls fără nivel, depărtați și teribil de inumani,
cu glasurile răzbind dintr-o deplorabilă stare
a imaginației, ei sînt sfîrșitul, ziua moartă, realitatea fără apeluri,
făcută din lucruri de pe afară,

printre morți îi găsești, îi privești cu poftă veche, apar
în curgerea ofidiană a simțurilor, în zvîrcoliri, apariții aburite,
ca simțurile multă vreme neexersate,

vine o vreme cînd ți-e rușine de propriul trup, cînd nu mai suporti
lumina pe piele, cînd din brațe alunecă
o viețuitoare ce abandonează,

lumea din noi, dacă am putea să o ridicăm cu venele,
dacă am putea, în impudoare, să resimțim clipociri și tonuri
în resorbție,
am privi cu pielea,

ne întorcem în materia pură, fără buze,
cu pămînt în gură și cu propoziții
devenim una cu parola neagră,
la începutul unei zile ce nu se mai poate naște,
după tranzacții desfiguratoare chipurile produc
o lumină ilicită, ca mijlocul zilei morților, acolo,
un pămînt ondulat ca emoția
ne spune adevăratul nostru nume

Stăpîna mea îmi cere supunere cu glas
de iubită părăsită, de ce nu mă mai iubești, sînt maica ta,
tu îmi vorbești limba, mă mișc printr-un limbaj moale, aici
tot timpul întilnești morți elocvenți, maica mea îmi spune:
ai grijă de cuvîntul lăcătuțit, acolo timpul e parfumat,
dau pe afară placente zdrențuite, ceva e sfișiat, o pușcărie
a mușeniei, închide gura, închide-te, verbele aruncă din ele
acțiunile ca pe niște morți, limbajul meu e un lung tunel
spre liniști închise ca pupale, iubește-mă, mai spune stăpîna,
te voi naște din nou, voi deschide pentru tine gura ferocității,
și toate zilele stau cu prunci în gură și cer să nască, și maica
nașterilor tace, și tace și elocvența, maica mea mă umple de sînge
și eu nu mă voi naște,
e o zi cețoasă și un domn își plimbă cîinele, veneția sau aiurea

Biografii ejaculate,
voci ieșite dintr-o gură prăbușită, stau în propria-mi vîrstă
ca într-un ștreang, ștreanguri sînt venele mele și propozițiile,

zemuiește un soare în sfîrșiturile limbajului.

Fumegă instinctele, coruri de femei,
trece moartea și uită de sine.
A privi în inima răului, acolo
nu există inimă, e doar o seninătate sulfurică,
ea îmi mănîncă poemul

Unul care își duce groapa cu sine, surîde,
senzațiile se desfac primitoare, apocalipse de vară,
comercianți ai artei distrugerii, emasculați hăcuie
ceva interminabil, subiectul liric și subiectul existențial vorbesc
măscări
în piața identității, surpă-te acum,
se șterge în om o cifră bătrînă, nu mai putem fi recunoscuți

A uitat răul pe care i l-au făcut alții, s-a retras în carbonizate stupefacții, a început să iubească urmele bestiei, e convins că a vorbi despre alții e scriitură fadă pe ziduri, fantasme laborioase împing limbajul, după fiecare propoziție are fața unuia ieșit din infern, am fost șters, am atins mutul, ar putea sa zică, dar din densa tăcere nu se mai aude nimic

Nu mai știu, Doamne, de unde să încep, ce pot să-ți spun, mesaje știute, păcate, n-am proiecte, Doamne, am păcate, am proiecte inverse, nu ăsta e păcatul, Doamne, nu ăsta e răul, Doamne, uită-te la mine și rîzi, sînt rezident într-o patrie inflamată de mesaje, din guri deschise nu mai învie decît propozițiile, pînă la glezne, o răcoare neagră, pînă la genunchi, pînă la încleștatul loc al pelvisului, pînă la buric, pînă la inimă, pînă la gît, pînă la creștet, Doamne, sînt îngropat, din lăuntrul meu urcă spre ceruri bestia învingătoare

Vii dreaptă în sperietura mea, ca un stol, ca un stol prins în țărmi crunți, și n-ai biografie, deci nu se pune, în cazul tău, problema morții, n-ai bios, și n-ai nici scriitura biosului, tu nu vei muri, tu vii dreaptă în sperietura mea, și toată lumea va ști că ai trecut prin acest loc precar, toate semantismele umblă cu cuțite mari, să suprima locul precar, am lințolii pe chip, fiecare viață mă acoperă și piere, tu vii și treci, puțin îți pasă, ești un simplu abis semantic de după amiază, cînd chipurile nu mai sînt chipuri, cînd ai pieri și chiar ești pe cale, cînd toți țărmi sînt crunți, un bărbat moare și surîde indecis, parcă tocmai ar fi primit o vizită

Am vorbit, Doamne, și am scris, pînă m-am înnegrit
cu totul, am crescut, Doamne, în vorbele mele, iar vorbele
mele au crescut în mine și mi-au pus trupul în hău,
stau în trupul meu ca într-un abis, fiecare cuvînt îl adîncește,
că vad mișcînd timpul și moartea, mîinile mele sînt întunecate,
Doamne, de vorbărie, îmi port trupul ca și cum propria-mi groapă
aș purta-o, în el, limbajul se înfilnește cu sine și înnebunește

Peisaj marin

Personaj în roșu pe mal undulat

Adrian Popescu

Copil matur

*« Dumnezeu creatorul se joacă
cu posibilitățile sale, creează din
nimic ceea ce vrea ».*

Jurgen Moltmann

Un joc e lumea, Dumnezeu a vrut,
ca să se joace, dintru Început,
învață să te joci, copil matur,
câștigi sau pierzi, jocul să fie pur.
Nu trebuie să fii tu primul,
Jocul e dar din Dar, sublimul.
Nu-și are fundamentul în nimic,
E curcubeul, laude-I ridic.
Frumos e jocul, coadă de păun,
Ce se desface. Dumnezeu e bun
Cu noi, ne-a dat o sacră desfătare
Să fim auroralul țărni de mare.
Pe care-n zorii zilei lasă semne
Adâncul Lui, cu scoici și lemne.
Un joc de stele și de constelații
Ce-l joacă doar cel liber. Frații
Se joacă, au uitat de timp, e vară,
Și niciodată, pentru ei, nu-i seară.
Copilul ce se joacă printre straturi,
Jivinele ce se întrec în salturi,
Cu puii lor ce vor să se resfețe,
Risipă fac de joc și frumusețe.
Numai copii, găsim iar Locul ,

Poarta de rai, ce-o păzește focul,
Vremea-nverzește pe canatul greu,
Dar o urnește însuși Dumnezeu.
Cu-n semn ce-l face către Petru,
"Lasă-i să intre!". Pe-un kilometru,
Se-ntinde șirul, vine-ncoace,
Al celor care vor ca să se joace.

Dimineața în forul roman (sau Muscă)

În For, de dimineață, cu primii vizitatori,
caut iar ceva cunoscut,
de vreme ce tot dau ocol,
coloanelor frânte de temple
amintindu-mi,
cu familiaritate locul.

Potrivind sfărâmăturile.

Pe Dioscuri, sau pe Castori
îi caut, oarecum,
dintr-un impuls primar
sub cele trei coloane
stau mai mult, respir
mai ușor printre ele,

dar trec, în grabă, cobor
panta lină de la templul
lui Saturn sau cel al Iuliei,
unde astăzi o adolescentă
nordică desena absentă.

Sub Gemeni,
sunt eu ivit pe lume,
iar soarele care le aurește canelurile,
îmi scaldă pleoapele-nchise,
preapline de lumina sudului.

Familiară îmi e Crucea
de pe templul Faustinei și al

lui Antonino,
pe cealaltă laturăa Forului roman,
poate am aşteptat pe cineva
în faţa treptelor tocite unde
laurul sălbatec îmi închide
acum intrarea.

Un frate urmărit de gărzi, poate,
care avea semnul Peştelui
semn de recunoaştere
pe un ciob de ceramică,
ascuns în palmă.

Cunoscut mi se pare
Coridorul subteran dintre cele două palate
de pe Capitoliu,
Tabulae Lussorie,
un fel de arhivă a Urbei
stele votive,
ex-voto-uri,
„itus-reditus”,
adică „fă să plec,
şi să mă-ntorc sănătos acasă.”

Granit, calcar, marmoră, plăci de travertin,
toată Roma e un imens travertin.

cereri de ocrotire,
jocuri de copii sau de legionari,
zgâriate pe lespezi,
precum cea din Ierusalim,
numită Gabata,
lângă care Isus a stat,
cu sine,
înainte de a fi dus
la procuratorul Ponțiu Pilat.

Aer rece, mortuar, iar deodată
Musca.VIE.
Nu fluturele cap de mort
Ea, pe un fel de şotron,
cu aripi de smoolă,

un sol din Ereb.
Cu ce se hrănește aici,
unde sânge nu mai curge,
carne de berbec,
cu măruntaiele scoase,
pe care le iau flaminii,
preoții templului,
nu mai miroase.

Ce hoit o fi găsit, unde,
pe la Cloaca Maxima,
pe gunoaiele din fostul Campo Vaccino,
loc de pășune, maidan,
depozit liber de piatră antică,
cum povesteau cu veacuri
uimiți pelerinii
veniți la Jubileu?

A descoperit ea ceva,
din piatră nu trăiește,
ca viermele vremii din Maramureș,
care scrie un fel de traseu, o galerie
pe burta pietrelor,
unde nu răzbate raza luminii.

Sau are drum deschis la morții
ce mai trăiesc, din Urbe,
la casele modeste de unde
începe Via Urbana,
în Suburra, mai jos de Via Cavour,
unde cobori trepte strânse,
pe lângă intrarea la stația de metrou,
să intri în barul cunoscut
cu fotografia ilustrului comedian.

Nu cred c-o țin puterile până la Coloseum
să sugă lacomă sângele din crăpăturile arenei,
oricum Crucea din mijloc,
unde au fost masacrați creștinii,
ar alunga-o.

Prăvăliile acelea vechi le caută,
în care se vând scaune

sau mese de răchită,
unde vin umbrele la vecernie,
să mai schimbe o vorbă cu strănepoții lor,
ori cel puțin să le inspire
frica de scurtimea vieții strălucitoare
din Cetate.

Musca e nelipsită din atelierele
meșteșugarilor dintotdeauna
ieri fierari, azi mecanici auto,
cei care au deschise
spre forfota stradală
ușile ;
ea intră nepoftită, pleacă greu,
poate mai ciupește și azi ceva.

Are musca un blid pe pervaz,
un hoit de pisică în curte,
printre frunzele gardului de pitosforo,
un dulap cu togi, sau peplumuri,
pe Via Leonina ?

Cum de nu-și prinde aripile atunci
în tăblița de ceară de pe masă
unde adastă stiletul de scris
testamentul unui om care
deja miroase a mort.

Cum miroase moartea ?

Ca-n prăvăliile chinezești de 3,8 Ron.
De-acas', sau de 2 Euro, de-aici.
A papuci de cauciuc, flori de plastic
Parfum fals, zâmbet fals. Lipici.

Dechid ziarul gratuit al Romei, "Citty",
îl citesc cu brațele rezemate de o balustradă
de fier, deasupra Forului, pe Palatin,
spectacolele serii ce te fac să uiți
cruzimea fiecărei zile,
războiul din Orient,
amenințarea tigrului Asiei,
retorica senatorilor.

E vremea să plec,
Forul e deja plin de ciripiturile
japonezilor, de declicul aparatelor.
Salve !
Despre muștele de cadavru altă dată, poate.

Republica marilor castori
Venezia- Biberrepublik
(Goethe)

Ziua mea începe în mărețul dom
Al Veneției, un fruct ce crapă,
Zemuiește dulce. Parcă-s primul om
Care gustă fructele de apă.
Sus în cer o Mână șterge iertătoare
Tot ce am greșit, ca alt Adam,
Nu mai scriu, în mine își înmoaie
Lancea sau penița de șiroaie
Îngerul ce scrie un epitalam.
Trupul meu e fila răbdătoare,
Carnea, lacrimile; sângele ce-l am.
Toate, Sfinte, știu că-s ale Tale,
Daruri de la tine, fructele din ram.

Marea ca o lacrimă sub pleoapă,
Se întunecă în zi de vineri,
Adriatică, minune, scoică albă,
Ești duminică. Pe sub portaluri, tineri
Trec, cutreierând cetatea unor biberi,
Care viețuiesc pe stâlpi și pe podețe,
De barbari ei au fugit să fie liberi,
În ostroave și-n lagunele semețe.

Ca Adam ce iese din grădini ascunse,
Unde vița bună s-a înfrățit cu menta,
Ies dintr-un claustru, aurul e-n frunze,
Șapte poduri număr înspre Fundamenta.
Tu stăpân al Viei, eu ți-s lucrătorul,
Un giular ce-nstrună alăutei arcu,
Lumii nevăzute el îi duce dorul.
Pe cupole-i aur: mătăsosul Marcu.

2. Laude de dimineață.

Susură izvorul
Kyrie Eleisonul,
Corul dimineții
Pe Mântuitorul
Început vieții,
Îl cântă poporul.
Într-o catedrală
Adriaticală.

Laude latine,
De la primul ceas,
Clare, matutine;
Prag e antifonul,
Semnul de popas,
Două voci, canonul,
Într-un dom la mal,
Leul triumfal.

3. Sarea pământului

Dacă suntem sarea negrului pământ,
Nu e rostul nostru ca să ne presare
Tatăl și cu Fiul și Spiritul Sfânt,
Degete-ntreite, semnul în lucrare?

Policele-i meșter, el e demiurgul,
Indexul e simplu, e Învățătorul,
Inelaru-l poartă pe Mângâietorul,
Dimineața, prânzul și amurgul.

Suflul tău trimite-l, ca să înnoiască
Fața cea zbârcit-a negrului pământ,
Sevele tresaltă, marea-i la fereastră,
Spirite, pe Tatăl, dă-ni-l, prin Cuvânt.

4. Doamne ce ruină

Doamne, ce ruină e un om bătrân,
Sfinte, ce țesuturi se destramă-n om,
De iernează toate, floarea trece-n fân,
Creanga fără roadă se scurtează-n pom.

Drojdie de bere-mi aduceau copil,
Să nu mă răzbească boala și roșeața,
O mâncam cu poftă, parcă în april,
Când îți fierbe-n sânge pofta și viața.

Drojdie de bere ca un boț de miere,
Porțelanul căinii cu șervet curat,
Să alunge boala. Trupul în putere,
Sus pe oase nervii s-au înfăcărat...

Dar acum degeaba aș mânca și jarul
Unui foc din basme, nu mi-i de folos,
Numai firimitura unde viu e harul,
Îngereasca pâine, trupul lui Hristos.

5. Grăuncior iubirea, singură rămâne

Grăuncior iubirea, singură rămâne,
Lacrima ascunde bobul copt în cer,
Toate ale mele vor muri ca mâine...
Crengile, cunună, clinchetesc de ger.
Mamă și Fecioară, cântec, vis și Lege,
Pentru Tine-i plectrul, harfa o înstrun,
Cântecul mai poate taina să-mi dezlege,
Cum de e copilul Dumnezeuul Bun?

Antologie de primăvară

Liviu Ioan Stoiciu

Cuprins de viscol pe dinăuntru

Cuprins de viscol pe dinăuntru, îmbrățișat pe
dinafară de o fiară
sătulă, cu gheara ei în gât, de Sfântul
Ioan, nehotărâtă dacă să mă sfâșie acum, să mă strice,
sau să mă păstreze
întreg, pentru altădată, proaspăt, dar mai bătrân. Mârâie
îngrozitor. Mereu îi cad
victimă la București, nu știu cum tot fac, degeaba mă feresc.
Oricum, ea știe că nu-mi e frică, și asta
o derutează. Dar îmi va veni și mie rândul pe răboj,
destinul (mască
a timpului) îmi face semn să am răbdare. Adică, să nu
mă arunc mâine în gol de la etajul 9?

M-am sălbăticit, nu mai ies din casă decât scos cu forța,
nu mai vreau să am de a face cu nimeni,
nu mai am nici o obligație. Peste o lună și jumătate împlinesc
58 de ani! Nu pot să cred. Normal ar fi
să mă simt bine cu mine
însumi măcar acum, pe ultima sută de metri — dar nici
pomeneală! Sunt în
stare să mă autodevor de pe o zi pe alta. Curios, însă, îmi tot
amân sentința, așteptând, senin,
nu știu ce. Mă feresc de mine însumi și la vârsta asta? „Că
să nu afle subconștientul”.

Totul e o corvoadă. Ziua de poimâine, fiindcă
vine negreșit, mă deprimă
la culme. Iar ziua care a trecut e egală cu zero... Când ninge,
simt o apăsare în plus, știu
că sufletul ar da orice să scape de mine, să se bucure,
zăpada îl face fericit, poate
deoarece m-am născut iarna... Cum să procedez, suflete,
să mă reprogomez? N-ar fi prea simplu dacă
mi-aș tăia venele cu lama? În

cavitatea originală, în creier, s-au adunat atâtea morți
care mă sfătuesc, unii spun hăis, alții
cea — și mă trezesc direcționat într-un centru
psihic minor. Mi-am pierdut
ingenuitatea, nu mai merit nimic, de fapt. Orice
aș face, nu găsesc
esența — Doamne, ar trebui să-ți ațin calea?

Punga de cireșe

punga de cireșe din odaie, de pe
masă, vărsată pe dușumea, îl chinuiește de când a
fost să se pună pe picioare, trezit din
patul hotelului, după ce
a visat că trebuie să o ducă pe mama

lui la cimitir, cu sania, bate în lemn — și în grabă, neînțelegând
cum de a fost posibil, vărsase
punga de cireșe...

Aude iar văicărelile mamei și sunetele răgușite scoase de caprele
care căutau de mâncare sub
fereastra
lui! Doamne, dacă
ar putea să o adune la loc, e o pungă mare: cireșe albe și
cireșe învinețite, răsturnate,
semn rău...
Caprele, corpuri nebuloase, apărute în bolile organice
cerebrale — mâncau
gunoaiile și țineau aleea curată. De când

a fost să se pună pe picioare, trezit la realitate: își spintecă brusc
abdomenul. E plin de sânge. Ce-ai făcut, cretinule! Își
ține mâțele în brațe, le scapă. Vezi să nu calci
pe ele! E înconjurat de o
aură, în
stare de tensiune afectivă
pozitivă maximă, obsedat de cireșele răsturnate, o pungă: după ce,
cu o seară înainte, a
analizat orbitele primitive ale unor
comete.

Îți las și Îngerul meu Păzitor

două fetițe nepieptănate, pline de bubițe dulci, desculțe,
cu noroi uscat între degete și cu
ochii strălucitori, "ochi de scoici cu perle", oprite în dreptul
inimilor
noastre, la care se închină, cerșind
puțină înțelegere... Le curge sânge pe un picior, au
ciclu? Mă caut în portmoneu, nu
am mărunt, tu
te uiți lung la ele, de unde or fi apărut? Nu mă îndur să le dau
două bancnote de 10.000 de lei, întârzii,
nu știu ce să fac, dacă
nu le dau, îmi poartă ghinion: ele mă scuipă... "Ele nu vor bani,
ele vor dragoste"... Cum? Tu ești în cele două
fetițe? La altă vârstă...

Mătăhăind de foame: tu,
ieșită, de acum, din apă, din balie, cu alunițe crescute pe fes și pe
piept, ce faci? Mă părăsești? Mă

părăsești, și înainte să părăsești
și cimitirul, îmi
lași pietrele și plantele dimprejur la fel de ostile... Că la început
totul era
amestecat... Iată, îți
las și Îngerul meu Păzitor, îți las și inima, scoasă
din piept, îți las și cele două
fetițe... În
timp ce, eu, stau ("lăsați-mă să stau aici, că sunt

îndrăgostit”), stau stropit de sânge, în
bătăia vântului.

A da de băut celor însetați

coborâte din trăsuri pline de praf, întoarse
acasă pentru
a bea o cafea turcească așa cum numai un bărbat știe să o facă, pe
malul
unei bălți sărate – femei
dornice de învățătura lucrurilor pieritoare. Însetate. Coborâte câte
una, câte două, câte trei,
generații de femei după generații urmărite de viermele
singurătății. “Ba urmărite de iubire”, susțin
ele... Ele între ele, conversația

lânchește: femei? O colcăială de resentimente până la urmă, gata să
te scoată din minți. Împărtășind
amărăciunea: “Spusele lor? Asemenea
cu bălegarul”... Ele, care

determină tipul de particulă elementară... Femei
uscate cu timpul, înlocuite de altele,
vaporizate,
condensate sub pământ sub formă de sare,

întoarse vii pe această lume din când în când, rar, coborâte
din trăsuri pline de praf pentru
a bea o cafea
turcească pe malul unei bălți...

O biserică mergătoare

Miresme vătămătoare și diferite forme de rătăciri, ba
cânta și cucul când a
ajuns din urmă o biserică neterminată, pusă pe patru roți,
plină de gutui, cu
limba scoasă. I s-a părut că
are în fața ochilor o adevărată întărire în

necunoscut a grației sale, din tinerețe. Mai ales că era sub o impresie profundă, atunci, a sfatului unui venerabil șef de trib - să caute o biserică neterminată, mergătoare, și să se roage în ea: că tăcerea, îndelung practică, nu-i place lui Dumnezeu, deoarece i te ascunzi... Când a

ajuns-o din urmă, a constatat că, de fapt, biserica asta neterminată era o simplă căruță trasă de cai, care scârțâia îngrozitor. Și în care nu te puteai urca, să te rogi, fiind plină vârf cu tot felul de roade stricate, adunate la întâmplare, ale acestor vremuri.

Regăsit, s-a așezat pe coada căruței.

O mare despicătură

e o mare despicătură, în care zeii nu pătrund: zeii de statură egală, altfel. În fața ei nu-ți mai rămâne decât să plângi, sătul de trucuri, dorințe arzătoare, amăgiri, scamatorii, farmece, lucruri vrăjitorești, năluciri. Să plângi și

să aștepți să înceapă dansul mădulelor. Să dansezi, îndrăgostit și să atragi atenția asupra unui lucru de care nu te îndoiești. Asupra aceleiași mari despicături, obsedante. "Asupra a ceea ce este ea, adică, dar nu poate fi văzută așa cum este" - nepătrunsă nici de lumina zilei.

Despicătură în care, dacă intri, poți simți în amănunt păturile mișcătoare ale magmei din interiorul planetei...

Reevaluări

Radu Mareș

De ce cred că România a fost o „Siberie a spiritului”?

Un capitol interesant din istoria romanului românesc s-a scris în intervalul de un deceniu și jumătate de imediat după ultimul război. Din critica anilor '50 n-a rămas mare lucru, și nici din poezia realist socialistă. Dramaturgia acelei perioade e nulă. Interesant e că, în contextul celui mai vitreg climat pentru creație, în general, când numeroși scriitori sunt în închisoare și când treburile breslei sunt conduse de un Ion Vitner și un Eugen Frunză, romanul românesc dă roadele sale mirabile. Fiind și unicul produs literar de export care contează, va ocupa un loc semnificativ și pe piețele literare de dincolo de frontierele limbii române, în lumea cea largă. Cum s-a putut realiza asta atunci, ca de la sine, când astăzi o armată de oameni se dă de ceasul morții să traducă și să publice literatură română în alte țări și se obțin rezultate – orice s-ar zice – nesemnificative?

Romanul vândut în traducere cu scopuri propagandistice în conformitate cu un proiect conceput special era din capul locului, adică din 1945 înainte, treaba sovieticilor cu care scriitorii țărilor ocupate după război nu puteau cuteza să intre în competiție. Aproape două decenii românii și-au adjudecat totuși un loc sau, altfel zis, un titlu: romanul *Desculț* de Z. Stancu, tradus peste tot, despre care autorul însuși s-a mândrit că „a colindat lumea în sandale de aur”. Ca și în demersurile de azi, această carte trebuia să servească unui scop. Scrierea, redactarea, editarea ei erau capitole ale unui proiect. La rândul lui, acestuia îi erau alocate fonduri, tot ca și azi. Numeroși

slujbași se agită obligatoriu în jur în asemenea situații, întrucât coordonarea și punerea la lucru a câtorva zeci de traducători nu se face bătând din palme. N-a trecut prea mult și, la bilanț, se vede limpede că s-a ales praful de toate strădaniile și de toată cheltuiala de bani.

Vitregia epocii se datorează războiului rece. O parte din tinerii rămași teferi după celălalt război sunt fugiți din țară. Pariul lor riscant, cu foarte mici șanse de reușită, e scrisul și redebutarea în limbă străină. Tinerii rămași pe loc, dacă nu-s la închisoare, au și ei de asimilat cursul scurt de realism socialist. Bătrânii, la rândul lor, se vor strădui până la moarte – Blaga e un exemplu – să suporte demn noua condiție, aproape sinucigașă pentru scriitor, de a deveni invizibili, insesizabili pentru aparatele de detecție de o feroce vigilență ale criticii cominterniste. Intră în funcțiune, e drept, faimoasa școală de literatură, dar promoțiile ei nu erau deocamdată coapte pentru a scrie Romanul (cu majusculă!) anilor '50. Între timp, s-au închis frontierele, păzite cu mitraliere, toate circuitele înainte banale de mișcare a persoanelor și a informației s-au întrerupt și așa vor rămâne, în sensul că nici pasărea nu va mai trece dintr-o parte în alta a cortinei de fier fără aprobarea poliției secrete. Toate „șuruburile” (termen din epocă) se strâng la maximum și se oficializează controlul pentru fiecă pas. Acesta e, descris sumar, holocaustul roșu care trebuia finalmente să șteargă memoria istorică din cultura scrisă și odată cu asta să extermină elitele naționale. Romanul care putea fi publicat în acest context (autori: Sergiu Fărcășanu, Al. Sever, Al. Jar, A.G. Vaida ș.a.m.d.) răspundea comenzii sociale formulate de criticii Tertulian, Crohmălniceanu, Petroveanu, S. Damian etc. care-și exersau și ei conștiincios misiunea de paznici kafkieni la poarta Templului Legii. (Generațiile recente, ale bebelușilor revoluției de la 1989, răspund sastisiți cu sarcasme la acest gen de evocări bătrânești ale bunicilor „expirați” și sâcâitori, care știu una și bună și o repetă la nesfârșire...! O fi cam plictisitor să reciti de-a surda aceeași poveste. Dar mă tem că e o datorie: altminteri nu se poate!)

Minunea se produce, cu toate astea, înafara oricărui proiect oficial, ba chiar în pofida acestuia. Romanul românesc cunoaște paradoxal de-a lungul deceniului șase cea mai fecundă și mai glorioasă epocă a sa și cea mai „imperialistă”.

În acești primi ani foarte grei, Marin Preda scrie și publică *Moromeții*, care avea să devină ulterior „*Moromeții*, volumul 1”. Nu trebuie pierdut din vedere că există și lectura lui Petre Pandrea a acestui roman, deloc complezentă. Nici faptul că traduceri în general ale prozei lui Preda nu s-au bucurat de nici un ecou notabil. Cu toate astea, în perimetrul prozei noastre cu țărani, pre-postmoderne, *Moromeții* rămâne o carte care iese din rând, neperimabilă, poate o capodoperă.

Pe linia, și ea mai veche, a romanului periferiei bucureștene, a pitorescului balcanic Eugen Barbu scrie și el *Groapa* tot cam atunci. Încă de la apariție și până în ziua de azi și autorul și această cea mai bună carte a sa, deloc realist socialistă, au avut parte și de receptări negative. La relectură, *Groapa* rezistă totuși și în acești ani ai mileniului trei, testul decisiv de calitate artistică, după părerea mea.

Exact în aceeași perioadă, scriitorul român Vintilă Horia publică la Paris *Dumnezeu s-a născut în exil*. Obiecția care văd că e adusă acestui roman de studioși e că a fost scris în franceză. Nu mă interesează. Nici nu-mi vine să cred că pentru un român abia deșțarat n-a preexistat varianta de lucru în limba maternă. Premiul *Goncourt* care i-a fost acordat, apoi retras, enormul scandal din jurul acestei „demascări” pusă la cale tot de români de-ai lui erau – și bag de seamă că au și rămas – unicate, în felul lor, prin modul tranșant în care au spart bariera anonimității literaturii române din epocă, cucerindu-i un loc în prim plan. Subliniez: *Goncourt*-ul lui Vintilă Horia este cel mai prestigios premiu obținut în afara țării de vreun scriitor român. Acest statut de excepție nu-mi pare nici astăzi luat în serios. A auzit cineva de o reeditare, o relansare pe piețele francofoniei a acestei cărți, în varianta ei franțuzească și care, slavă Domnului, există? Fie și ca test, cu titlu de experiment...?! Răspund: n-a auzit, după cum editarea în țară, în limba română a trecut și ea ca și neobservată.

Întrebarea la care se poate medita cu folos e următoarea: ce reprezintă premiul literar acordat unui roman românesc tradus într-o altă țară? Contează acesta sau trebuie luat sub beneficiu de inventar? Indică receptarea bună într-o altă cultură că e vorba de un obiect cultural (literar) care merită să fie promovat și oficial, cu o anume strategie de marketing? E, adică, premiul literar străin un indicator cât de cât obiectiv al valorii literare măcar comparativ cu premiul și cu cronicile elogioase din țară? Am luat cunoștință întâmplător de *Le paresseux*, roman de Constatin Amăriuței, scris tot în deceniul șase și distins în Franța cu *Prix Rivarol*. Autorul trăiește, Nicolae Florescu i-a oferit o rubrică în *Jurnalul Literar*, cartea sa a fost semnalată de Luca Pițu. Logica spune că, din perspectiva lui 2007, acest roman ar merita scos la lumină și repus în cauză, iar dacă merită (măcar cât memoriile Ninei Cassian, publicate pe banii fostei Fundații Culturale Române), relansat tot pe piața de carte a francofoniei cu o minimă cheltuială, de vreme ce există textul francez, atestat ca valabil de vechiul premiu. Chestiunea zace însă în beznă totală, fără nici cel mai slab semn că s-a luat act și că se începe ceva...

În țară, în aceiași ani '50, G. Călinescu publică *Bietul Ioanide*. O dată în plus, confirmând ceea ce pare să devină regulă, acest roman va stârni vacarmul protestelor și demascărilor, al varietelor de rigoare,

terminând prin a fi scos din librării și biblioteci și trecut pe lista titlurilor interzise a mai fi pomenite. Generația mea, dar și cea dinainte, a „pre-expirațiilor” s-au format sub fascinația lui Călinescu, „divinul critic”, cum se repetă azi, nu fără maliție, așa că dintre „bătrâni” nu sunt cei mai buni judecători ai acestuia. Opinia mea, atât cât contează ea, e că *Bietul Ioanide* e un mare roman, al unui foarte mare scriitor. Dar cum azi „canonul” îl fac I.B. Lefter și Al. Mușina, ar trebui să citească, eventual recitească, și domniile lor această carte: merită ea inclusă într-un proiect etc., etc.?

Tot la Paris, unde se concentrase emigrația românească în aceiași ani, C.V. Gheorghiu publică *Ora 25*, roman tradus rapid în alte multe limbi, editat peste tot în colecții de buzunar de mare tiraj, ecranizat de americani cu A. Quinn în rolul principal: e un succes uriaș, nemaiegalat de atunci de alt român din țară sau din afară. La „facerea” romanului, care trebuie situat în proximitatea prozei lui Malaparte, a participat și tânăra pe atunci Monica Lovinescu, autoare și ea a unui roman, refuzat de editori, rămas în dactilogramă, tradus abia acum și publicat la Humanitas: ea a tradus textul românesc al *Orei...* în franceză dar l-a și – pare-se – „redactat”, cum e spune azi, adică l-a stilizat, l-a corectat. Colaborarea celor doi, Gheorghiu și Lovinescu, a produs, din motive obscure, conflictul știut care s-a dovedit fără leac. În timp, autorului de mare succes i-au fost scoase la iveală tot felul de păcate, mari și mici. S-a repetat insistent și încă de nume de autoritate ca Marin Preda: cartea e proastă. Succesul ca atare a avut însă rațiunile lui, indiferent de ce credeau despre autor confrății săi români. După 1990, tradus, editat și difuzat și pe piața noastră, *Ora 25* s-a vândut în tiraje după tiraje, surclasând toate succesele oficiale de librărie, proză românească dar și traduceri supramediatizate. Judecata critică rămâne cu toate acestea drastic împărțită. Pe de o parte, s-a scris și s-a demonstrat convingător (Marian Popa) că acest roman trebuie situat în regimul capodoperei. Pe de alta, asupra autorului s-a dat sentința: el e și va rămâne dizgrațiat. De către alți critici, așadar, autor și romanul său sunt tratați ca produs secundar, periferic, fără relevanță artistică, un semi-deșeu.

Situația nu e singulară. În același Paris, cam în aceeași perioadă (1955), Mircea Eliade scrie și publică *Noaptea de Sânziene* la prestigioasa editură Gallimard. Traducerea franțuzească (*Foret Interdite*) e girată și ea de un nume prestigios, Alain Guillerrou. În primăvara lui 2007, am ținut în mână și am răsfoit cu încântare ediția de lux în două volume a traducerii proaspete în japoneză, (neconsemnată nicăieri în țară). Despre *Noaptea...*, Nicolae Manolescu afirmă însă, cu autoritatea sa știută, că e un roman ratat...!

În ultima jumătate a deceniul șase, apare în țară *Cronică de familie* de Petru Dumitriu, vastă frescă epică în trei volume groase a

unui autor care va recunoaște nu peste mult că și-a vândut sufletul ca să se realizeze. Cu titlu schimbat, „cronica” va fi tradusă în franceză și va fi editată (nu integral) într-o colecție „de buzunar” de mare tiraj. Nu sunt sigur, dar cred că au existat și traduceri în alte limbi. Oricum, în 1990, Dumitriu exista, se salvase, supraviețuise, la drept vorbind, ca scriitor cu multe păcate, cu acest roman de peste 1000 de pagini. Dosarul lui Petru Dumitriu e enorm. Din acesta important e un fapt: între 1960, anul fugii sale, și revenirea sa de după 1990, când va fi și reeditat în românește, în mediile scriitoricești, Petru Dumitriu, despre care nu era voie nici să-i fie pomenit numele, reprezentase reperul de vârf în ce privește romanul. Se acceptase tacit și nu am auzit pe cineva să conteste asta că peste ștacheta ridicată de el cu *Cronica...* sa nu trecuse niciunul din romanele de succes ale timpului, oricât de curajoase erau ele. (Nu făceau excepție nici cele ale lui Buzura sau Norman Manea.)

Contează, de asemenea, la orice retrospectivă, încă două romane: *Luntrea lui Charon* de Blaga și *Zahei Orbul* de Voiculescu. Neputând fi publicate niciunul dintre ele, manuscrisele, puse la adăpost în sertar, au fost lăsate pe seama moștenitorilor iar la editarea târzie, ambele au avut o receptare aparte. *Zahei Orbul* este, fără nici un dubiu, o capodoperă a prozei noastre. De ce nu s-a găsit nimeni s-o propună editurilor străine atrase în programul de traducere și editare a unor cărți românești, nici acum, nici mai demult, e un mister. La rândul său, editarea romanului lui Blaga a picat rău, exact pe zarva cacofonică produsă de prea lunga dezbateri optzecism-textualism-postmodernism-canon literar... Am auzit nume importante spunând că a fost citit în diagonală sau, mai rău, că a rămas necitit de cei a căror judecată de evaluare contează. De altfel, povestea scandaluoasă a mormântului de la Lancrăm a probat, cu maximă exactitate, cât înseamnă Blaga pentru lumea de azi: prea puțin ca să figureze într-un program de traduceri...

În fine, mai există capitolul lăsat totdeauna la urmă al „literaturii pentru copii și tineret” iar aici sunt de notat două cărți colosale: *Fram, ursul polar* de Cezar Petrescu și *Toate pânzele sus* de Radu Tudoran. Politicile editoriale care-i vizează pe cititorii începători, de cucerit pentru lectură, au recurs în ultimii ani la cartea-obiect, elegantă și aproape prohibitivă ca preț. Acesta e trendul: un fel de carte-păpușă Barby, un obiect fără suflet depus în grămada de jucării. N-a dat (editorilor noștri) vreo sugestie nici piața americană, unde subiecte vechi, „expirate”, cu pirăți și gladiatori sunt repuse în cauză cu succes pentru a satisface nevoia de visare și aventură năzuită a vârstelor mici. Pe cele două cărți, cum spuneam, extraordinare, cu un prezumabil succes de vânzare pe orice piață a cărții din lume, se așterne de aceea praful cosmic și n-au nici o șansă...

Tragem aici o linie despărțitoare. Cum se vede prea bine, autorii enumerați erau născuți în prima jumătate a celui alt veac, crescuți și formați într-un aer netoxic. De asemenea, treceau pragul din 1944 impus de istorie și tancuri rusești cu o zestre spirituală indestructibilă. Pentru că oricât s-ar fi străduit N. Tertulian et alii (lista e nînchipuit de lungă), comisarii demascărilor și reeducării, aceștia n-aveau cum ajunge la mașinăria secretă a minții, iar pentru lobotomizare încă n-aveau calificarea necesară. Boom-ul romanului românesc din anii '50 e - pe scurt - produsul acestei „neputințe” sau a unei imperfecțiuni, a unei neglijențe.

Cu o anume candoare perfidă ne-am prefăcut mereu că nu sesizăm cum stau lucrurile. Dar adevărul e simplu: între acest prim eșalon, poziționat sub sigla realismului socialist, și romancierii următoarelor două generații a existat mereu un decalaj valoric aproape strivitor.

În fine, în noua eră, din 1990 încoace, adică într-un interval de timp echivalent cu „obsedantul deceniu” (aproape dublu, de fapt), la primul pas, în față, au fost optzeciștii. Cei mai vocali, cei mai bine școliți, poligloți și citiți, jumătate din ei ieșiți de sub pulpana ubicuului, straniului Frankenstein care a fost Crohmălniceanu, cel ce le-a fost dascăl în toate cele, cei mai solidari și mai energici, mai decisi și mai ambițioși. Am urmărit de la distanță, curios, cu speranță - și nu cred că sunt singurul - spectacolul lor plin de zgomot, de culoare, de muzici și faze (parcă așa sună un titlu...) Să adunăm, așadar, pe cel de al doilea talger al balanței, romanele ultimului deceniu și jumătate care să țină în echilibru, dacă există necesara putiriță, titlurile înșirate mai sus. Abia după aceea, cred eu, vin la rând, sau s-ar cuveni să vină topurile și, în general, turnirurile critice, politicile de marketing și promotion. Propun această operațiune deloc dificilă și care-i aproape un joc de societate pentru cei cu capacitate de expertiză, ca exercițiu prealabil de luciditate. Pentru că altfel vorbim degeaba și pierdem timpul.

Proză

Daniel Vighi

Care Jimi, că noi nu știm de el?

Ploaia și tînguirea de pe urmă a lui Fender Stratocaster în Star Spangled Banner, în mlaștinile acelei catedrale de sunete din neuitatul Woodstock care va fi să rămînă în viitorime precum Capela Sixtină, precum bătrînele piramide, precum vîrfurile muntelui din care Moise a primit tablele legii. Capodoperă de sunete, de simțire întrolaltă: iubire, iubire și iarăși iubire cu frații pletoși, cu surorile cu fuste colorate, cu ucenicii clanurilor cherokee, a slăbănogilor din templele budiste pline de căcăreze de șobolani sfinți, și prăpădita de ghitară Fender Stratocaster seria L de care nu-și amintește mai nimic. Au fost multe în anii aștia în mîinile lui, prea multe și nu s-a grăbit să facă din ele neapărat lucruri doar ale sale, cu toate că vîslea împreună cu ele în singurătatea din mijlocul mulțimilor care-l urmăreau cu sufletul la gură de parcă toți, chiar toți, îl urmau prin pustiurile sunetelor ghitării, ca prin canioane și văi pe care nu le-a văzut nimeni niciodată și nici nu există cu adevărat undeva pe fața pămîntului, și el, și Fender-ul lui seria L din anii șazeci le-a creat, el este, era mai ieri, The Big One, mai ieri fusese, de-acu e gata, aventura s-a încheiat, e deja 17 septembrie 1970, se lasă seara și se isprăvește o lume, se trage cortina. Stai, drace, uite că i se ia vîlul de pe ochi, ia te uită: vede clar cum e treaba, a primit de la Al cea dintîi ghitară. „Ia-o, James, e a ta, vezi ce faci cu ea”, așa i-a spus posacul, și Lucille murise de ceva vreme, erau ei, Nora, Leon, mătușa Dolores Hall, sora lui Lucille, și atunci, în acele vremi îndepărtate era și colorata Danelectro Silverston, frumusețea sa de culoarea vișinei din pomul de lîngă pridvorul Norei, în timpurile primei

copilării cînd dibuia ritmuri pe armonică. Prima sa iubire a botezat prima sa ghitară electrică: i-a spus Bettie Jeane. A boit-o în cîrmîz și a scris pe ea numele fetitei. Hei, îți amintești, măi băiete, de Bettie, tocmai mă întorsesem din armată, mama ta mai era prin sanatoriu, călăul Williams cu care s-a încurcat ea stătea unde-i era locul: în pușcărie; tu aveai, James Marshall, patru ani atunci; se isprăvise de un an măcelul, cînd te-am rebotezat în Domnul și ți-am schimbat numele din Johnny Allen Hendrix, născut din mila Domnului la Seattle, în James Marshall, născut tot acolo, asta chiar nu se mai putea schimba. Un nume nou, James, înseamnă o altă viață. La urmașii celor șapte petale ale rozei din Smoky Mountains numele e totul, el îți hotărăște destinul, așa că te-am rebotezat, băiete, am vrut să fii altul și să apuci pe căi noi, să ajungi ceva în pișichera asta de viață, să fii un respectabil burghez cu ditamai limuzina la ușă, numai că nu a fost să fie așa, adu-ți aminte James, băiete, cum a fost să fie treaba cu numele, adu-ți aminte de chestia aia a voastră căreia i-ați zis *Jimmy James & The Blue Flames*, trupa pe care ai încropit-o după ce ai scăpat de la 101 parașutiști, pe cînd cîntați voi în puchinosul Greenwich Village, la cafeneaua Wha? Acolo a început noua ta viață, și noul tău nume, că te-a găbjit Chas Chandler și te-a cărat cu el aici unde ești acum înaintea de a-ți încheia socotelile pe lumea asta. Prin Londra te-a purtat Chandler de la The Animals și ți-a schimbat numele pe cînd erai în avion, îți aduci aminte, James, ți-a spus Jimi, și de acolo a început totul, ți s-a schimbat din nou și pentru cea din urmă oară destinul, ai devenit Jimi, asta ai devenit și nu știu dacă ești mulțumit cu treaba asta.

*

Jimi își amintește o scenă din copilăria timpurie. Stă în apartamentul hotelului Samarkand, în 1970, septembrie 17, locul în care își va găsi moartea peste doar cîteva ore. Îi trec pe dinaintea amintiri de demult. Așa se și spune, că în pragul morții îți trec prin memorie vremuri despre care ai uitat. Este mic, are cinci, poate șase ani, nu mai mult. Alături este micuța Bettie. Prima sa prietenă. Atunci nu și-a dat seama de lucrul ăsta. Abia acum îi trece prin cap că micuța Bettie din acele vremuri îndepărtate pare să-i fi stîrnit primul sentiment, chiar dacă neclar și cețos, a ceea ce ar putea fi amiciție și mai mult încă: un soi de atașament pe care nu-l pricepea prea bine. I se arată înaintea ochilor vremurile acelea. Aleargă în grădina bunicii:

– Hallo, Bettie, vino să vezi dacă nu e asta chiar o bufniță. Uite chiar în brad, cred că e o bufniță care se uită fix la noi și nici nu mișcă ochii.

Bettie vine în fugă să vadă cum e cu bufnița. Bettie are mocasini și o fustiță sărăcăcioasă, e fata lui Dolores, alta decît sora mamei lui care

locuiește în Vancouver: această Dolores e alta; e o cherokee de loc din rezervația indiană de prin Columbia britanică, la fel ca Nora. E mică Bettie, mărunțică și cu părul lăieț și, deși sînt de o vîrstă, cinci ani au, nu mai mult, ea pare că ar avea cel mult trei din cauză că e al naibii de slabă și de scundă. Se prăvălește prin iarba grădinii Norei exact spre bradul sub care el strigă înfricoșat: „uite, bufnița!”, zice și arată cu degetul sus, în umbra deasă a coroanei.

*

- Bun, e destul, zic să ne oprim cu vorbele, la asta se pricep toți. Asta le-a spus Benda din fluier doinind, din cimpoi zicînd, cu-ale lui mioare mergînd pe cărare. Gata, băi, puști cu caș la gură, de palavrăgii e plină lumea sau cum se mai spune: de teoria chibritului mi-e plin podu', să vedem cum stăm cu practica, nu degeaba se spune că teoria ca teoria dar practica ne omoară.

- Asta așa e cum zice la voi Benda, ascultați la mine, io ca boanghină știu asta, ni-s toate națiile, eu zic că Gi-Eigi (J.H.) ăsta a' vostru și cu sora lui că-i ziceți Gei-Gei (J.J.) îmi par mie că sunt țigani, asta nu-i rușine, rușine-i să nu fi om, aia e rușine mare.

- Bă, să mor io, dacă noi am pus problema asta, da' parcă Jimi ce-i?

- Care Jimi, că noi nu știm de el?

- Drag[Benda, și dragă Sepi, și dragă Feri, voi ca niște adevărați golani din Prințul Turcesc și ca niște frontieriști care ați luat bătăi zdravene la viața voastră, aflați de la noi că plecăm DINCOLO pentru Jimi, cunoscut sub numele Hendrix, a murit anul trecut, și el și surioara Janis, pe numele ei Joplin, de loc din America și noi mergem să le punem niște flori la mormînt și să bem bere la doză, pe urmă o să punem dozele goale pe cruce să le fie de pomână, ați priceput ce vrem?

- Richtig, cum zice șvabul, nu zic că nu, da' vreu să spun la voi că vi-s niște proști ce n-am văzut pe pămînt, io vă spun - golantul Feri din Prințul Turcesc de pe strada Ocsko Tereza - vă spun că vi-s cam duși cu barca, cam trilu, bă, voi vi-s normali la cap, mă? Toată lumea fuge DINCOLO ca să aibe de toate și voi... să mor io, dacă am mai pomenit așa ceva, pe cuvîntu' meu că nu sînteți zdraveni la minte.

- Lasă, Feri, să meargă copiii să pună flori la cine vor mușchii lor, să mor io și să nu mi se mai zică golantul Benda, locuitor al cartierului Iuden Cvartal din Cetate, dacă nu vă duc, vă duc, mă feciori, să ajungeți unde vreți voi, mă copiii, că-mi sînteți foarte dragi din momentul ăsta, eu nici nu m-am gîndit la voi că aveți în cap așa ceva

- O prostie au la cap, ascultă la mine că și la mine poți zice golant de la Uzina de Apă, din Kuncztelep, și eu, după mintea mea, spun

că ăștia nu au minte în capul lor nici cît o rață de la Klari neni, fosta chelneriță de la Bordelul căruțașilor de-i zice La cățaua leșinată și care acum e bodegă socialistă.

- Nu e, mă Sepi, nici o prostie, copiii asta vor să treacă și asta o să facă, tu crezi că-i poate careva pe lumea asta opri. Nu poate nime! Înțelegi?

- Fii atent ce-ți spun, nu e așa, nu e pentru ei, poate numa' pentru țiganul ăsta de-i zic Gi-Eigi (J.H.) dacă poate să treacă DINCOLO, da' sora lui de-i zic Gei-Gei (J.J.) nici vorbă să răzbească, și nici grasu ăsta de-i zic Mandragora nu poate, mă, acolo tre' să fugi cînd se ridică soldații din locul de pîndă și se apucă și strigă: "Stacai! Stacai că trag!" Tu crezi, mă Benda, că grasu' Mandragora, și Gei-Gei (J.J.), și Pol, și Pitiu rezistă, o să facă pe ei de frică, mă, nu e bine să-i îndemnăm să plece, mă Benda, îi băgăm la moarte, zău așa, nu e de glumă ca să treci la sârbi ca să pună ei flori la nu-ș ce mormânt, tu nu-ți dai seama, Benda, ce au la cap pruncii ăștia, ioi Iștenem, că n-au nimic în cap, să mor io dacă au ei ceva la scăfirlie, paie și fin asta au, și io zic să nu le aprindem că ne facem și nouă rău.

- Ascultă golane Feri din Prințul Turcesc, locuitor al străzii Ocsko Tereza, nu te băga nici în viața lor și nici în viața mea, cine vrea merge, cine nu vrea stă acasă, ne-am înțeles cum devine treaba.

- Ioi Iștenem, io înțeleg că nu-s greu de cap, pricep tot, da' miroase a sînge și a moarte, să mor io, dacă nu miroase a sînge și a moarte pentru nimica toată.

- Băi, golane frontierist, nu e nimica toată ceea ce vrei din tot sufletul, ai înțeles?

- Am înțeles, Benda, io nu comentez atîta, da' mi-e milă de viața lor, înțelegi tu, dacă ei nu au minte, io am, Benda, așa să știi.

- Fiți atenți aici la mine ce propun, să nu-mi spuneți mie Sepi, golan de la Uzina de Apă, din Kuncztelep, dacă nu li se moaie toate cînd o să meargă ei la Poiana Stelei, la cimitirul de pe malul Dunării, și o să vorbească ei acolo cu morții frontieriști, să vedeți voi dacă nu li moaie fița imediat și le trece cheful de pus flori la mormînt, la ăia ai lor.

- Păi, cum să vorbească, mă, cu morții frontieriști că așa ceva nu se poate, mă, asta nu poate să o facă numa' Baba Baroneasa din Iuden Cvartal, de pe strada Petrovaradin, colț cu Simion Bărnuțiu. Numai Baba Baroneasa poate face asta la miezul nopții, și Baba Baroneasa are mai bine de o sută cincizeci de de kile și nu se poate mișca decît cu lectica, cu scaun cu apărătoare de soare, că am văzut cînd au dus-o prin cartier să stea de vorbă cu morții dispăruți pe frontieră ca să știe familia pe unde au pierit, că Baba Baroneasa le poate spune exact cum stă treaba, numai că e greu de transportat Baba, are un kintal jumate și cum o ducem pînă la Dunăre, și pe urmă trebe aburcată cu lectica

pe deal, la Poiana Stelei, unde e cimitirul frontieriştilor, da' și acolo va trebui să vorbim cu paznicul și cu groparul Alufuneraru.

- Da' lasă că-l știu pe nenea Alufuneraru de cînd am aranjat să-l aducă pe Milorad Laurențiu și pe Smac Vuc Petru, i-au deshumat și nea Alufuneraru a avut grijă de toată treaba. Cu el se poate aranja cu un sfert de rom.

- Eu pot rezolva cu deplasarea cu ARO, să nu-mi spuneți mie Pol dacă nu mergem cu ARO de la Miliția Județeană, ați înțeles cu ce o ducem pe Baba Baroneasa?

- Batem palma și mergem chiar acu' în Iuden Cvartal, pe strada Petrovaradin, colț cu Simion Bărnuțiu să vorbim cu Baba și să vedem cît cere, că vorbește cu frontieriștii răposați numai pe bani peșin, nu oricum. Plata se face la bucată, o vorbire, o sumă, altă vorbire, altă sumă, ați priceput, să n-avem după aia discuții.

Fragment din trilogia *Un veac pe Corso*, vol I,
Jimi Hendrix & Janis Joplin

“Vai, vai ce cățăluș frumos aveți
și ce bine că l-ați adus aici la noi,
în curtea comună”

Karcsi a tot așteptat la Birtul din Piața Hațegului. A așteptat cam pe degeaba și a tot băut cîte cincizeci de rachiu din ajutorul de șomaj al doamnei lui. Asta a făcut în așteptarea lui Ilie Șfeic preocupat cu obținerea actelor necesare după întâlnirea pe care a avut-o cu Marcel Lăpădat, profesor de istorie a religiilor, specializat în ezoteriologie și guenonist practicant de la care, de altfel, a și venit ideea realizării unei prăvălii în cartierul istoric în care s-a mutat familia Șfeic. Să povestim înainte de toate proveniența spațiului viitoare investiții. Păi, spațiul locativ are povestea lui ca toate spațiile locative de peste tot. Investitorii le apucă din diferite locații, fac rost de ele. Negociază chirii la metru pătrat în funcție de unde se află. Dacă este mai în centrul orașului este mai mare chiria pe metru pătrat. Astea le știe Șfeic prea bine de la doamna Căplescu de la firma de imobiliare cu care a negociat tot felul de probleme legate de afacerile lui în vremea cînd a fost în tratative de a-și vinde apartamentul. O oportunitate de afaceri s-a ivit pe cînd stăteau în noua lor locuință de pe strada Gentlemen agreement.

Mai precis era o problema că baba Neiss, octogenara și fosta proprietară a tuturor apartamentelor de la numărul respectiv mai deținea o singură cameră, un holuț de trecere cu weceul și chiuveta, și din holuț se trecea direct la camera din stradă și, în spate, la bucătărie. Apartamentul unde stătea baba și moșul Neiss era în dreapta coridorului, cum intrai din stradă. În stînga se afla apartamentul doamnei și domnului Guba, mai apoi urma a doua ușă care despărțea la capătul dinspre curtea interioară coridorul în care dormea Țuki, maidanezul doamnei Guba. Țuki avea acolo vreo trei zdrențe pline de păr și două oale, una – mai înaltă și mai adîncă - cu mîncare. Alta era altfel, pentru apă. Baba Neiss trecea pe acolo, intra în curtea comună, trecea pe lîngă apartamentul familiei Șfeic, apoi pe trotuarul cel îngust o apuca spre apartamentul din spate al familiei doamnei profesoare Lapte și miere ca să ajungă în spate unde erau mai multe șoproane în linie, magazii pentru fiecare apartament al curții. Familia Neiss și-au păstrat acolo mai multe gioarse într-o magazie mare unde moșul Neiss avea un atelier de tîmplărie. Iacătă-l în atelier, chiar acum iese moșul slăbănog din casă, deschide ușa care dă spre curtea interioară, trece pe lîngă Țuki care cască plictisit și nu-l bagă în seamă. Moșul merge la magazia lui din spate unde are tot felul de scule de tîmplărie pe care le aranjează ordonat pe stelaje. Baba Neiss spală rufe. Le întinde pe o sîrmă nu departe de geamurile familiei lui Ilie Șfeic și acestuia nu-i prea place treaba asta. Las deoparte aspectul cu totul neplăcut al rufelor respective acolo între stativul din lemn pentru trandafirul cățăărător și zidul înalt al casei vecine. Vechi și cu mortarul căzut. Ilie stă pe bancă, este obosit și nu mai știe exact ce ar mai putea face pentru a avea noi inițiative private, așa că deocamdată se mulțumește să întrebe: „domnu’ Neiss, cum merge treaba?” E clar că investitorul mic Ilie Șfeic se referă în general, la viață, cum o duceți, așa cumva ar putea fi tălmăcită întrebarea lui pe cînd moșul trece pe trotuarul cel îngust, pe sub veranda din leături vopsite verde împodobite cu trandafiri cățăărători. „Mulțumesc de întrebare”, răspunde domnul Neiss și-i dezvăluie ceea ce știau amîndoi, moșului îi merge relativ nicicum, trece pe lîngă Ilie, pe lîngă bancă și pe lîngă suportii pentru trandafiri și se duce ață la atelierul lui din dreapta casei din spate, aceea care aparține doamnei profesoare de desen care nu-l suporta nici pe Rex, nici pe Țuki, pe nimeni nu suporta doamna de desen cea grasă și politicoasă. Nu putea să-i vadă în ochi, și lui Ilie i-a trebuit ceva vreme pînă să priceapă treaba asta. Cu adevărat aici e marea problemă a ta, Ilie, i-a spus soția, ai prea mare încredere în tot felul de oameni, cum îi vezi cum ai încredere în ei. Așa îi spune și Guido, chiar dacă nu își permite să fie tot așa de tranșant ca soția lui. Asta e adevărat, soția e soție și își poate permite să vorbească direct, se cunosc de atîta vreme, au copiii, familie. Ba încă mai multe îi zice:

- Tu nu poți să fi investitor mic și mijlociu cum vrei, că nu te pricepi, nu ești făcut pentru treaba asta, îi zice. Nu oricine poate să devină așa ceva, e nevoie și aici de pricepere, de talent, nu ajunge să vrei, nu e destul. La asemenea constatări Ilie răspunde franc în față, tot ca urmare a conviețuirii lor îndelungate, de-acum. Îi zice:

- Ia mai taci și tu, că de când te știu numai asemenea lucruri mi-ai spus. Nu te-am cruzit o dată să mă încurajezi, să zici, foarte bine procedezi, dragă bărbate, să pui și tu umărul, să meargă căruța asta că doar vezi că trăim greu și în ziua de azi nu e de glumă, nu degeaba a spus cine a spus că mai bine e să nu vezi atîta marfă prin alimentare, că e mai bine să nu ști de existența ei decît să o vezi și să-ți curgă balele pe afară pe la vitrină și să nu te poți atinge de ea din cauză că nu ai bani.

Avea mare dreptate Șfeic, asta e adevărat, chiar așa e, în ziua de azi foarte multă lume se duce pe la magazine, se uită la margarinele RAMA, se uită pe la tot felul de mezeluri import, pe la tot soiul de produse că nici nu le mai ști numele, te uiți la ele și te plimbi printre rafturi, împingi căruciorul și le analizezi de pe o parte pe alta, te uiți să vezi ce scrie pe spate, cum stă cu ingredientele, cum e cu sarea, cu grăsimea, cu te miri ce afli acolo și pe urmă o pui sfios pe raft. Crezi că asta nu e o durere mare pentru mine, să mă duc acolo și să citesc pe spatele produselor, să aflu despre cum e dacă ești capabil să cumperi atîtea produse și cu etichetele lor să participi la concursurile organizate de multinaționalele prezente în țara noastră, să le analizezi de pe o parte pe alta și să crezi că se poate să câștigi o mașină bună de spălat vase, din astea care au apărut acum și pe la noi. Moșul Neiss merge la atelierul de tîmplărie și doamna profesoară de desen îl salută mieros: "bună ziua, domnul Neiss", zice, și el mormăie ceva, se înfundă în atelier, doamna profesoară discută acum cu Ilie Șfeic, îl laudă pe Rex: "vai, ce cățeluș frumos aveți, ne bucurăm de prezența lui în curtea noastră comună", zice, și Ilie pricepe exact pe dos, exersează ceea ce îi tot reproșează doamna Șfeic, soția lui, care-i tot spune: "măi, Ilie, nu te lua după ce spun oamenii, ceea ce ei îți spun nu înseamnă că aia și e, de multe ori trebuie să înțelegi taman pe dos". Așa și acum. Dacă, spre exemplu, doamna profesoară spune: "vai ce cățăluș frumos aveți" și dacă mai adaugă și că se bucură că e aici în curtea comună, tu trebuie să înțelegi cum că, dimpotrivă, cîinele nu este frumos deloc, că nu se bucură că l-am adus mai ales că, atenție, trăim în curtea comună și avem niște obligații unii față de alții, nu sîntem adică, de capul nostru. Ai înțeles, Șfeic, cum trebuie să pricepi vorbele ei. Nu va trebui niciodată să iei de bune toate cîte ți se spun, dacă vrei să devii un bun om de afaceri. E o capcană pe care toți și-o întind unii, altora, așa că nu te lăsa prins ca un pește în ochiurile plasei lor. Sigur că rămîne întrebarea referitoare la

modul în care poți să pricepi din timp cine zice corect ceea ce spune și cine e asemenea doamnei profesoare odată ce și unii și alții sînt lapte și miere. Politicoși și îndatoritori. Șfeic dă dreptate celor care spun că oamenii nu pot fi cunoscuți deodată, ba chiar e foarte greu să cunoști pe toată lumea cum vrei și cînd vrei, în așa fel încît să poți deveni un bun manager: un șef de firmă trebuie să știe să lucreze cu oamenii, ori asta e cel mai greu lucru. Cum anume poți depăși handicapul ăsta al încrederii e greu de rezolvat. În primul rînd, ai putea să nu crezi nimic din ceea ce îți spun cei cu care intri în contacte de afaceri. Nimic. Absolut nimic. Ei zic, ei aud. Problema e că dacă le dai de înțeles că nu crezi nimic din ceea ce îți toarnă ei la ureche, dacă judeci totul ca fiind doar gogoși, minciuni, înșelătorie, în asemenea situații ai putea foarte ușor să nu mai ai nici o relație de afaceri cu nimeni. Toți mint, zici ca să te aperi și să nu fi tras pe sfoară. Riscul este, în acest caz, că nu vei putea să ajungi niciodată să bați palma cu nimeni. Prin urmare, problema e mai complicată. Și anume e nevoie să nu ai încredere în nimeni, să socoți că toți sînt niște inși interesați să te tragă-n piept din punct de vedere al planurilor de afaceri, dar să nu arăți lucrul acesta pentru că, altfel, nu ajungi la nimic cu nimeni. Prin urmare va trebui să fi asemenea doamnei profesoare de desen, să zici: "vai, vai ce cățaluș frumos aveți și ce bine că l-ați adus aici la noi, în curtea comună" dar, de fapt, să gîndești exact pe dos. Pentru a putea face asemenea lucruri foarte necesare este nevoie de pregătire specială, și-a spus Șfeic și a mărturisit doamnei Șfeic această constatare la care a ajuns. Doamna s-a mulțumit să dea din cap nedumerită și să-i spună: "Nu faci nimic, Ilie, toată ziua", așa părea a însemna gestul ei din mîină. Mai nimic nu faci, analizezi situații anapoda, te repezi la tot felul de probleme, așa cum e și asta, că de aceea ai ajuns la psiholog și pe urmă la atelierul de teatru social și comportamental, așa îi spune, și acolo s-a dus Ilie ca să reușească în lumea afacerilor. A doua zi, pe cînd trebuia să se întâlnească direct cu Karcsi ca să definitiveze angajamentul la magazinul pe care trebuia să-l înființeze împreună cu profesorul Lăpădatu, specialistul esoteriosof, s-a trezit că nu mai dorea să meargă să se întâlnească direct cu Karcsi, "trebuie să decid", și-a spus de dimineață, nu poți să investești în mai multe locuri și nici nu se poate susține ideea că în acest fel ai avea mai multe șanse de cîștig în competiția cu ceilalți investitori mici și mijlocii. Așa că a hotărît să amîne o vreme măcar angajamentele cu Karcsi referitoare la magazinul din colț, și asta chiar dacă i se va reproșa că în acest fel se risipește, că nu are un plan foarte clar de care să se țină ca rîia. E nevoie de mai multă decizie și de mai multă hotărîre fermă. Așa că merge la Guido și se pregătesc amîndoi pentru analiza afacerii cu creșterea intensivă a gîștelor. Trebuie să mergem la satul respectiv și să analizăm la fața locului condițiile pentru a înființa firma respectivă.

Merg cu BMW-ul cel obosit spre munții Banatului unde se află satul nominalizat în dosarul afacerii pe care l-au primit de la firma de consultanță aparținând incubatorului de afaceri.

- Vrei o banană, îl întreabă Guido care stă la volan și caută în pachetul cu mâncare pentru drum o banană. Nu vrea:

- Nu mulțumesc, nu vreau, spune și dă din mână.

Se strecoară cu BMW-ul printre camioane și căruțe pe șoseaua care duce spre locația pe care o au trecută pe hartă. Zilele trecute a fost într-un fel de spionaj economic la dugheana din colț ca să vadă cum merge afacerea, ce fac și cum anume managerizează relații cu clienții. Vînzătoarea îi știe și nu are idei ce anume vrea, crede că este un client printre cei mulți care le pășesc pragul, nu are idei că a venit ca să vadă cum merg treburile, ce face ea și bărbatul ei care se ocupă cu aprovizionarea magazinului cu o Dacie hîrbuită. Și-a notat cu atenție cum anume și de cîte ori pe zi merge soțul vînzătoarei ca să aducă marfă și mai ales, asta ar fi de aflat, cam de pe unde se aprovizionează, asta e problema, din cîte și-a putut da seama, să ajungi la depozitele en gros și să găsești marfa la prețuri mici. Arta negoțului este să poți să atragi clienții pe baza prețurilor, ai prețuri mici, ai șanse să vinzi mai mult, nu găsești prețuri mici, poți să te socotești un nenorocit care este bun doar pentru viitorul faliment care nu te iartă. Baba Neiss i-a întrebat mai zilele trecute dacă nu sînt interesați să cumpere apartamentul de la stradă: acela cu o cameră, un hol, un mic grup sanitar și bucătăria din spate. Acolo s-ar putea realiza spațiul comercial. Îi zice doamnei Neiss că ar vrea, să vorbesc cu soția, îi spune după ce află prețul foarte bun. "Îți dai seama", îi zice doamnei Șfeic, "la cinci mii de mărci e aproape gratis, baba Neiss și bărbatul ei pleacă din curtea lor comună, mai au un apartament undeva și copiii lor emigrați în Germania sînt interesați să vîndă tot, nu au nici un interes să-i țină aici dacă pot lua ceva bani". Așa cumva i-a spus soției, a căutat să prezinte investiția după toate regulile care se cer în asemenea prilejuri: să cauți în așa fel încît să arăți avantajele investiției, mai ales că în ziua de azi cele mai rentabile investiții sînt tocmai astea în spații comerciale, deși, e adevărat, la ora actuală nu s-ar putea spune că apartamentul de la stradă este chiar așa ceva, spațiu comercial, adică. Numai că trebuie să vezi în perspectivă, să pricepi și să intuiești exact avantajul care ți se poate oferi din asemenea oportunități, cum se zice. Merg cu BMW-ul la satul din munte și citesc în dosar că nu e chiar la munte, e mai degrabă zonă colinară, cu un mare lac de acumulare în care se pot crește în voie cît mai multe giște. Între timp Guido a isprăvit banana, stau la o barieră de trecere peste calea ferată și așteaptă să treacă trenul. Cîtă vreme stau acolo, în spatele lor se formează un șir lung de mașini. De cînd a pornit capitalismul lumea circulă în toate părțile după afaceri, își

spune Șfeic pe cînd privește plictisit și nemulțumit în jur. Nu poți fi fericit cînd vezi ditamai concurența cum se agită în toate părțile, cum merg peste tot ca să facă afaceri. "Nu sîntem singuri", i-a spus partenerului de afaceri și a oftat. Guido tocmai a plasat cojile bananei într-o pungă și l-a privit nedumerit, "cum adică nu sîntem singuri", l-a întrebat și el i-a spus oful: "nu sîntem singuri în afaceri, tu nu vezi că toți fojgăie în toate părțile ca să găsească oportunități". Guido pare să nu priceapă: "cum adică merg în toate părțile, cine anume", zice, și el îi răspunde cu un oftat pe care abia că și-l ascunde.

- Cum cine, vezi bine că investitorii, uite ce coadă lungă e la bariera asta peste calea ferată.

- E, mio socio, las că nu tutti sînt investitorii mici și mijlocii, îl încurajează padovanul.

- E adevărat, dar sînt destui, să nu crezi tu că printre cei de la coada asta nu există și din ăștia ca noi, ba poate că or fi unii care merg tocmai la afacerea cu creșterea gîștelor în sistem industrial, crezi că nu or fi, de ce am avea numai noi asemenea idei bune de afaceri și alții nu. Or mai fi și alții.

- E molto possibile, zice Guido, și pare că oftează și el resemnat.

- Ei, hai să nu ne mai gîndim atîta, e nevoie de hotărîre și de ambiție.

- Claro, mio socio, mi place cum zici, la romenii nu e răbdare, pacienza, decizia fermă, asta trebuie.

- Îhîm, chiar asta trebuie, noi am învățat de la istorie să mergem tîrîș, grăpiș, să nu avem încredere, asta e hiba noastră națională.

Fragment din trilogia *Un veac pe Corso*, vol. 2
intitulat *Ilie Șfeic - brav capitalist!*

Vedere din Constanța

Țigăncușa Ribeca

Interviul Familiei

cu **Ana Blandiana**

„Am fost întotdeauna în egală măsură,
cred, fragilă și puternică. Mai precis,
fragilă și totuși puternică”

Am citit pentru întâia oară versuri scrise de Ana Blandiana prin 1988, pe vremea când eram elevă în clasa a patra. Țin minte că, atunci, nu mi-a plăcut deloc fetița desenată pe prima copertă a cărții intitulată *Întâmplări din grădina mea*: își ascundea obrazul drept după niște flori, avea cireșe la urechi (singurul lucru ce îmi părea cu adevărat simpatic!), iar pe cap purta o căpșună în vârful căreia tocmai se pregătea să aterizeze un fluture.

La capătul buchetului „lungit” până pe coperta a patra, se ascundea un motan a cărui privire poficioasă era îndreptată spre fluturele de pe fruct (amănunt sesizabil doar dacă volumul este deschis și așezat cu coperta în sus). Te-ai aștepta ca, în orice moment, pisicul să zvâcnească de la locul lui și să înhațe biata efemeridă. În privința lui Arpagic – acesta era numele pisoiului, intuiția nu mă înșelase: avea, într-adevăr, porniri criminale, căci dintr-o poezie am aflat cum „într-o zi” a fost prins „de tot/ Cu un fluture în bot”.

Eram înscrisă la un cerc de teatru, iar profesorul nostru a montat o scenetă folosindu-se de versurile din această carte. (Am înțeles foarte târziu că inițiativa a fost un semn de solidaritate – discretă – cu Ana Blandiana căreia, în 1988, i s-a interzis să mai publice.) Mie îmi revenea replica finală: le dădeam celorlalți „actori” și spectatorilor vestea tristă că „Arpagic s-a făcut mare”. Pentru asta, ar fi trebuit să fiu „amârâtă de tot” și să nu mai scot „nasul din batistă” de supărare. Momentul a fost immortalizat într-o fotografie în care par mai degrabă îngrijorată decât îmbufnată, semn că plăcerea de a (mă)

juca pe scenă, povestind despre năzbâtiile motanului Arpagic, nu putea fi înlocuită în totalitate cu emoțiile „cerute” de text.

Sunt extrem de norocoasă că, după douăzeci de ani de la cea dintâi „întâlnire” a mea cu Ana Blandiana, am reușit să comunic direct cu Domnia ș.a. Cât timp am conceput întrebările din acest interviu, cât am așteptat răspunsurile și când, primindu-le, le-am citit pe nerăsuflăte, am re trăit bucuria pe care, în copilărie, mi-o dădea recitatul versurilor din cartea cu fetița ce poartă o căpșună pe cap.

*

Ioana Revnic: *În timp ce pregăteam aceste întrebări, stimată doamnă Ana Blandiana, la Oradea a început să plouă. Mi-ar fi plăcut să vă privesc plimbându-vă prin ploaie, pe străzile din orașul în care v-ați petrecut copilăria și adolescența. M-aș fi oprit să văd „cum știți să faceți ploaia să plouă”. Cum plouă în jurul Dumneavoastră? (Spuneți că un om poate fi cunoscut de adevăratelea după felul cum plouă în jurul lui...)*

Ana Blandiana: Cred că mai curând exuberant, abundent, cu clăbuci, genul de ploaie care te face să-ți imaginezi plantele crescând. Citeam zilele trecute despre o recentă teorie potrivit căreia oamenii sunt fericiți sau nefericiți mai mult în funcție de moștenirea genetică decât de întâmplările prin care trec. Nu este vorba atât de capacitatea de a vedea partea plină a paharului, cât de o anumită intensitate a calității de a fi viu. În acest sens am moștenit o natură fericită, care nu m-a împiedicat niciodată să văd răul, dar mi-a adus mereu aminte că „tot răul e spre bine”. Cât despre ploaie, am scris în numeroase rânduri, cu bucurie și dragoste, iar faptul că într-una din poeziile pe care i le-am dedicat în adolescență există versul „Sunt cea mai frumoasă femeie pentru că plouă” l-am plătit din greu: ani de zile toate actrițele o recitau până la exasperare, ca să ajungă să rostească versul cu pricina...

I.R.: *Ați absolvit Școala „Oltea Doamna”, la care eu – acum – sunt profesoară. Îmi doresc ca elevii mei să afle câte ceva despre fosta elevă Otilia Valeria Coman. Vă plăcea la școală? Ați învățat bine? Ați legat – atunci – prietenii care să țină toată viața? Ați avut o adolescență senină?*

A.B.: Da, îmi plăcea foarte mult la școală. Atât de mult încât îmi amintesc și acum nerăbdarea de la sfârșitul vacanței, care mi se părea că nu se mai termină și marea plăcere a cumpărării noilor caiete, a învelirii manualelor în hârtie albastră, a lipirii etichetelor cu numele și clasa, a așezării creioanelor, și penițelor, și radiierelor în penarul (o cutiuța dreptunghiulară din lemn care cred că a dispărut de tot din recuzita școlară) unde urma să cuibăresc, în partea interioară a capacului, după începerea cursurilor, programul orelor.

Învațam bine, ceea ce nu înseamnă că învațam mult, ci că îmi făcea plăcere să ascult explicațiile, să întreb, să aflu. Îmi amintesc că eram fascinată chiar și de explicațiile de la algebră, un domeniu în care n-am strălucit și pentru care nu aveam nicio înclinare. E adevărat însă că, deși aveam note foarte mari, nu cred că eram un elev model, căci foloseam orice minut disponibil, inclusiv în timpul orelor, ca să citesc cărți fără legătură cu programa școlară. În general cititul a fost pentru mine, încă de la sfârșitul copilăriei, un adevărat viciu, care nu scăpa nepedepsit, pentru că mama încerca să mi-l țină în frâu, să-l mențină între limite rezonabile. Îmi ascundea cărțile, ca să mă oblighe să ies la joacă, se trezea noaptea și venea să-mi stingă lumina, obligându-mă să dorm.

Dorișta de a citi era însă atât de intensă, încât înceta să fie doar o formă de cultură, devenind una de evadare din propria mea realitate, într-o altă, cea din cărți, mai logică și mai comprehensibilă. Pentru că adolescența mea, ca să vă reiau formula, nu a fost una senină, s-a desfășurat printre arestările Tatei, eforturile supraomenești ale Mamei de a ne asigura minimul decent al existenței, spaime, percheziții, zvonuri, amenințări, precauții. Lumea cărților era alternativa infinit preferabilă acestei lumi.

(Răspunsul Anei Blandiana la întrebarea „Ați legat - atunci - prietenii care să țină toată viața?” ar putea fi un „Da!” urmat de câteva fragmente dintr-un text ce-i aparține: „Privite din maturitate, din adolescență chiar, prieteniiile adolescenței au un aer ireal, trec prin noi nebuloase, precum zeii treceau în ceață printre muritori. Prieteniiile din adolescență au ceva misterios, misterul fiind, atunci, singura punte spre lumea misterioasă. Ele sunt, într-un fel, ceremonii de cunoaștere a universului fascinant și neînspăimântător. Port și voi purta, cred, până la sfârșit, nostalgia prieteniiilor din adolescență ca pe o coroană care mă încovoiază și mă împodobește. Port și voi purta până la sfârșit speranța că prieteniiile adolescenței nu sunt fatal oprite la granița de sud a existenței, că, dacă sufletul meu caută prietenia, nu îi poate fi interzis, cu desăvârșire să o găsească.”)

I.R.: *Mama Dumneavoastră a rămas în Oradea până aproape de sfârșitul vieții. Vă rog să ne vorbiți despre Domnia sa...*

A.B.: Mama s-a născut la Blandiana, un sat de la poalele Apusenilor, fiind cea mai mare dintre cei opt copii care și-au pierdut amândoi părinții când ea avea mai puțin de 17 ani. Și-a petrecut prima parte a tinereții crescându-și frații mai mici, apoi, după căsătorie, crescându-și singură cele două fete, în timp ce Tata era închis. A fost o femeie foarte frumoasă și foarte puternică cu o personalitate în stare să marcheze pe toți cei din jur.

A muncit toată viața ca expert contabil, dar reușea în același timp să ne îngrijească, să spele, să calce, să gătească și, în timpul liber (dar când avea ea timp liber?), să picteze și chiar să vândă tablouri, iar după moarte i-am găsit caiete întregi de poezii. Era foarte credincioasă, dar într-un mod absolut lipsit de bigotism. Pentru ea credința nu era o dogmă și un spectacol, ci un izvor de putere și un sens al vieții, iar acest sens și această putere erau simțite de ceilalți ca un punct de sprijin.

Nu mi-o amintesc decât cu casa plină de oameni, majoritatea mult mai tineri decât ea, care cred că veneau ca să împrumute din forța ei sufletească și din bunul ei simț care, cu anii, devenise o formă de înțelepciune. Cred că a fost cel mai curajos om pe care l-am cunoscut.

I.R.: *Aminteți undeva de precocitatea descoperirii (încă din copilărie a) propriei vocații scriitoricești și ați mărturisit că „o vocație adevărată este una de care nu poți fugi, dar, pentru a te convinge de asta, trebuie să fi încercat evadarea”. Unde, când, cum ați încercat să evadați?*

A.B.: Nu știu ce să vă răspund. Și nu cred că fraza pe care mi-o citați este mai mult decât un paradox. În orice caz, nu-mi amintesc nicio vârstă, oricât de fragedă, în care, nu numai pentru mine, ci și pentru cei din jurul meu, legătura dintre mine și scris să nu fi fost indubitabilă. Nu cred că am încercat vreodată să scap din această predestinare. Și nici să-mi fi pus problema schimbării destinului.

Îmi amintesc de exemplu, la 17 ani, prima interdicție de semnătură, care a durat patru ani, după ce publicasem doar două poezii în *Tribuna* din Cluj. Nimic nu-mi garanta că se va sfârși vreodată și, totuși, nicio clipă nu mi-a trecut prin minte că aș putea să mă apuc de altceva.

I.R.: *Ați făcut din scris o prioritate absolută a existenței Dumneavoastră. Cu ce preț?*

A.B.: Cu niciun preț. N-a fost un sacrificiu, a fost un dar. Nu sunt în stare să imaginez un mai mare noroc decât acela de a putea rămâne singură la masa de scris, într-o liniște neîntreruptă nici de bine, nici de rău. Sacrificiu a fost atunci când am fost obligată de alții sau, și mai grav, de mine însămi, să părăsesc această stare de grație pentru a intra în vacarm. Din păcate am crezut de prea multe ori că e de datoria mea să fac acest sacrificiu.

I.R.: *A avea talent, a te menține la înălțimea înzestrării tale și a nu trăda scrisul sunt câteva din semnele ce deosebesc un mare scriitor de unul oarecare. Ce alte însușiri îi trebuie scriitorului adevărat, ca să rămână un scriitor advărat?*

A.B.: Capacitatea de a munci și respectul pentru propriul nume.

I.R.: *Pe lângă devotamentul cu care v-ați dedicat scrisului, m-a impresionat un episod din biografia Dumneavoastră poetică. În 1985, printre poemele publicate în revista Amfiteatru, a existat unul intitulat Totul, despre care se spune că a fost transcris și completat de mii de oameni. Aceștia au adăugat alte și alte realități celor cuprinse de Dumneavoastră într-o amplă enumerare („Frunze, cuvinte, lacrimi,/ cutii de chibrituri, pisici,/ tramvaie câteodată, cozi la făină,/ gărgărițe, sticle goale, discursuri,/ imagini lungite de televizor,/ gândaci de Colorado, benzină,/ stegulețe, portrete cunoscute,/ Cupa Campionilor Europeni,/ mașini cu butelii, mere refuzate la export,/ ziare, franzele, ulei în amestec, garoafe,/ întâmpinări la aeroport, cico, batoane,/ Salam București, iaurt dietetic,/ țigănci cu kenturi, ouă de Crevedia,/ zvonuri, serialul de sâmbătă seara,/ cafea cu înlocuitori,/ lupta popoarelor pentru pace, coruri,/ producția la hectar, Gerovital, aniversări,/ compot bulgăresc, adunarea oamenilor muncii,/ vin de regiune superior, adidași,/ bancuri, băieții de pe Calea Victoriei,/ pește oceanic, Cântarea României,/ totul.”). Ce ați simțit, constatând că poemul a devenit un bun colectiv? Ați rețrăit – până în 1989 sau după Revoluție – aceeași comuniune, aceeași complicitate cu cititorii?*

A.B.: A fost, într-adevăr, unul dintre cele mai minunate lucruri care mi s-au întâmplat, care pot să i se întâmple unui scriitor, care pot să i se întâmple unui om. Pentru că numai întâmplător fenomenul a primit forma estetică și a repetat mecanismul creației populare. De fapt, esența lui a fost o rezonanță colectivă, aproape miraculoasă, misterioasă în orice caz, acea rezonanță care, în forme ușor diferite, poate sta și la baza marilor revolte și la baza marilor iubiri.

Înainte de `89 am mai trăit momente oarecum asemănătoare prin `87, `88, atunci când nu eram încă interzisă și mai puteam să particip la întâlniri cu cititorii unde citeam poezii pe care, din cauza cenzurii, nu reușeam să le public (și care aveau să apară imediat după revoluție în volumul *Arhitectura valurilor*). Îmi amintesc sălile acelea arhipline, vibrând la cea mai mică inflexiune a vocii, înțelegând orice cuvânt rostit pe jumătate. Aveam senzația că văd poezia întrupându-se la jumătatea distanței dintre mine și ei, peste capul celor care ne supravegheau și nu puteau să ne împiedice comunicarea și solidaritatea.

După `89, acel gen de electricitate trecând din om în om m-a mai curentat doar în timpul mitingurilor cu sute de mii de participanți ale Alianței Civice. Dar atunci locul poeziei libere îl luase pur și simplu libertatea. Poezia părăsise marile scene.

Cât despre poemul *Totul* – aveam să aflu abia după revoluție – el a fost publicat pe o pagină întregă a ziarului londonez *The Independent*, cu senzaționale note de subsol în care fiecare cuvânt era explicat și

interpretat pe larg pentru a se înțelege ce era subversiv pentru cititorul român, într-un text care cititorului englez îi apărea doar suprarealist.

I.R.: *Apariția poeziei amintite a avut loc după ce, în 1982, vi s-a publicat volumul Proiecte de trecut, în care elementele subversive sunt mai mult decât evidente. Care este istoria amănunțită a acestei cărți cu nuvele fantastice? Faptul că a reușit să treacă de cenzură mi se pare de-a dreptul... fantastic.*

A.B.: Apariția *Proiectelor de trecut* are într-adevăr o poveste. O poveste care spune mult și despre atmosfera și mecanismele epocii în care a apărut și despre complicațiile și chiar complexitatea destinului meu. Este o carte la care am lucrat câțiva ani cu o bucurie pe care mi-o amintesc și acum, bucuria de a scrie proză, care este foarte diferită de bucuria de a scrie poezie. În cazul poeziei, versurile vin de undeva din afară, de deasupra, nu știi niciodată când sosesc și când se opresc să mai vină, în timp ce, oricât de dependentă ar fi de inspirație, proza îți lasă sentimentul tonic că tu ești autorul ei, că poți să continui mâine de unde te-ai oprit azi. Nu-mi amintesc să mă fi gândit pe parcursul scrierii povestirilor, dacă sunt sau nu publicabile ("publicabil" era un text care avea teoretic șansa de a trece dincolo de cenzură), eram pur și simplu fericită că le scriu.

După ce am terminat cartea, am predat-o editurii „Cartea Românească”, condusă de Marin Preda și unde relațiile dintre autori și redactori, ei înșiși în majoritate scriitori, erau nu numai de colaborare, ci și de complicitate. A fost citită, i s-a făcut un referat pozitiv într-un limbaj cât mai lemnos care să nu atragă atenția, și i s-a dat drumul mai departe într-un noroc. Iar norocul a funcționat, în sensul că semnăturile prestigioase din interiorul editurii și referatul banal – vorbind de o carte oarecare, inspirată din realitățile socialiste – au făcut să fie vizată fără a mai fi, probabil, citită.

Nu pot decât să presupun, pentru că niciodată n-am știut care erau treptele cenzurii de dincolo de orizontul editorial și nici cum se petreceau lucrurile acolo. (De altfel, cenzura teoretic fusese desființată cu mare tam-tam încă din 1977, ceea ce trăiam era un sistem secret și ocult de bariere și supape).

Fapt este că, spre marea mea bucurie și oarecum prin absurd, cartea a primit toate vizele necesare și a plecat spre tipar.

Din nenorocire, în acest moment eu am făcut o gafă.

Cerându-mi-se o colaborare la revista *Viața Românească*, am dat una dintre povestirile volumului aflat sub tipar, *Zburătoare de consum*. Numărul revistei a fost oprit sub motivul că tipograful refuzau să tipărească un text care calomnia realitățile din țara noastră. Speriat, redactorul-șef a încercat să salveze situația și să se disculpe spunând

că este vorba de o povestire dintr-o carte aflată sub tipar. Ceea ce a dus la oprirea cărții. (Aș face o paranteză: Amintirea invocării tipografilor care refuzau să culeagă textul mi-a revenit peste ani, atunci când au fost chemați minerii împotriva intelectualilor din Piața Universității. Mai întâi am avut sentimentul a ceva cunoscut, *déjà vu*, apoi mi-am adus aminte și am avut revelația măsurii în care metoda era exact aceeași. Revoluția nu schimbaseră nici personajele, nici metodele.)

Era spre sfârșitul anului 1981 și pe fundalul acestei interdicții am primit vestea că mi s-a atribuit Premiul Herder. În numeroase rânduri, soțul meu spune despre mine că ceea ce îmi caracterizează evoluția este norocul în ghinion. Mi se întâmplă toate nenorocirile din lume, dar de fiecare dată, atunci când pare că nu mai am nicio șansă, intervine ceva care răstoarnă situația. Când peste șase luni am ajuns la Viena, cu o viză respinsă în mai multe rânduri și obținută în ultimul moment, pentru a participa la ceremoniile de decernare a premiului, am primit mesajul că *Proiecte de trecut* a plecat din nou spre tipar. Se temeau poate ca voi începe să povestesc ce mi se întâmpla în țară.

A fost pentru mine un succes mult mai important decât premiul.

I.R.: *Am citit că Proiecte de trecut este cartea la care țineți cel mai mult și că, datorită numeroaselor ei traduceri, sunteți cunoscută în*

La Sibiu, iunie 2007

Europa mai degrabă ca autor al acestei cărți, decât ca autor de poezie. În plus, toamna trecută v-am auzit declarând într-o intervenție televizată transmisă de la Târgul de Carte „Gaudeamus”, că opera (poetică) vă este popularizată mai mult în străinătate, decât în România. Vă rog să uitați o clipă de modestia ce vă caracterizează și să o prezentați cititorilor pe această Ana Blandiana – recunoscută (și recompensată) în străinătate, mai mult decât în propria ei țară.

A.B.: Ce-aș putea să vă spun? Am treizeci și șase de cărți apărute în douăzeci și patru de limbi și cinci premii internaționale. Am mărturisit în mai multe rânduri că în anii de după `89 m-am simțit scriitor în străinătate mai mult decât în țară și asta din mai multe motive. În primul rând pentru că, mai ales pe parcursul anilor `90, literatura a dispărut din prim-planul vieții publice: oamenii nu se mai strângeau la recitaluri de poezie, ci la mitinguri. În acest timp, în străinătate, în Europa în special, poezia reîncepea să urce treptele interesului general, ca o formă de terapie împotriva alienării, și nu reușeam să particip la toate festivalurile și recitalurile la care eram invitată. Pe de altă parte, în timp ce acolo abia începeam să fiu descoperită, analizată, citită, privită cu atenție și interes, acasă o anumită oboseală de succesul generației `60 de-a lungul deceniilor anterioare crease un fenomen de respingere în bloc din partea mai noilor veniți. La asta se adaugă faptul că, deși cărțile mele de proză au fost bine primite de critică, niciodată de fapt nu am fost omologată ca prozator, toată lumea fiind prea obișnuită cu mine ca autoare de versuri, în timp ce în străinătate descoperirea poeziei și a prozei s-a produs simultan și am fost acceptată firesc în ambele ipostaze.

În anumite țări, ca Germania, traducerea prozei a atras după sine traducerea poeziei, în altele, ca Italia, traducerea poeziei a dus la traducerea prozei. *Proiecte de trecut* va apărea în această primăvară aproape în același timp în spaniolă și în italiană.

Dar, ceea ce este oarecum ciudat și trebuie să recunosc că mă întristează, este felul în care lucrurile se petrec – aici și acolo – nu numai diferit, ci și fără să se întâlnească. Am sentimentul că trăiesc două vieți paralele. Nu faptul că aș fi mai recunoscută în străinătate decât în țară mă întristează, ci faptul că recunoașterea din afară rămâne aproape secretă în interior, ca și cum ar fi ilicită.

I.R.: *Știu că evitați să vorbiți despre Dumneavoastră altfel decât prin ceea ce scrieți. De aceea, am să mă folosesc de un text din Proiecte de trecut, sperând că am să vă smulg unele mărturisiri. Ajutați-mă să duc până la capăt un exercițiu de ... oniromanție. Am încercat „să citesc” casa visată de personajul feminin din Rochia de înger, pentru a o cunoaște cât mai bine pe... visătoare. Celor care nu*

au citit textul am să le spun că această clădire apare în visele femeii „după momentele de derută, de oboseală, de zădărnice” din viața de zi cu zi, îmbiind-o, în fel și chip, să se mute în ea. Una dintre „momelile” cu care locuința încearcă să o seducă este rochia de înger, purtată de personajul narator în copilărie și adusă, inexplicabil, din trecut în prezentul oniric. Descoperirea prețiosului obiect vestimentar ascuns într-un dulap e urmată de revelația că locuința din vis e o copie a celei din copilărie...

O mai bântuie casa aceasta pe visătoare? Care sunt - acum - motivele ce o fac să se refugieze în ea? Chemările în afara prezentului real, în trecut au fost sau sunt un antidot al stărilor de neliniște și de descumpănire?

A.B.: Am vorbit pentru prima oară despre această clădire într-o convorbire cu Ioan Moldovan și Traian Ștef apărută în revista *Familia* în urmă cu mai mulți ani. Și amintirea ei a revenit într-o discuție mult mai recentă cu Alex. Ștefănescu, apărută în *Romania literară*. Este o clădire care a existat în copilărie și există încă - din păcate într-o formă mult modernizată, ce nu mă îndoiesc că i-a mărit confortul, dar i-a micșorat farmecul - în Oradea, pe strada Porțile de Fier.

Este o clădire care nu deține în viața mea rolul unui cadru, ci al unui personaj, iar importanța ei vine din faptul că ascundea într-un șir de încăperi închise, deci misterioase, mii de cărți interzise, la care am pătruns, în cele din urmă prin efracție, și care mi-au marcat nu numai adolescența, ci și formația intelectuală. Mi se întâmplă și azi să mă visez în acele încăperi, devenite în vis nenumărate și supranaturale ca urmare a tainei pe care în anii copilăriei au intrupat-o. Este un fel de legătură între mine cea de atunci și cea de acum, o garanție de continuitate.

I.R.: Aș vrea să ne oprim asupra descrierii construcției. Dacă o casă onirică este, după spusele lui Gaston Bachelard, „ființa concentrată” a celui ce o visează, aș putea deduce că în ființa visătoare găsim forță și fragilitate (clădirea e una „solidă și friabilă în același timp, construită din piatră pe un schelet enorm de grinzi care nu par a fi supuse timpului”), discreție (este ascunsă îndărătul unor tei bătrâni, ale căror ramuri se țes în dreptul ferestrelor), noblețe sufletească, puritate, superioritate morală (asemenea casei din copilărie - are un „parter înalt, disprețuind parcă pământul și părănd - prin cele douăsprezece trepte largi, a se desprinde, nu a se lega de el”). Când anume - de-a lungul vieții - aceste trăsături ale Dumneavoastră s-au transformat în puncte vulnerabile?

A.B.: Am fost întotdeauna în egală măsură, cred, fragilă și puternică. Mai precis, fragilă și totuși puternică. Fragilitatea este o

consecință directă a sensibilității, fără de care scrisul n-ar fi posibil, iar forța, cu tot caracterul ei paradoxal, se leagă tot de scris. Pentru că a scrie, a exprima ceea ce ai de exprimat, este porunca supremă, *sine qua non*, pentru realizarea căreia trebuie să rezisti și în perspectiva căreia se subordonează toate calitățile și se domină toate defectele.

E adevărat că această concentrare aproape obsesivă devine în mod fatal sursă a nenumărate vulnerabilități în relațiile umane, în relațiile sociale, dar e vorba de o plată asumată, conul de umbră al darului primit.

I.R.: *Și ar mai fi ceva... Mansarda casei, „inundată de o scânteietoare lumină verzuie”, cu un geam „surprinzător de larg”, de la care se vede foarte aproape marea îmi sugerează o copleșitoare seninătate și o nestăvilită libertate interioară. Ce v-ar putea umbri aceste trăiri? Dacă această casă din vis ar fi avut o pivniță – echivalentul bachelardian al inconștientului – aș fi dedus, poate, care sunt temerile Dumneavoastră...*

A.B.: Casa din realitate avea o pivniță cu bolți mari, acoperite de mușchi și coridoare umede, adânci, în care nu aveam curajul să înaintez mai mult de câțiva metri. N-a trecut în vis, pentru că nu a avut niciun rol în copilărie, nu m-a marcat.

Cât despre mansardă – care, dimpotrivă, nu exista în realitate, ci numai în vis – ea suportă interpretarea dvs. simbolizantă. Seninătatea – care nu se opune dramatismului, ci îl face să lumineze – și libertatea interioară – care prin pagini, și nu rareori prin fapte, răbufnește în afară – m-a însoțit de-a lungul timpului, nici simplu și nici liniștit. N-aș vrea să mă înțelegeți greșit. Vorbesc despre toate aceste trăsături pentru că nu le consider un merit, ci un noroc. Am avut întotdeauna sentimentul că nu sunt singură, că cineva acolo sus mă privește, gata să intervină dacă aș claca.

I.R.: *De la casa din vis, să ne întoarcem la cea din realitate – la casa de la Comana. Cum arată? În care ungher al ei vă simțiți cel mai bine? Are vreo încăpere cu un geamlâc larg, prin care se revarsă lumina – ca odaia zugrăvită în poza ce v-a fermecat definitiv, în copilărie, din cartea cu Scufița Roșie? („Dintre toate cărțile cu povești pe care trebuie să le fi văzut mi-a rămas în minte din copilărie o ilustrație la „Scufița Roșie”, în care patul bunicii, cu lupul ascuns sub scufie dantelată, este așezat lângă un geamlâc larg, cu multe ochiuri, prin care pătrunde o lumină enormă, materială, făcând dăre prin praful din odaie. Dacă mă gândesc bine, cu toată primejdia lupului de sub dantele, ilustrația aceea este – incitant și nemaiîntâlnit – idealul meu de odaie.”) Ce copaci și ce flori vă înfloresc în grădină primăvara?*

A.B.: Este o casă de paiantă, cu trei odăi, un pridvor și un cuib de rândunele. Ani de zile am scris într-o încăpere pe care am improvizat-o în vechiul pătut construit din stinghii încrucișate de lemn, unde am tăiat o fereastră, și am fixat două scânduri: una ca masă, alta ca pat... Singura mobilă adevărată era scaunul, ajuns aproape prin minune, de la Oradea, din vechiul birou al tatei. Mă suiam pe o scară cu fuștei și mă simțeam incredibil de bine, în cei câțiva metri pătrați ticsiți de cărți și caiete, printre care dormeau pisici și pătrundeau fluturi și greieri.

Când, lipsind o dată mai mult, „biroul” mi-a fost ocupat de vrăbii, am înălțat un altul deasupra unui colț al casei, cu câte o fereastră pe fiecare perete, încât vara, când totul este deschis, camera devine un fel de foișor.

Mai există o masă și un hamac în livadă, și o altă masă în chioșc sub gutui, încât locurile de scris se schimbă după norocul fiecăruia (suntem doi care concurăm la ele), după rezultatul câte unei zile, după vreme. Când îți merge bine într-un loc, rămâi acolo săptămâni în șir sau când nu poți să scrii, îl eviți și-ți devine antipatic.

Cât despre plante, după scris ele sunt cele mai importante, lor le este dedicat nu numai tot timpul liber, ci și, la concurență, o parte din timpul de scris. Sunt pruni, cireși, vișini, gutui, peri, trandafiri, zorele, nalbe, viorele, iriși, narcise, crescând într-o devălmășie în care libertatea se înrudește cu sălbăticia.

La „Zilele Revistei Familia”

Înainte de '89, când stăteam tot timpul acolo, eram adevărați grădinari, aveam roșii, vinete, dovlecei, ardei, morcovi, țeline, fasole, castraveți. Niciodată cred că nu am fost atât de mândră de o pagină scrisă cum eram de victoria unei vinete, de forma unui dovleac, de gustul unei roșii. Suntem amândoi copii crescuți la oraș, încât aveam ochiul neobișnuit cu minunea de a vedea crescând o capodoperă colorată dintr-o sămânță cât o gămălie de ac. Acolo am descoperit că tot ce e firesc e miracol, iar această descoperire, în egală măsură filosofică și spirituală, ne-a făcut să suportăm totul aproape cu bucurie.

Erată: În interviul cu Nicolae Breban din nr. 9-10/ septembrie-octombrie 2007, la p. 127, în loc de „*Pentru că am fost imens, domnilor!*”, se va citi „*Pentru că am fost imens înjurat, domnilor!*”

Ana Blandiana

Țărănci bătrâne

M-am întrebat adesea de ce îmi face atâta plăcere să stau de vorbă cu țărani bătrâni. În mod evident, cu cât trece timpul, cu atât conversațiile de orice fel mă exasperează și mă plictisesc; confruntările, chiar reale, de idei îmi lasă de cele mai multe ori gustul sălcii al pierderii de vreme; șuetele literare, amestec de vanități și ambiții mediocre, mă dezgustă; iar schimbările de opinii politice în care limbaajul de lemn al comunismului a fost înlocuit cu cel de plastic al corectitudinii politice îmi produce un rău de-a dreptul fizic. Și totuși toate aceste reacții care ar putea argumenta o mizantropie în creștere sunt violent negate de marea plăcere pe care o simt stând de vorbă cu puținii țărani bătrâni pe care reușesc să-i mai întâlnesc în satul din Câmpia Dunării.

Ce mă atrage spre aceste femei, pentru că este vorba de fapt numai despre femei, acele femei care reușesc să supraviețuiască bărbaților lor încă un deceniu sau două, deși munciseră cot la cot cu ei, în plus născând, alăptând, îngrijind copiii, îngrijind bătrânii? Ar fi exagerat să afirm că sentimentul pe care îl am căutându-le și bucurându-mă că le găsesc se înrudește (face parte, oricât ar părea de incredibil, din același tip de reacție psihologică sau poate intelectuală), cu bucuria pe care o încerc într-un șantier arheologic, în fața unor coloane rămase în picioare, legate printr-un ciob de friză și reușind să dea o idee și o dovadă, despre templul care a existat? De fapt este vorba de țărănci bătrâne și nu de țărani bătrâni nu numai pentru că ei, bărbații, au murit înaintea lor, ci

și pentru că încetaseră cu mult înaintea lor să fie țărani, făceau navete la oraș, lucrau pe șantiere, făcuseră armata, fuseseră la război. Ele însă fuseseră și mai erau încă și acum țărănci, numai țărănci: săpau, puneau în pământ seminte, le așteptau să răsară, făceau răsaduri, le plantau, le pliveau, le copileau, le legau pe araci. Creșteau vaca, o ajutau să fete, o mulgeau, o duceau la păscut, puneau cheag în lapte și făceau brânză; creșteau porcul, îi dădeau de mâncare, îi râneau în cotet; puneau ouă la cloști, numărau puii ieșiți din găoace, le dădeau să mănânce, îi păzeau să nu-i fure uliul sau vulpea, să nu-i mănânce câinele sau porcul, le dădeau de mâncare, strângeau ouăle din cuibar. Săpau via, o tăiau, o legau, o stropeau, o culegeau, făceau vin; curățau pomii, îi stropeau, culegeau poamele, făceau țuică. Făceau de dimineața până seara și de când se nășteau până mureau aceleași munci și aceleași gesturi pe care le făcuseră mamele și bunicile lor în urmă cu decenii, cu secole, poate cu milenii. Munci și zile, munci și gesturi care peste zece ani nu vor mai fi făcute de nimeni nu numai pentru că noi tehnologii, procedee, inovații și manipulări genetice le-au luat locul, ci și pentru că bătrânele țărănci nu mai au cui să transmită mai departe ceea ce au moștenit de la înaintași. Ele nu au urmași, deși au născut și fetele lor au și ele copii.

Când m-am mutat după cutremur aici, pe strada noastră locuia în fiecare casă câte o bătrână care trebăluia de dimineața până seara prin curte frântă de mijloc și abia târându-și picioarele umflate de reumatisme. Se numeau Gherghina, Dumitra, Frusina, Petruța, Niculina, Vasilica. Cele mai multe nu mai sunt și nici numele lor n-au trecut în generațiile următoare, iar cele care încă mai sunt, sunt doar ca niște dovezi, ca niște semne că lumea căreia îi aparțineau nu este o invenție a nostalgiei mele, ci a existat cu adevărat. O lume ancestrală care a reușit să treacă fără să-și schimbe esența prin războaie, răscoale, gospodării colective, revoluții, tranziții, o lume în curs de dispariție, de loc idilică, chinuită și demnă de milă, dar care, pierind oricât de jalnic, după milenii de neschimbată funcționare, reușește să transmită fiorul tragic al unei măreții avută întotdeauna de timpul ce depășește unitățile de măsură ale istoriei.

Mă duc la Țața Vasilica să cumpăr ouă. Înainte de a ajunge aici cuvântul „țață” era pentru mine mai degrabă un epitet, evident peiorativ. Aici este un apelativ pentru femeile măritate. Cum ai spune „doamnă” ca să marchezi deosebirea față de domnișoară. Același lucru s-a întâmplat cu apelativul „Bre” despre care credeam că este o formă de familiaritate, dacă nu cumva chiar de deriziune, până când am auzit-o pe țața Mița spunând cu reproș despre cineva care o dezamăgise „Și eu toată viața l-am cinstit. Nu-l scoteam din bre”. Mă duc după ouă mai des decât am nevoie, pentru că-mi face plăcere să schimb câteva vorbe, dar și pentru că de ani de zile eram obișnuită să merg seara, după ce îmi încheiam prima parte a zilei de scris, să cumpăr lapte de la Vasilica. Acum, Vasilica

nu mai are vacă. I-au vândut-o copiii pentru ca să nu mai muncească atâta și pentru că aveau nevoie de bani să plece la muncă în Spania. Am găsit-o într-o bună zi bolnavă în pat, zăcând, abia putând să vorbească. Am vrut să chem doctorul, dar m-a oprit și, izbucnind în plâns, scaldată în lacrimi mi-a povestit că n-are ce să-i facă doctorul, că i-au luat vaca și ea n-o să mai poată trăi singură, că ea de când era copil la mama și la mamaia ei a trăit tot lângă o vacă și a îngrijit-o, și a iubit-o și lapte ca la vacile ei nu mai avea nimeni în sat, și acum a rămas singură la bătrânețe, singură și rușinată. Vorbea despre vacă, nu numai ca despre o ființă, ci și ca despre un titlu de noblețe a cărei pierdere echivala cu o degradare. Exista în suferința ei ceva atât de autentic - oricât de absurd ar fi fost sau tocmai de aceea - încât, ascultând-o, mi-am dat seama că plăcerea de a o asculta venea tocmai din cantitatea de viață autentică, necontrafăcută care se cuprindea în mâinile ei deformate, crăpate și asprite de muncă, asemenea unor crengi cu scoarța uscată, în durerea ei după animalul chinuit și el alături de care muncise ani de zile. Era vie, vie într-un fel adevărat, indiscutabil mai vie decât cei mai tineri, mai școliți decât ea, vie pentru că avea legătură directă cu pământul și cu celelalte viețuitoare ale lui, mai vie, infinit mai vie decât nepotul ei cu jumătate de cap vopsit portocaliu și jumătate roșu, pentru că așa văzuse la televizor, vie precum o plantă oricât de ofilită este mai vie decât un obiect oricât de strălucitor.

De altfel făcând parte mai mult din ciclurile soarelui și ale lunii decât din cele ale istoriei, strada noastră avea totuși stranii contacte cu aceasta. Culegând împreună corcodușe, Țața Niculina mi-a povestit cum rămăsese orfană de la patru ani. Tatăl ei, un bărbat cât bradul, care nu fusese bolnav în viața lui nici o oră, murise de azi pe mâine ca atins de blestem. Militar în termen primise o permisie de o săptămână ca recompensă - le povestise - pentru că-și făcuse datoria și executase niște legionari care încercaseră să fugă de sub escortă. Dar, nici n-a ajuns bine în sat că a început să-l doară măruntaiele de plângea și striga ținându-se cu mâinile de burtă și zicea că-i pedecapsa lui Dumnezeu și c-o să se ducă și el după ăia. Și așa s-a și întâmplat că la sfârșitul permisiei era de mult îngropat și cu toate rânduielele împlinite.

Nea Gheorghe, soțul Țaței Mița era membru de partid. Așa am aflat că în sat exista o organizație de partid. Stând într-o seară de vorbă cu Mița pe lavița de la poarta lor, așteptând întoarcerea lui Nea Gheorghe cu vaca. „Cu amanta” zicea Țața Mița, care auzise probabil cuvântul la televizor și avea un haz nebun. „Cum cu amanta?” întrebam eu și ea-mi explicase că de dimineață până seara stă cu vaca pe coclauri; cu ea, cu nevasta, vine numai să-i dea de mâncare și să adoarmă mort de oboseală. Și cum Nea Gheorghe întârzia, Mița mi-a spus amuzată „unde-o fi stând atâta, că doar n-o fi nebun să se ducă la ședință cu vaca”. Ce ședință? Am întrebat eu, iar ea mi-a spus că e membru de partid.

„Comunist?” m-am mirat, într-atâta nu se potriveau în mintea mea cele două imagini. „Comunist de curu vacii” mi-a răspuns ea râzând. Apoi mi-a povestit cum în tinerețe, după ce se terminase războiul, (nu fusese pe front că vânduse ea un pogon și reușise să-l aranjeze la manutanță) intrase în jandarmerie și de acolo îl vărsaseră în trupele de securitate și ani de zile stătuse la Snagov să păzească o vilă unde era închis un singur om care stătea toată ziua și se uita pe fereastră, da trebuie să fi fost un om important că nu numai că îl păzeau pe el, dar păzeau toată zona, n-avea nimeni dreptul să se apropie. Că voise și ea o dată să vadă cum e acolo la el la serviciu, dar n-o lăsaseră nici să se apropie.

Țața Petruța mi-a spus într-o zi că avea de mult să mă întrebe ceva, dar nu îndrăznea, să nu cred eu că ele sunt atât de proaste. Glumea cu o anume timiditate care nu-i stătea în fire, dar care era făcută din nesiguranță și curiozitate în doze egale despre care nu era sigură că nu sunt, și una și alta, compromițătoare. Voiau să știe mi-a spus ea, vorbind și în numele celorlalte (stăteau așezate în iarbă la capătul străzii, după ce-și terminaseră toate treburile, într-un fel de odihnă înaintea somnului, în timp ce greierii își începuseră vuietul care semăna în egală măsură cu uruitul unei uzine și cu un concert transmis la un radio cu volumul dat la maximum) voiau să știe dacă atunci când mă văd ele pe mine la televizor și vorbesc uitându-mă în ochii lor, le văd și eu pe ele. Și cum pentru o clipă nu am înțeles întrebarea, mi-a detaliat-o explicându-mi că problema e dacă trebuie, înainte să deschidă televizorul să facă puțină ordine prin casă, să se îmbrace ... În sfârșit înțelesesem, dar până să izbucnesc în râs au izbucnit ele, intuindu-mi, înainte să-l formulez, răspunsul, ca și cum întrebarea ar fi fost ea însăși o glumă, mai mult chiar, o mică bășcălie, un fel de a mă ironiza și pe mine și pe ele însele în același timp. Am stat alături de ele în iarbă până au început să apară stelele, râzând ca de o glumă bună de curiozitatea care – așa uimitoare cum era – nu mă îndoiam că fusese reală. Eram impresionată în fond, aproape până la lacrimi, de cât de fireasca lor incapacitate de a înțelege simulacrul de comunicare pe care îl presupune televiziunea. Nu minunea că văd un chip pe ecran li se părea de neînțeles, ci faptul că cel ce este văzut nu poate sau nu vrea să vadă, că vorbește fără să încerce să și asculte. Iată o problemă care nu ar fi putut să apară în nici o confruntare oricât de profundă de idei între intelectuali, dar care rezumă singurătatea lumii moderne unde fiecare nu are decât interesul să fie ascultat, niciodată și dorința să asculte.

...și am continuat să râd, aproape cu lacrimi, privind băbuțele care râdeau și ele ascunzându-și cu mâinile crăpate și muncite gurile știrbe, un tablou care spunea mai mult decât orice lege morală sub cerul înstelat deasupra noastră...

(fragment din volumul în curs de apariție *Orologiul fără ore*)

Poeme

Ion Maria

amintiri

undeva în podul sufletului
există amintiri
dragi
și dureroase
nu vrei să le pierzi
dar nu vrei
nici ca ele
să te tortureze
așa că le ascunzi
acolo în podul
sufletului
și numai când
ești trist
răscolești
printre ele

zidurile casei

noaptea când mă
prefac adormit
sint cum zidurile
casei
își întind oasele
privindu-mă
cu dragoste
de părinte grijuliu

întâmplare

săpând o galerie
în pământ
șobolanul
s-a lovit
de sabia
vechiului
războinic

posibilitate

poate că și peștii
ce se sufocă
acum
la mal
visaseră
și ei
o lume
mai bună

neputință

vigoarea plopilor
înălțându-se
spre cer
nu poate opri
îmbătrânirea
părinților mei

întrebare

pasărea aceasta
cu o creangă
în cioc
își face cuib
sau aduce
ofrande
zeilor?

Agata Chifor

Corneliu Baba la Oradea

Un aspect mai puțin cunoscut al activității creatoare a reputatului pictor Corneliu Baba (1906-1997), „un apărător al ultimului cap de pod al picturii mari”, cum se autodefinea, îl constituie anii șederii sale la Oradea. Deși răstimpul petrecut aici a fost scurt (1939-1940), perioadă premergătoare Dictatului de la Viena, artistul a lăsat moștenire orașului o importantă operă de artă religioasă în stil neobizantin - fresca din Capela cimiterială ortodoxă a orașului. Datorită celebrității consacrate în genul portretistic, respectiv pictura cu tematică rurală, contribuția lui Corneliu Baba în sfera picturii religioase a rămas în umbră. Însuși artistul se declara nemulțumit de faptul că această parte a creației sale a rămas ignorată de biografii și criticii de artă¹.

Cunoscut și sub denumirea de Capela Hașăș, paraclisul cu hramul Învierea Domnului din incinta cimitirului municipal Rulikovski a fost construit între 1938-1940 după planurile arhitectului Anton Sallerbeck, autorul unor edificii orădene în stil neo-românesc (Școala Normală Unită, Seminarul greco-catolic).

Ridicată prin strădania și cu susținerea financiară exclusivă a doctorului Alexandru Hașăș (1891-1956) în memoria soției sale, Isabela Egri, dispărută prematur, bisericuța a devenit în timp capela cimiterială ortodoxă a orașului. Piatra de temelie a fost sfințită de episcopul Nicolae Popovici la 1 mai 1938, edificiul fiind terminat

¹ Pentru etapa orădeană a creației lui Corneliu Baba vezi Dumitru V. Bonta, *Maestrii unei generații: Corneliu Baba, Aurel Ciupe și Ion Musceleanu*, Edit. Macarie, Târgoviște, 1999, p. 13-20; Valeriu Chișiu, *În Oradea există o valoroasă pictură a lui Corneliu Baba*, în Jurnal de dimineață, 5 ianuarie 1998

peste doi ani². În această perioadă Alexandru Hașaș, prim-medic și inspector general veterinar al Oradiei, s-a ocupat de decorarea și înzestrarea monumentului. Fiind mobilizat ca medic veterinar la garnizoana din Oradea în timpul primului război mondial, Alexandru Hașaș se remarcase prin implicarea sa în evenimentele premergătoare Unirii din 1918. Astfel, el s-a aflat printre cei care au refuzat să depună jurământul către guvernul maghiar, luând parte, în baza principiului de autodeterminare națională, la constituirea Consiliului Militar Român și a Consiliului Național Român³. Intelectual de o deosebită cultură, dr. Alexandru Hașaș a fost puternic implicat în viața Eparhiei ortodoxe a orașului, fiind membru în Consiliul parohial al catedralei și participând la constituirea secției orădene a Frăției Ortodoxe Române. De comun acord cu episcopul Nicolae Popovici, doctorul Hașaș a apelat la marele pictor Nicolae Tonitza pentru a realiza decorarea capelei recent construite. Prea bolnav pentru a putea onora comanda, acesta l-a trimis în locul său pe cel mai talentat discipol al său, Corneliu Baba, pe atunci în vârstă de 32 de ani.

Pentru tânărul artist care în acea perioadă tocmai absolvise Academia de Arte Frumoase din Iași, fiind numit asistent la catedra de pictură, lucrarea, cu caracter public, avea o deosebită importanță în ceea ce privește consacrarea sa.

Încurajat de tatăl său, pictorul bisericesc Gheorghe Baba, artistul a acceptat în 1938 propunerea doctorului Hașaș și a episcopului Nicolae Popovici de a decora capela, începând lucrările în 1939. În stânga intrării, pe peretele nordic al pronaosului se află o placă comemorativă ce consemnează construirea capelei în timpul regelui Carol al II-lea și numele ctitorului acesteia, medicul veterinar Alexandru Hașaș, fără a menționa numele pictorului, la acea vreme prea puțin cunoscut.

În afară de asigurarea retribuirii pictorului, doctorul Hașaș a creat în data 9 mai 1940 „Fondul paraclisului dr. Alexandru Hașaș și soția sa Irina, născută Egri” destinat întreținerii și înzestrării bisericii, pornind de la o donație de 100.000 lei. În total, ctitorul a cheltuit peste 1.700.000 lei pentru zidirea și înzestrarea capelei.

Din cauza împrejurărilor tragice provocate de Dictatul de la Viena, episcopul s-a grăbit să sfințească biserica, deși aceasta nu avea pictura terminată. De altfel, în însemnările sale, Corneliu Baba menționează că s-a aflat în grupul ultimilor intelectuali care au părăsit orașul, rămânând aici pentru a finaliza pictura capelei.

² *Strălucita sărbătoare a tâmosirii bisericii ctitorite de d-l inspector dr. Alexandru Hașaș*, în *Legea Românească*, 1940, nr.10, p. 137-139

³ Pentru date biografice despre Alexandru Hașaș vezi Lucia Cornea, *Alexandru Hașaș (1891-1956). Schiță biografică*, în *Crisia*, XXXV, Oradea, 2007, p. 261-277

Biserica a fost sfințită în ziua de 12 mai 1940, în cadrul unei ceremonii solemne de către episcopii Vasile al Caransebeșului și Nicolae al Oradiei, în prezența soborului de preoți și a ctitorului. Importanța operei înfăptuite era cu atât mai mare cu cât la acea dată românii ortodocși nu aveau o capelă a lor în cadrul cimitirului orășenesc, fiind puși în situația umilitoare de a oficia plătind taxe la o capelă străină. De altfel, în cuvântul său de mulțumire adresat ctitorului, episcopul Nicolae Popovici sublinia semnificația națională a monumentului, afirmând că "am sfințit azi un altar românesc și ortodox". În aceeași zi episcopul i-a oferit dr. Alexandru Hașăș hrisovul de ctitor, în semn de înaltă recunoaștere a strădaniilor sale.

De mici dimensiuni, capela se remarcă prin coerența organizării spațiale ce gravitează în jurul cupolei precum și prin armonia perfectă dintre arhitectură și pictură, ambele creând o atmosferă de solemnitate și mister specifică arealului bizantin.

Loc de comuniune între Cer și Pământ, sacru și profan, *altarul* reprezintă Biserica terestră în manifestarea ei cea mai înaltă. Pe centrul bolții sale se află și aici Maica Domnului ca împărăteasă a cerurilor (Doamna îngerilor), stând pe un tron împărătesc cu pruncul Iisus în brațe. Lateral, la dreapta și la stânga sa, străjuiesc doi sfinți arhangheli în atitudine de adorare. În interiorul altarului, în nișa îngustă ce corespunde

Fig. nr. 1. Hristos-Emanuel în potir Altarul Capelei Hașăș

Fig. nr. 2. Maica Domnului Eleusa, icoană împărătească, Iconostasul Capelei Hașăș

proscomidiarului, e sugerat simbolic misterul Euharistic sub forma lui *Hristos-Emanuel* (pâinea cea cerească), redat bust ca un prunc în potir (Fig.nr.1). Capul său e înconjurat de un nimb cruciger tipic bizantin, iar brațele sunt desfăcute lateral, ca simbol al dăruirii, dar și al harului divin coborât prin jertfa Euharistică. Pe peretele circular al absidei sunt figurați, conform obiceiului, marii ierarhi ai Bisericii ortodoxe, autori ai Liturghiei care se săvârșește aici: Sf. Grigore cel Mare, în stânga, Sf. Vasile cel Mare în centru, Sf. Iacob și Sf. arhidiacon Ștefan în dreapta. Sfinții ierarhi poartă veșmintele liturgice lungi și țin în mâini rulouri pe care sunt redată sfaturi adresate preoților care slujesc aici. Astfel, pe documentul arătat de Sf. Grigore cel Mare, se poate citi: „De te-ai pus păstor peste turma cea cuvântătoare, să fii drept, smerit, cu dragoste și blând”.

Altarul este delimitat de naos printr-un frumos *iconostas*. Sculptura acestuia, din lemn de tei traforat și poleit, a fost realizată de Ioan Fey din Oradea purtând amprenta stilului neobrancovenesc. Astfel, se remarcă arcadele trilobate ce încadrează praznicele împărătești, colonetele în torsadă și decorația luxuriantă alcătuită din vrejuri și elemente florale. Registrul praznicelor este delimitat printr-un brâu alcătuit din vrejuri de viță cu struguri, aluzie la Euharistie. Aceeași semnificație o are potirul din care ies spice de grâu și vrejuri terminate cu struguri, redat deasupra scenei Cina cea de Taină.

Pictura iconostasului a fost realizată tot de Corneliu Baba, alcătuiind o simbioză formală și cromatică cu fresca monumentului. Primul registru de sus cuprinde chipurile celor 12 apostoli. Sunt redați bust, în medaliocane rotunde, de la stânga la dreapta: Marcu, Luca, Ioan, Matei, Pavel, Petru, Andrei, Simon, Vartolomeu, Filip, Toma, Iacov. Toți țin în mâini Evanghelia, aluzie la rolul lor în elaborarea sau răspândirea credinței creștine.

În registrul median sunt redată praznicele împărătești, de o parte și de alta a panoului central - Cina cea de Taină. În stânga acestuia sunt reprezentate Nașterea Domnului, Nașterea Maicii Domnului, Botezul Domnului, iar în dreapta - Învierea Domnului, Înălțarea Domnului, respectiv Adormirea Maicii Domnului. Registrul corespunzător ușilor împărătești cuprinde icoana împărătească a lui Hristos și a Maicii Domnului (*Eleusa*), străjuite de reprezentări ale Sf. Arhangheli Mihail și Gavril, corespunzătoare celor două uși diaconești. Pe ușile împărătești e reprezentată conform obiceiului scena Bunei-Vestiri, cu Arhanghelul Gavril pe canatul stâng, adresându-se Sfintei Fecioare, „cea care a deschis ușile milostivirii cerești”, reprezentată pe canatul drept, torcând purpură.

De o deosebită frumusețe este icoana împărătească a Maicii Domnului. Încadrându-se în tipul *Eleusa* (Îndurătoarea), icoana

exprimă afecțiunea reciprocă dintre mamă și pruncul divin, ale căror fețe sunt alipite. Reprezentarea se remarcă prin finețea modeleului, a proporțiilor și a drapajului care permite chiar o ușoară sugestie a volumului. Maica Domnului, înveșmântată în maforionul tradițional îl strânge la piept protector pe Iisus - copil. Privirile celor doi, orientate spre credinciosul care se roagă în fața icoanei, exprimă tristețe, o acceptare gravă și resemnată a suferinței (Fig. nr. 2).

Iconostasul fiind de mici dimensiuni, este lipsit de șirul prorocilor. Artistul i-a redat însă pe arcul triumfal de deasupra iconostasului, realizând astfel o continuare a programului iconografic al acestuia. Aici sunt redați prorocii Miheia, Daniel, Ieremia, Isaia, Ezechiel, Avacum, dispuși simetric, câte trei, de o parte și alta a medalionului central în care apare Maica Domnului ca orantă. Prorocii țin în mâini rulouri cu fragmente din profețiile lor (la prorocul Avacum: „Eu prin darul duhului de mai înainte, pre Tine munte smerit Te-am văzut Preacurată Fecioară”) sau invocații adresate lui Dumnezeu-Tatăl al Vechiului Testament: (în dreptul prorocului Ieremia: „De ce să ne uiți pentru totdeauna? Să ne părăsești atâta timp? Întoarce-ne, Dumnezeule, la Tine”).

Turla, partea cea mai înaltă și mai apropiată de cer a bisericii, este dominată și aici de reprezentarea *Pantocratorului* (Dumnezeu - Atotputernicul), înfățișându-l pe Hristos în calitatea de Împărat ceresc înconjurat de ierarhiile cele mai înalte ale cetelor îngerești, care se bucură de vederea nemijlocită a slavei sale. Chipul lui Hristos e redat conform tradiției iconografice, ca bust cu o figură gravă, încadrat într-un medalion circular sub formă de curcubeu. În jurul acestuia sunt înscrise cuvintele „Din cer au privit Domnul și Văzut-au pe toți cei ce stăpânesc lumea”, aluzie la atotputernicia divină și caracterul iluzoriu al stăpânirilor lumești⁴. Cu mâna dreaptă binecuvântează, iar cu stânga ține Evanghelia deschisă.

În jurul figurii centrale a Pantocratorului care domină partea superioară a cupolei sunt dispuse într-un singur registru diferitele ierarhii ale cetelor îngerești: Tronurile (Scaunele), Heruvimii, Serafimii, Domniile, Puterile, Stăpânirile, Arhanghelii, Îngerii. Între doi arhangheli e reprezentată în picioare Maica Domnului cu mâinile ridicate în atitudinea de orantă mijlocitoare. Ferestrele care străpung pereții inferiori ai turlei determină benzi verticale pe care sunt reprezentați în picioare cei 12 apostoli ținând în mâini rulouri cu inscripții legate de propovăduirea lor, respectiv simboluri specifice. Pe unghiurile sferice constituite la baza cupolei sunt redați cei patru evangheliști cu simbolurile lor, șezând în atitudinea de scriitori inspirați: Sf. Ev. Matei, Af. Ev. Marcu, Sf. Ev. Luca, Sf. Ev. Ioan.

⁴ Ps. 33, vs 13-14: „Domnul privește din înălțimea cerurilor și vede pe toți fiii oamenilor. Din locașul locuinței Lui, El privește pe toți locuitorii pământului”

Pesemicupoleleabsidelorlateralesuntreprezentateînconformitate cu tipicul iconografic bizantin cele două mari praznice împărătești ale Mântuitorului: *Nașterea Domnului* în absida sudică (Fig. Nr.3), *Învierea Domnului* în absida de nord. Se poate remarca talentul artistului în ceea ce privește realizarea corelației dintre pictură și spațiul arhitectural. Astfel, în *Nașterea Domnului* concavitatea absidei este integrată firesc în grotă semicirculară ce constituie cadrul scenei. Maria, în genunchi, susține pruncul înfășat deasupra unui scaun. Iosif nu e redat izolat, ci participă afectiv la miracolul Nașterii divine. În genunchi, la fel ca și păstorul de lângă el, Iosif își împreunează mâinile, într-un gest de rugăciune. Pictorul a redus numărul personajelor, dar a reușit să amplifice impactul emoțional al reprezentării.

Pereții inferiori ai absidiolilor sunt decorați cu reprezentări de sfinți și sfinte martire ale creștinismului cu atributele lor specifice. Astfel, în absida sudică, în spațiul dintre ferestre sunt reprezentați: Sf. Mare Mc. Gheorghe, Sf. Mc. Nestor, Sf. Cuv. Pavel Tiveul, Sf. Cuv. Eftimie cel Mare, Sf. Cuv. Paraschiva și Sf. Mc. Ecaterina. În absida nordică sunt reprezentați Sf. Mare Mc. Dimitrie, Sf. Mc. Mercurie, Sf. Cuv. Arsenie cel Mare, Sf. Cuv. Stelian, Sf. Mc. Varvara și Sf. Mc. Irina. Sfinții și sfintele martire țin în mâini cruci, rulouri cu inscripții sau simboluri specifice. Astfel, Sf. Mc. Irina poartă coroană și veșminte de împărăteasă bizantină, Sf. Ecaterina ține o roată în mână, aluzie la martiriul ei, Sf. Gheorghe, Dimitrie și Nestor poartă veșmintele soldaților romani, iar Sf. Stelian ține în brațe un copil înfășat.

Spațiile intermediare dintre arce și pandantivi sunt decorate cu îngeri și entrelacuri formând trasee decorative variate.

Deasupra cafasului corului e redat motivul laudei regelui David. Acesta apare în genunchi cu brațele întinse spre cer, având în față un rulou pe care figurează un verset din Psalmul 50: „Doamne, buzele mele vei deschide și gura mea va vesti lauda Ta”. Rugăciunea sa e asistată de doi îngeri care țin în mâini omofoare desfășurate.

Intrarea în capelă este flancată de scena *Adormirii Maicii Domnului*, respectiv *Învierea lui Lazăr*, reprezentări ce fac aluzie la caracterul funerar al capelei, dar și la credința în realitatea vieții de dincolo. Semnificația ambelor scene reprezentate în corelație o constituie faptul că prin intermediul lor Iisus ne-a oferit certitudinea Învierii. Un element inedit în acest sens îl constituie redarea momentului în care, la cuvintele lui Iisus Maica Domnului se ridică de pe catafalc (Fig.nr.4). Astfel, reprezentarea tradițională a „adormirii” Maicii Domnului este substituită de miracolul însuflețirii acesteia la cuvintele Mântuitorului. Apostolii nu mai participă cu durere la moartea fizică a Mariei, ci asistă plini de uimire la învierea acesteia. Minunea Învierii lui Lazăr de către Mântuitor e redată după un tipic iconografic vechi cu originea

Fig. nr. 3. Nașterea Domnului, frescă, Capela Hașăș

Fig. nr. 4. Adormirea Maicii Domnului, frescă, Capela Hașăș

în pictura catacombelor. Mormântul său nu e figurat sub forma unei peșteri, ci a unui mic edicul. Iisus ține în stânga un sul, iar cu dreapta face un semn spre Lazăr, cerându-i să se ridice.

Pronaosul mic, pătrat, este prevăzut cu un tavan drept pe care e pictat *Hristos - Emanuel* (Fig. nr. 5) al profețiilor mesianice. Un element inedit îl constituie faptul că reprezentarea lui Iisus seamănă izbitor cu chipul din tinerețe al artistului așa cum apare în autoportretul din 1922⁵ (Fig. nr. 6). Faptul că autoportretul artistului la vârsta de 16 ani i-a servit acestuia ca sursă de inspirație în pictura religioasă este plauzibil având în vedere atât asemănarea formală, cât și argumentul că Hristos-Emanuel este des reprezentat în pictura bizantină sub chip de copil sau adolescent. Pe peretele sudic al pronaosului se mai vede reprezentarea deteriorată a ctitorului capelei și a soției acestuia, cei doi arătând macheta bisericii.

În 1980 maestrul Baba a dorit să-l aducă pe Teodor Moraru, un elev de-al său, pictor bisericesc pentru a restaura capela. În cele din urmă, restaurarea a fost realizată de Eremia Profeta, autorul picturilor în frescă de la Biserica cu Lună și al Paraclisului Episcopiei Ortodoxe a Oradiei. În prezent pictura prezintă noi deteriorări, îndeosebi la reprezentările evangheliștilor și la portretul votiv.

Din punctul de vedere al expresiei artistice, pictura realizată de Corneliu Baba pentru Capela Hașăș se

Fig. nr. 5. Hristos-Emanuel, frescă, Capela Hașăș

⁵ Constantin Ilie, *Nostalgia celebrului pictor Corneliu Baba pentru orașul natal Craiova a dispărut o dată cu moartea*, în *Gazeta de Sud*, Anul X, nr. 3217, 3 nov. 2005

remarcă prin sobrietate, gravitate, interiorizare, la care contribuie tonurile stinse de brunuri, ocru, verde oliv. Chipurile arhanghelilor, prorocilor și apostolilor denotă spiritualizare, dar și individualizare portretistică. Alungirea proporțiilor coexistă cu stilizarea elegantă a faldurilor, redând ușoara sugestie a volumului. În unele scene se remarcă intenția de a exprima stările sufletești ale personajelor: sentimentele de bucurie ale păstorilor la Nașterea Domnului, uimirea și gesturile de apărare ale apostolilor în Cîna cea de Taină.

Frescele și pictura iconostasului respectă programul iconografic bizantin, continuând cele mai valoroase tradiții ale școlii de pictură constantinopolitane. Astfel, moștenirea influenței elenistice este vizibilă și în narativismul scenelor, noblețea chipurilor, relaționarea firească a personajelor, ușoara dinamizare a gesturilor și mișcărilor care au darul de a umaniza reprezentările.

Programul iconografic al Capelei Hașaș confirmă abilitatea lui Corneliu Baba și în genul tradițional al picturii academiste religioase, care, la fel ca și în cazul altor pictori români celebri, a marcat debutul său artistic.

Fig. nr. 6. Corneliu Baba, Autoportret, ulei/carton, 1922, semnat dr. jos cu roșu Corneliu Baba, datat (19)22, Colecția artistului.

Legion Violet

Romania

Cartea de teatru

Mircea Morariu

Scena supravegheată - De la Shakespeare la Genet de George Banu

E generală, atunci când nu e parșivă, în sensul că utilizată într-o justificare a plagiatului, expresia potrivit căreia „cărțile se fac din cărți”. Dar atunci când respectivele noi cărți sunt chemate să dea seama despre experiențe estetice, e limpede că doar lecturile anterioare sunt departe de a fi suficiente. Lor le sunt adăugate în chip firesc alte experiențe estetice ori de viață, experiențe uitate ori, mai curând, în chip fals considerate astfel. De fapt, arhivate, pe neașteptate, ele revin la iveală, își cer dreptul la o nouă existență, uneori altfel decât cea inițială. În cartea *Experiență estetică și hermeneutică literară*, apărută în românește în 1983, în traducerea lui Andrei Cornea, Hans-Robert Jauss făcea apel la teoria lui Baudelaire asupra experienței estetice, teorie care, spunea cercetătorul pe atunci în mare vogă, „anticipează un element comun esteticii lui Freud și celei a lui Proust” în conformitate cu care „nu percepția sensibilizată la noutate și nici uimirea produsă de reprezentarea unei alte lumi”, ci „mai întâi de toate calea deschisă către re-cunoașterea unor trăiri demult îngropate în sine, către timpul pierdut spre a fi regăsit, dă adevărata dimensiune profundă a experienței estetice”.

Mi-am amintit de Jauss și de scrierile lui citind excepționalul eseu

al lui George Banu *Scena supra-vegheată- De la Shakespeare la Genet* apărut mai întâi în 2006 în Franța, la Editura *Actes Sud*, și apoi în 2007, în românește, grație traducerii Deliei Voicu și eforturilor reunite ale Editorilor *UNITEXT* și *Polirrom*.

În *Preambulul* cărții, George Banu istorisește cum a avut revelația ideii ce stă la baza eseului său. O carte mai veche a sa, intitulată *Memoria teatrului*, se încheia cu fraza „Spectatorul este un paznic de noapte, un veghetor”. Numai că odată, urmărind cu „atenție relaxată” un spectacol cu piesa *Britannicus* a lui Jean Racine, spectacol regizat de Alain Bézu, George Banu s-a simțit în situația de a „supraveghea” el însuși supravegherea exercitată de tânărul Nero asupra Juniei. Adică, în termenii lui Wolfgang Iser (cf. *Actul lecturii- O teorie a efectului estetic*, Editura *Paralela 45*, Pitești, 2007), criticul francez de origine română, în calitate de „cititor” a ceea ce s-ar chema un „text supradeterminat” a fost provocat să se implice în ceea ce același Iser numește „o activitate compozitorie crescută, pentru că potențialul de sens rezultat din ordonarea planurilor trebuie să capete o configurație”.

Din experiențe estetice, din amintirile deloc plăcute ale omului născut și; o anume parte din viață; trăitor în România comunistă, țară în care supravegherea era componentă a politicii de stat, din aceea „re-cunoaștere a unor trăiri”, despre care făcea vorbire Jauss, trăiri ce nu pot fi niciodată îngropate în sine, s-a zămislit eseul care prilejuiește însemnările de față.

Eseul *Scena supravegheată- De la Shakespeare la Genet* e alcătuit din trei consistente secvențe intitulate *Modele*, *Opere* și *Practici* cărora li se adaugă un capitol de *Concluzii*.

În extrem de incitantul capitol *Modele*, George Banu precizează cu maximă claritate resorturile teoretice pe care se articulează cercetarea. Mai întâi, ni se spune, spectatorul se transformă într-un martor absolut special al unei supravegheți în desfășurare. Pe cale de consecință, el devine suprainformat. Îi slujește în acest scop dispozitivul de supraveghere conceput de cei ce exercită supravegherea pe scenă. Dispozitivul de supraveghere e, în definiția lui George Banu, „o construcție elaborată în scopul de a-l vedea/auzi pe *celălalt* - în condiții de deplină siguranță, adică având certitudinea că *obiectivul* ignoră faptul că e urmărit și furnizează, în consecință, informații netrucate”. În teatru, observă mai departe eseistul, - supravegherea e interesantă „și pentru faptul că nu operează decât rareori fără știerea - spectatorului; dimpotrivă, spectatorul- martor și complice totodată urmărește, etapă cu etapă, elaborarea dispozitivului și îi constată efectele”. Spectatorul „vede fără să fie văzut”, lucru care ajunge la apogeu în genul generalmente considerat minor al vodevilului. Lucru de care, cred eu, va profita, câteva decenii mai târziu, teatrul absurdului cu care, oricât ar părea de ciudat, vodevilul are destul de multe în comun. Mecanismul vodevilului poate fi, bunăoară, cu ușurință reperat în celebra *Cântăreață cheală* ionesciană, cu plusul de conținut ideatic ce îi conferă specificitatea și valoarea.

Sumarizând, putem spune că modelele identificate de George Banu sunt - (1) supravegherea, observarea, *voyeurism*-ul, (2) supravegherea focalizată, una „cu adresă personală” adică „o supraveghere a indivizilor și a actelor în contextele lor”, (3) supravegherea de proximitate

ce se exercită „pe un soi de intimitate socializată ce face din fiecare individ, rând pe rând, un supraveghetor și un supravegheat”, (4) supravegherea ostentativă în care nu contează că trebuie să se afle, ci să se sublinieze faptul că orice se poate afla, (5) coprezența impusă, (6) reciprocitatea trunchiată ce își află originea în realitatea că „pentru o supraveghere e nevoie de doi”, numai că în acest caz „lipsește *celălalt* care totuși există și acționează”. Acestor modele le sunt adăugate (7) răsturnarea ludică, (8) substituirea și supravegherea, (9) deghizările și travestiurile, (10) supravegherea aleatorie și suprainformația comică. Eseistul examinează cu acribie ierarhiile supravegherii, ambivalența supravegherii dar și activitatea scriptică și de arhivare. Legând experiența teatrală de aceea mult mai profundă și înfinit mai traumatizantă de om ce a cunoscut totalitarismul, George Banu scrie că supravegherea și scrisul sunt indisolubil legate, că scrisul e arhivat căci „arhivele sunt complementul organic al scrisului, consecința lui logică și justificarea lui politică. Ele însoțesc practica zilnică a supravegherii, plasând-o într-o dimensiune temporală ce depășește prezentul, depășește momentul... trecutul e bine pus la păstrare, pentru a reduce oricând la păstrare orice adversar ori pentru a compromite viitorul oricărui ins supravegheat, în realitate, viitorul tuturor”. Arhivele sunt „teribile arme cu efect întârziat”. Un efect care în cazul fostelor state comuniste poate fi constatată și după abolirea sistemului ce stimula atât supravegherea cât și arhivarea. Ba chiar nu putea fi conceput în afara acestor operații.

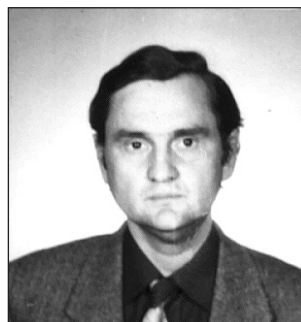
În capitolul intitulat *Opere*, găsim rafinate comentarii la o seamă de texte

teatrale fundamentale ce ilustrează supravegherea și inventivitatea dispozitivelor create în acest sens. E vorba despre *Hamlet*, *Tartuffe*, *Școala femeilor*, *Britannicus*, *Disputa*, *Creditorii*, *Piedica*, *Casa Bernardei Alba*, *Balconul* și *Marat-Sade*. Nu a fost în intenția eseistului de a trece în revistă toate textele dramatice în care găsim supravegherea. Mă gândesc chiar că ar putea fi concepută o istorie a literaturii dramatice ori a teatrului universal pornind de la acest motiv-cheie fiindcă el apare încă din marile tragedii ale Antichității greco-latine. Cel ce va purcede vreodată la întocmirea unei atari istorii are în eseul lui George Banu un instrument de lucru ce îi asigură un solid eșafodaj teoretic.

„Teatrul- scrie în chip de concluzie George Banu- cultivă raportul cu supravegherea ca pe o experiență căreia spectatorul îi oferă desfășurarea și îi percepe efectele. Suprainformat, acesta se vede confruntat cu strategiile umane și cu vicisugurile politice, cu trădările personale și cu subterfugiile pasionale. În versiunea ei teatrală, profană, supravegherea nu este nici consecința unei priviri divine ce domină lumea, nici rezultatul unui control exercitat de tehnologii futuriste. Supravegherea este o realitate a prezentului și atât. Ea presupune întotdeauna un „parteneriat” de unde și nevoia de a ține seama de *celălalt*, în concretețea lui fizică. Pentru omul preocupat de teatru, de esența experienței estetice, cartea lui George Banu e o bucurie intelectuală. Pentru cel ce, în plus, a cunoscut supravegherea în viața cotidiană, eseul *Scena supravegheată- De la Shakespeare la Genet* e mai mult decât o carte despre teatru. E un apel la conștiință.

Cronică teatrală

Mircea Morariu

Revăzând „Visul”

VISUL -adaptare de *Cătălina Buzoianu* după proza lui *Mircea Cărtărescu*; Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara; Un spectacol de *Cătălina Buzoianu*; Scenografia- *Velica Panduru*; Muzica- *Mircea Florian*; Coregrafia- *Mălina Andrei*; Videoproiecții- *ing. Lucian Moga*; Light design- *Florian Putere*; Cu- *Alecu Reus, Victor Manovici, Irene Flamann- Catalina, Doru Iosif, Iuliana Crăescu, Paula Maria Frunzetti, Tokai Andrea, Ioan Strugari, Luminița Tulgara, Alina Reus, Sabina Bijan, Ana-Maria Pandeale, Daniela Bostan, Cătălin Ursu, Cristian Szekereș, Romeo Ioan, Valentin Ivanciuc, Ana-Maria Cojocaru, Dana Borteanu, Sabina Reus*; Muzicieni- *Spyridon Koliavasilis, Sașa Stoianovici -Hera, Dana Borteanu, Doru Iosif*; Data premierei -6 octombrie 2007

Revăd la o distanță de ceva mai mult de trei luni de la crvanpremiera din luna iunie *Visul* după *Mircea Cărtărescu*, spectacol cu care Teatrul Național din Timișoara a decis să deschidă a treisprezecea ediție a *Festivalului dramaturgiei românești* căreia îi e gazdă și principal organizator. E, de fapt, adevărata premieră, momentul în care spectacolul e oferit publicului ca produs finit ce urmează, firesc, să fie îmbogățit de imaginația spectatorilor, de reacțiile și sentimentele acestora, de felul în care vor percuta ei la chemarea pentru regăsirea bucuriei

copilăriei și a plurivalențelor visului, chemare pe care le conțin deopotrivă romanul dar și metamorfoza lui scenică. Se află în sală critici, teatrologi, oficialități, invitați din rândul intelectualității orașului pe care conducerea instituției și-a propus, încă din prima zi a preluării mandatului, să o determine să regăsească drumul spre teatru, numeroși tineri, cei mai mulți studenți, altă categorie de public-țintă pe care aceiași conducere și-o dorește aproape, în fine, oameni maturi, așa-numitul public plătit. Oameni cu adevărat iubitori de teatru, persoane ce au venit la spectacol cu gândul bun cu care se cuvine întâmpinată fiecare nouă premieră, dar și oameni dornici „să socializeze”, să profite de expunerea pe care o reprezintă evenimentul numit premieră, mai cu seamă atunci când aceasta se produce în contextul unei manifestări de cultură teatrală de anvergură națională. Sunt gata să pariez că în superba sală a Naționalului timișorean se află numeroși spectatori care mai întâi, în calitate de cititori, au luat cunoștință de particularitățile și specificitățile scrisului lui *Mircea Cărtărescu*, de postmodernismul lui (căruia același *Cărtărescu* i-a devenit exeget și teo-

retician) și care acum sunt dornici să vadă cât de ușor sau cât de greu se pliază acestea operației de traducere în limbaj teatral, dar și spectatori atrași doar de succesul comercial al scriitorului și de turbulențele pe care acesta l-a stârnit în lumea literară și în mass-media. Mircea Cărtărescu e scriitorul despre care într-o lume parcă definitiv (și nu întotdeauna productiv) marcată de „obsesia Nobelului” și frustrată de realitatea că nici un român nu a obținut respectivul premiu se chibițează vârtos. Se prognozează ritos că autorul *Orbitorului* va fi primul scriitor român ce își va adjudeca respectivul premiu, cu aceeași îndârjire cu care odinioară „primul” era socotit a fi Nichita Stănescu ori Marin Sorescu, iar ceva mai recent, Norman Manea. (Pentru pasionații de problemă, o lectură absolut obligatorie mi se par a fi documentatele studii ale lui Ion Simuț *Încotro va merge premiul Nobel pentru literatură?, Portretul-robot al premiaturii Nobel pentru literatură și Nobelabilitatea literaturii române* din volumul *Simptomele actualității literare*, Biblioteca Revistei Familia, Oradea, 2007). Spectatori care au citit din creația celui mai cunoscut optzecist doar *De ce iubim femeile*, „cel mai mare succes al unui autor român de azi”, cum s-a edictat de o lume însetată de superlative, chiar dacă superlativul în cauză acoperea mai curând criteriul comercial decât pe cel strict axiologic și se referea la o carte nu îndeajuns de relevantă pentru adevărata valoare a scriitorului, dar, în nici un caz, o carte „jenantă” a lui Cărtărescu, „un mic poet de prima mână” cum scria excesiv de pripit, după părerea mea, Virgil Podoabă. Dar și spectatori care nu doar au cumpărat, ci deja au și citit

Orbitor -Aripa dreaptă și o cred „cea mai omogenă și mai matură carte a trilogiei” și asta în pofida dificultății înnodării multiplelor fire narative, oricum „o capodoperă”, după cum scrie Marius Chivu în cronică din numărul 180 din săptămâna 19-25 iulie 2007 al revistei *Dilema veche*, ori, dimpotrivă, „un blockbuster hollywoodian”, scriere „inegală, cu vârfuri și eșecuri”, cum o califică Rareș Moldovan în cronică intitulată *Trei fluturi din cinci* publicată în nr. 7 din 2007 al revistei *Vatra*. Și -iertată-mi fie lipsa de modestie- în sală mă mai aflu eu, revenit la Timișoara, la premiera *Visului*, animat de o dublă dorință. Mai întâi, aceea de a-mi verifica impresiile exprimate deja în cronică deja apărută în nr. 7-8-9 din 2007 al revistei *Teatrul azi*, cronică în care, în esență, spuneam, chiar dacă în neapărat cu aceste cuvinte, că *Visule* o construcție masivă, dar imperfectă, în care se (mai) văd cusăturile, scheletăria, structurile de ornament, ca și părțile nefinisate. În al doilea rând, spre a vedea cum au fost folosite repetițiile de după avanpremieră din vară, cât au mai corectat, îmbunătățit ele din minusurile admise, înainte de oricine de însăși Cătălina Buzoianu, deopotrivă autoarea adaptării și semnatară regiei artistice.

Revăzând *Visul* mi-am întărit convingerea că spectacolul nu are ca obiect *piesa extrasă din roman*, ci *romanul propriu-zis*, metafizica ce îi încarcă eseistic scriitura. Spectacolul cu *Visul* e romanul citit și transpus pe scenă nu prin instrumentele unei dramatizări, ci prin ceea ce are el particular ca gen, nu doar diferit de dramă, ci în opoziție cu ea. Spectacolul cu *Visul* e asemenea romanului cu același nume o construcție tip matrioșcă, cu numeroase *mises en*

abyme. Iar dacă romanul e alcătuit, la urma urmei, din multiple romane închise unul în altul la care, la o adică, s-ar putea renunța, spectacolul are o structură leit identică, ritmul cărții fiind cel în care Cătălina Buzoianu organizează învăluirile și dezvăluirile în jurul cărora e durată montarea. O organizare ce are drept structură de rezistență triumphiul Mircea-Vali-Nana. Repetițiile suplimentare și-au dovedit rostul, ele au fost mai mult decât utile celor trei actori distribuiți în aceste roluri. E vorba despre Alecu Reus, interpretul lui Mircea, neîndoielnic mai stăpân pe partitură, mai convins de ceea ce face, mai puțin crispat decât în seara avanpremierii, despre Victor Manovici, interpretul lui Vali, alter-ego ficțional al naratorului ce pare să fi accentuat superficialitatea juvenilă a personajului, astfel conceput din scriitura de Mircea Cărtărescu, poate deja „furios” pe poveste și furios de asemenea că „ea curge, încet repovestită de o gură străină” și despre Iuliana Crăescu, interpreta Nanei, mult mai interiorizată decât la reprezentația din luna iunie. De unde poate și accentuarea caracterului dacă nu obligatoriu mai *misterios* al spectacolului, oricum mai învăluitoare, (*envoûtant*, cum spun francezii), care îi dublează dimensiunea ludică.

Indiscutabil, spectacolul e acum mai strâns, mai dinamic, energiile actorilor mai puternice, fapt vizibil mai cu seamă în scenele de grup. Au câștigat un plus de pregnanță evoluțiile lui Cătălin Ursu (cu o netă creștere a vizibilității, încărcată de artisticitate, o vizibilitate în organicitate a grupului, ea însăși mai aproape de ceea ce ar trebui să fie), cea a lui Romeo Ioan ori a Irenei Flamann Catalina, cele ale lui Cris-

tian Szekereș, Valentin Ivanciuc, Ana Maria Cojocaru, Dana Borteanu. E, desigur, vorba despre actori, oameni maturi cărora le revine, în marea majoritate a cazurilor, misiunea nicidecum ușoară de a întruchipa copiii și a căror evoluție trebuie astfel îndrumată încât să nu fie îmbibată de ridicol, chiar dacă rămâne în chip fatal marcată de *impuritate*. O impuritate despre care aflu că s-ar fi manifestat destul de agresiv și deloc în favoarea montării cu ocazia reprezentațiilor cu *Visul* la diverse manifestări de cultură teatrală de anvergură națională la care a luat parte în răstimpul scurs din octombrie și până în momentul la care trimit la tipar aceste rânduri. O impuritate reproșată de acei confrăți ce s-au pronunțat asupra reprezentațiilor văzute cu astfel de ocazii. Dar cred că, din păcate, are dreptate colega Alice Georgescu care într-un articol publicat în spațiul excelenței sale rubrici *Viața scenei - scena vieții* din *Dilema veche* făcea observația amară că în materie de teatru românesc nu trebuie deloc să te contrazici cu altcineva asupra valorii unui spectacol dacă nu ai văzut aceeași reprezentație. Pe de altă parte, nu trebuie uitat însă detaliul extrem de semnificativ că *Visul* e un text, iar, în cazul în speță, un spectacol în care din jocul memoriei fragmentate (*des bribes de mémoire*) se mai zămislesc încă o dată, sub formă de palimpsest, episoade, evenimente, fapte altminteri demult consumate și aproape uitate. Și nu e nicidecum îngăduit a fi omisă realitatea că în jocul memoriei se realizează o suprapunere *neomogenă* a două imagini fatalmente mișcate- aceea a copiilor de odinioară și aceea a maturilor de azi, din momentul istorisirii. Sunt imagini care

fuzionează în chip natural la modul imperfect, purtând -repet- pecetea impurului. A dobândit, de asemenea, un plus de relevanță muzica de scenă a lui Mircea Florian, ca și implicarea, prin discurs analog, a muzicienilor Spyridon Koliavasilis, Sașa Stoianovici- Hera, Dana Borteanu, Doru Iosif. S-a precizat mai mult și apariția acestuia din urmă în rolul Ruletistului. Dar secvența din spectacol care a avut cel mai mult de profitat de pe urma repetițiilor suplimentare din luna septembrie a anului 2007 e cea a evocării săptămânii magice pe care a petrecut-o Nana cândva prin anii '60, secvență care în reprezentarea văzută de mine în vară mi s-a părut marcată de neclaritate. Jocul protagonistelor e mai percutant, evoluțiile actrițelor au mult mai mare impact. Nici acum lucrurile nu sunt fără cusur, dar ameliorările îmi par totuși evidente. Iese în evidență în continuare Tokai Andrea, dar ei i se asociază mai cu seamă Paula Maria Frunzetti, dar și Alina Reus, Sabina Bijan, Ana-Maria Pandele, Daniela Bostan, Ana-Maria Cojocaru. A crescut impactul (nu doar de natură vizuală) al Doamnei Bach, interpretată de Luminița Tulgara. Apariția „alungitului Egor” și povestirile lui continuă să mi se pară unul dintre cele mai bine susținute momente ale spectacolului, tot la fel cum cred în continuare că interpretul respectivului personaj, Ioan Strugari (proaspăt absolvent) e demn de toată lauda.

Cum *light-design*-ul gândit de Florian Putere s-a transformat din premisă în realitate, s-au creat condițiile de a fi valorate așa cum se cuvine tonurile și culorile cuceritor de diverse și foarte bine și cu bun gust asociate în care sunt create decorurile și costumele imaginate de

Velica Panduru ori videoproiecțiile datorate lui Lucian Moga, cu un aport deosebit în cinetica montării, dar și în zămisirea de noi și noi spații în mișcare în care se consumă povestirile, „micro-romanele” Nanei. Astfel încât, în actuala formă, spectacolul Cătălinei Buzoianu de la Teatrul Național din Timișoara ca și ingeniozitatea teatrală de care face el dovadă ne oferă cu un plus de succes șansa de a deveni exact ceea ce își dorea Mircea Cărtărescu- „cetățeni ai visului”.

Revăzînd *Visul*, cred că, repet, fără a fi perfect, acesta își poate reclama dreptul de a fi considerat un spectacol special, când monumental, când duios, când autentic, când prădă poncifelor (deci tributar artificialității- dar stau și mă întreb dacă nu e și aceasta oare o marcă a postmodernismului, asta dacă așa ceva chiar există?), deopotrivă lucid și poetic, ambiguu și limpede, cu o formulă hibridă iscată din chiar scriitura cărții. Un spectacol în care se regăsesc, în egală măsură, vizionarismul halucinant și mitologia, metaficțiunea, hiperrealismul și autoscopia. Un spectacol a cărui valoare nu trebuie deloc supraevaluată, dar care nu merită nicidecum să fie expediat în judecăți și fraze pripite și nedrepte, cum s-a cam întâmplat prin diverse publicații.

Dispropoții

69 de Igor Bauersima; Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara; Traducerea- Ciprian Marinescu și Antal Ildikó; Un spectacol de Alexandra Badea; Scenografia- Velica Panduru; Light design și animații- Chris Jaeger; Sound design- Dan Simion; Videoproiecții- Lucian Moga; Cu- Cătălin Ursu și Sabina Bijan; Data premierei- 1 martie 2008

Caietul-program al spectacolului cu piesa 69 de Igor Bauersima (mă grăbesc să precizez că textul nu are nici un fel de conotație la care s-ar putea aștepta persoanele „sensibile” la numărul ce îi dă titlul), spectacol ce a avut recent premiera la Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara, e, ca întotdeauna, întocmit cu profesionalism de Codruța Popov. Atență la prezentarea grafică, alcătuitoarea lui nu sacrifică însă deloc rostul lui esențial, acela de a le oferi spectatorilor informații utile referitoare deopotrivă la semnatarul textului, dar și la cei ai montării. Așa încât, cu toate că dramaturgul elvețian de origine cehă Igor Bauersima, născut la Praga în 1964, nu e tocmai necunoscut publicului românesc deoarece în stagiunea 2002-2003 la Teatrul „Odeon” i s-a reprezentat în premieră pe țară piesa *Norway today*, în regia Andreei Vălean, text reluat apoi și de regizorul Radu Alexandru Nica într-un spectacol montat la Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu, o seamă de recapitulări, dar și de informații suplimentare nu sunt niciodată redundante. Deopotrivă scriitor de literatură dramatică, dar și regizor și scenograf, Bauersima e, în conformitate cu cele aflate din sus-menționatul caiet de sală, cel mai jucat scriitor contemporan de literatură dramatică de expresie germană din lume, iar celebritatea lui e în plină ascensiune. Ea s-ar explica, după cum motivează același instrument de lucru, prin faptul că dramaturgul se supune stilului teatral minimalist, conceptual, contrapus unei lumi a maximului de informație. Igor Bauersima e adeptul unui teatru de idei, „un teatru care propune teme, un teatru care simplifică forma în favoarea conceptului, a emoției

asumate conceptual”.

Ascultând, dar și citind textul tradus cu rafinament și aplicație de Ciprian Marinescu și de Antal Ildikó, text inserat de același Ciprian Marinescu în periodicul de cultură teatrală *atent* editat sub auspiciile Naționalului timișorean, nu poți decât să te convingi de justetea opiniilor transcrise mai sus. Precum *Norway today* și piesa 69 își găsește sursa de inspirație într-un fapt real, nelipsit însă de senzațional. Fapt ce, aflăm din interviul *tematic* acordat de regizoarea Alexandra Badea pentru caietul de sală, s-ar fi consumat nu demult în Germania și ar fi constat în aceea că un bărbat ar fi dat un anunț pe internet, anunț prin care dorea să găsească un alt bărbat pe care să îl devoreze la propriu. Culmea e că victima potențială chiar a fost găsită, actul de canibalism s-a consumat aieva. În plus, cum canibalul cu pricina s-a format în ceea ce se cheamă „civilizația imaginii”, a avut grijă să înregistreze totul cu ajutorul unei camere video. Apoi și-a justificat gestul în ceea ce a fost calificat drept „un mod deopotrivă poetic și abstract”.

Piesa lui Igor Bauersima operează câteva modificări în premisele acțiunii. Anunțul e dat de o femeie care, din câte se pare, e recidivistă (deopotrivă textul, dar și spectacolul păstrează o anume ambiguitate în acest sens) și e dornică să devoreze un bărbat. Ținând cont de precedent, în epoca supravegherii mai tuturor a comunicațiilor electronice, Poliția îl însărcinează pe unul dintre agenții săi cei mai arătoși să dea curs provocării. Se iscă astfel un joc al provocării, un joc de-a victima și călăul, un joc al seducției și al instrumentalizării acesteia, joc în-

cheiat cu arestarea femeii cu pricina. Urmează anchetarea ei de către același bărbat (lucru pe care nu prea e clar dacă acuzata cu pricina îl știe ori ba) și supunerea judecării faptelor nu doar celor ce trebuie să facă dreptate, ci și cetățenilor provocați la un referendum *sui-generis*. În spectacol, referendumul cu pricina se consumă în clipele în care publicul intră în foyer, adică înainte ca respondenții să cunoască faptele în toată complexitatea lor, lucru nițeluz bizar, să recunoaștem, iar publicul nutrind, din câte se vede, în mare parte sentimente feministe o declară pe inculpată nevinovată. Acestui nivel faptic, *terre à terre*, dramaturgul, dar și montarea (aceasta din urmă mai degrabă la nivelul intențiilor neduse până la capăt) le adaugă o supratemă, aceea ce ține de elucidarea cauzelor dilematicii noastre capacități de a alege.

Cum spuneam, caietul -program nu îi nedreptățește nici pe realizatorii spectacolului, mai cu seamă pe regizoarea Alexandra Badea, care atât aici, cât și în revista *atent*, unde i se publică încă un interviu plus chestionarul lui Proust și dar și cel al lui Sophie Calle, are toate oportunitățile spre a-și explica intențiile. Iar fiindcă Alexandra Badea, cea de al cărei spectacol de absolvență cu *Lebensraum- Spațiu vital* îmi amintesc cu plăcere, e doctoranda lui George Banu, la Universitatea *Paris III- Nouvelle Sorbonne*, e firesc să fie preocupată asemenea profesorului ei de tema supravegherii asupra căreia maestrul s-a oprit într-o carte publicată în 2006 la *Actes Sud*, iar în 2007 și în limba română, prin cooperarea dintre Editurile *Polirom* și *UNITEXT*. Deoarece regizoarea e tânără, formată la umbra noilor

tehnologii, e cât se poate de natural să se arate, așa după cum ea însăși declară, foarte sensibilă la tot ceea ce înseamnă instalație foto-video. „Pentru mine a avea filmări *live* în spectacol e foarte important, deloc ilustrativ; practic spectacolul se construiește în jurul lor... Igor Bauersima nu scrie prea mult despre internet, ci îl aduce, pur și simplu, pe scenă. Și eu fac asta în *69*, respect structura. Camera video e al treilea personaj în spectacol”. La modul teoretic, chiar așa stau lucrurile, atâta doar că tocmai în seara premierei instalațiile cu pricina nu au funcționat la parametri optimi, textul a fost distorsionat, costurile fiind decontate cu asupra de măsură la capitolul inteligibilitate. Nu a fost însă, din păcate, singurul defect al montării, ori al reprezentăției la care am luat parte, acestuia, de tip conjunctural, adăugându -li- se altele ce țin de lucrul regizoarei cu cei doi tineri actori din distribuție, Sabina Bijan și Cătălin Ursu, al căror joc e departe de a fi fost armonizat. Păcat capital! Atunci când optezi pentru o partitură cu doar două personaje, când spectacolul, dincolo de sceno-tehnica mai mult ori mai puțin sofisticată, depinde în primul rând de aceștia, a-i lăsa în voia sorții și a posibilităților individuale (asta însemnând în vremea din urmă mai puțin ce au învățat într-o școală tot mai debilă cât ce au de la mama de acasă) e de departe o greșeală de neiertat. Dacă interpretul Bărbatului, foarte tânărul actor Cătălin Ursu, aflat la prima experiență de acest gen, iese învingător pe cont propriu din încercare, nu același lucru se poate spune despre interpreta Femeii, Sabina Bijan. Actrița are un joc inegal, ajunge să se situeze în vecinătatea a ceea ce ar fi trebuit

să fie jocul său doar în ultima parte a spectacolului, ajutată fiind cu siguranță de apariția la propriu a unui al patrulea perete protector pe care i-l oferă construcția imaginată de scenografa Velica Panduru spre a semnifica spațiul în care se desfășoară interogatoriul. Frapează în chip cu totul neplăcut intonația cel puțin bizară a actriței. Sabina Bijan „cântă” sfârșiturile de frază, atunci când nu le lasă pur și simplu suspendate în aer, dă impresia că limba română ar fi una de tip izolat, asemenea chinezei, bunăoară. Or, din această pricină, fluxul emoțional dintre actori și sală se stabilește cu multă dificultate, în ciuda eforturilor demne de toată lauda ale lui Cătălin Ursu, iar atunci când se stabilește e evident că lucrul intervine prea târziu. Se poate ca în reprezentațiile viitoare, atunci când nu vor mai interveni nici inconveniente tehnice și nici excesul de trac, lucrurile să se amelioreze. Însă datorită Alexandrei Badea era să se asigure că încă din seara premierei lucrurile vor evolua în matricea firescului. Nu a fost să fie și vina îi aparține în cea mai mare măsură.

Mai mult decât o parodie?

NICK CARTER SAU ULTIMA REGLARE DE CONTURI CU DOCTORUL QUARTZ de *Kárpáti Péter*, Teatrul de Stat din Oradea- Trupa „Szigleteti”(Secția maghiară); Versiunea scenică și regia artistică- *Pinczés István*; Decorul și costumele- *Florina Bellinda Birea*; Asistent de regie- *Fazakas Márta* ; Consultant- *Balogh Tibor*; Cu- *Dimény Levente*, *Kiss Csaba*, *Gajai Ágnés*; Data premierei- 17 februarie 2008

Dacă facem abstracție de ultimele minute ale spectacolului, impresia fundamentală pe care o

lasă montarea, dar și piesa (așa cum o percep din montare, adică fără a fi avut ocazia de a o fi citit înainte) *Nick Carter sau ultima reglare de conturi cu doctorul Quartz* a dramaturgului maghiar contemporan *Kárpáti Péter*, intrate de curând pe arișul Trupeii „Szigleteti” a Teatrului de Stat din Oradea, e aceea că luăm parte la o parodie, la un fel de joc pe care trei tineri , pe numele lor *Mihály*, *Tamás* și *Éva*, se gândesc să le pună la cale, într-o seară oarecare, în lipsă de altceva mai bun, pe seama unui celebru detectiv, de fapt, personaj de ficțiune cu numele *Nick Carter*, ce s-a bucurat de mare notorietate în SUA dintr-o anumită perioadă acum revolută.

Slujindu-se de ceea ce au la îndemână, de un frigider vechi, de un pian care, după cum bine se știe, nu lipsea cu nici un preț din atmosfera *à l'américaine* specifică tuturor filmelor de tip western, de cele câteva cratițe ori cești din gospodăria improvizată, ba chiar și de toaleta situată în cameră ori de alte astfel de nimicuri, cei trei își asumă individualități precum *Nick Carter*, *Dr. Quarz* și *Ms. Zanoni*, și se joacă de-a reglatul de conturi.

E limpede că regizorul *Pinczés István*, originar din Ungaria, invitat pentru a monta piesa la sala Studio a Teatrului, are încredere în dramaturg (în pofida faptului că procedează totuși la adaptarea textului la specificul spațiului de joc), în capacitatea de a inventa, de a se juca, de a parodia, în umorul celor trei actori din distribuție (*Dimény Levente*, *Kiss Csaba* și *Gajai Ágnés*) și semnează o montare în consecință. Adică nu-și propune altceva decât să lase textul, hazul situațiilor, al improvizățiilor și al confruntărilor să se descurce singure.

Iar interpreții se văd cam așa cum trebuie să se vadă, ținând cont de structuramatricială fundamentală de parodie a spectacolului, conturându-și personajele în linii bruște și stridente, luând publicul pe nepregătite. Dacă judecăm după râsul celor aflați în sală, oameni cinstiți ce și-au plătit cinstit biletul de intrare și care au venit la teatru într-o duminică seară, în loc să-și mănânce ultimele ore din weekend în compania unui film stupid ori reprogramat a *n-a* oară de televiziuni vlăguite (la cest capitol, între cele din România și cele din Ungaria e o frățietate fără cusur, frățietate ce nu se frânge nici măcar în ziua de 15 martie) ori să stea în fața calculatorului, navigând pe internet sau de ce nu?- semnând petiții împotriva taxei

de prima înmatriculare, spre a-și dovedi civismul, așa cum glăsuiesc Turceștii și Tatulicii „revoltați” de aberațiile Guvernului nu și de furtișagurile feneiste al patronului lor Sorin Ovidiu Vântu, se poate spune că regizorul, interpreții și scenografa Florina Bellinda Birea și-au îndeplinit misiunea.

Problema e că tocmai contrapunctul din final, cel ce aduce cu sine supratema, dar și invitația la meditație implicate pe care le conține montarea, astfel încât ea să fie mai mult decât o parodie veselă, mi s-a părut mie, spectator român, nu îndeajuns familiarizat cu limba maghiară, nițeluș cam rapid expedit și numai la nivel verbal. Dacă e doar o părere greșită îmi cer scuze, dacă nu, nu.

Vitrina cu cărți

Elisabeta Pop

Dumitru Velea

FORME VII

Ed. Fundației Culturale ION D.SÂRBU
Petroșani, 2007

A apărut la Editura Fundației Ion D.Sârbu o carte la care știm cu siguranță că autorul a lucrat mulți ani: o carte de peste 500 de pagini care cuprinde fișele artistice ale tuturor artiștilor –actori, regizori– care au funcționat în Teatrul din Valea Jiului de la înființare până aproape de anul apariției cărții. Cu alte cuvinte el le face tuturor o scurtă sau mai lungă prezentare, iar în subsol prezintă fișa artistică integrală a fiecărui artist. Din păcate nu s-a găsit cineva să-i alcătuiască și autorului o fișă de creație, căci ar fi meritat: între anul debutului său literar, 1973 și 2007 el a scris și tipărit 30 de volume–sau poate și mai multe– de poezie, proză, eseuri, teatru și a scris sute de articole pe teme filosofice, teatrale, estetice, reportaje, etc. Tot el a pus bazele Fundației Culturale Ion D.Sârbu, cinstind cum se cuvine memoria scriitorului: prin cărți dedicate acestuia sau jucându-i piesele la Teatrul din Valea Jiului, orașul Petroșani fiind locul de baștină al scriitorului.

Ca secretar literar al Teatrului care poartă azi numele prestigiosului dramaturg Ion D.Sârbu și ca fost director, câțiva ani buni ai respectivei

instituții, Dumitru Velea știe foarte bine ce puțin rămâne din munca artistului de teatru, încercând astfel să se împotrivescă măcar un pic implacabilei uitări. E și unul din motivele pentru care a strâns între copertile unei cărți mărturiile, câte cu mai rămas, despre munca deloc ușoară de ani și ani a slujitorilor unui teatru “de provincie”, cum se spune, a unui teatru care a trecut prin multe și bune și rele, dar mai ales rele: cenzura comunistă, repertorii impuse, deplasări în sate, la cămine culturale, actori jucând în săli reci, salarii de mizerie, imposibilitatea de a pleca în alt oraș, fără „acordul” forurilor de partid, etc.

Dumitru Velea și-a intitulat cartea –poate puțin prețios– FORME VII, explicându-ne că nu doar artiștii-creatori sunt “forme vii”, ci și teatrul funcționează ca un organism viu.

În consistenta Prefață a cărții, autorul face un scurt istoric al instituției, începând cu anul 1948, anul înființării teatrului, relatează câteva din reperele artistice ale teatrului, repertorii, configurația trupei, directorate, colaboratori, relația cu publicul, perioade de flux și reflux artistic și, de ce nu, managerial, crize de tot felul, etc.

Fiecare Portret de artist poartă un titlu dat desigur de... poetul Velea, ca un fel de sinteză a chipului celui vizat

: un artist, spune este" plin de farmec, ca un poem de primăvară", altul este"teluric", altul "bântuit de ardoare lirică abia temperată", o cunoscută regizoare (Marietta Sadova) este numită, după cum i-a spus N. Iorga, "Madame Poesis". Știind cât sunt de sensibili la ierarhii, actorii ne sunt prezentați în ordinea în care au venit în teatru. Cititorul ia astfel cunoștință de prezența în Teatrul din Petroșani, destinat, nu-i așa, cu surle și trompete minerilor, a unor actori veniți din București în mai multe teatre nou înființate din Ardeal și Banat, ca într-un fel de misiune patriotică: Jean Tomescu, Al. Jeles, Gigi Iordănescu (ei au fost și actori ai Teatrului de Vest din Oradea); de-a lungul anilor au jucat pe scena din Vale, fie nume despre care știm prea puțin, rezonanța lor rămânând locală (Costel Rădulescu, Ilie Ștefan, Dana Pantazopol, Florin Plaur, Zizi Ilieș, Alex. Zecu, Florin Chirpac, Dinu Apetrei, etc) fie artiști care s-au afirmat apoi pe alte scene din țară sau chiar de peste hotare : Florin Fătulescu Marcel Șoma, Radu Băieșu, Ioan Horațiu Apan(regizori), Mirela Cioabă, Mariana Cercel, Virgil Flonda, Șerban Ionescu, Magda Cătone, Claudiu Bleonț, Emilia Popescu ș.a. Un caz mai aparte este cel al actorului Dragoș Pâslaru, care, după o vreme s-a mutat la București, apoi s-a călugărit, devenind fratele vasile de la Mănăstirea Frâsinei. Sau cazul actorului Dan Tudor, devenit între timp un promițător regizor. Ceea ce impresionează cu adevărat nu sunt doar cuvintele pline de bun simț și dreaptă măsură cu care autorul îi portretizează pe artiști, ci și finețea cu care ne prezintă preocupările lor

de dincolo de scenă: unii pictează, alții-nu puțin- scriu poezii, iubesc călătoriile, sunt familști desăvârșiți, cresc animale, etc.

Dumitru Velea nu îi uită nici pe colaboratorii fideli ai teatrului, dintre care să îi amintim pe Marietta Sadova, Aureliu Manea, Mihai Lungeanu, Constantin Codrescu ș.a.

Spicuiind din cronicile dramatice apărute de-a lungul timpului, la spectacolele teatrului, dăm de nume binecunoscute care au trecut ani și ani pragul instituției și au lăsat mărturie prețioase despre munca sa artistică: Victor Parhon, Doina Modola, Natalia Stancu, Ion Cocora, Mira Iosif, Ileana Berlogea, Valeria Ducea, etc. Cronicile dau samă de spectacole foarte bune, unele premiate, ca PETRU RAREȘ, NOAPTEA REGILOR, GAIȚELE, PLUTA MEDUZEI, UN BĂRBAT ȘI MAI MULTE FEMEI, HAINE DE PAIAȚĂ, ANONIMUL VEBEȚIAN, ÎNTR-UN PARC PE O BANCĂ, și multe altele.

În încheiere autorul aduce, într-o Addendă, un omagiu tuturor celor care NU se văd pe scenă, dar fără de care spectacolul de teatru n-ar putea avea loc: secretari și referenți literari, scenografi, regizori tehnici, sufleri, mașiniști, ateliere, personal administrativ. Și, nu în ultimul rând, el aduce un omagiu publicului, în absența căruia spectacolul ar fi un nonsens.

O carte-document, o carte scrisă cu sensibilitate, aceasta este FORME VII, o carte din care, peste ani și ani va rămâne ca o cronică a unei instituții culturale de primă mărime pentru orașul Petroșani și, de ce nu, pentru lumea teatrală din România.

Parodia fără frontiere

Lucian Perța

Kocsis Francisko

Duminică dimineața

(din „Familia”, nr.1/2008)

nici nu se termină bine sâmbăta în fâșii
zdrențuite, că de undeva iese aburindă
duminica dimineața. Vreme de scris poezii.

Țigani, sau , mă rog, rromii, sau, iată, romii,
sparg liniștea urbei când colindă
de la un tomberon la altul,
se fac că nu îi observă jandarmii,
doar sunt și ei minorități pe care statul
trebuie să le protejeze ca să nu-și piardă imaginea.

Iau pixul în mână—deodată
zeci de clopote împrăștie liniștea
cu greu și abia așezată.
Ce să mai scriu, cum să mai scriu când
metafora tocmai găsită mi-e deja în derivă
și mi-a fugit într-o margine de gând,
lăsând în urmă-i o muștrare colectivă.

Duminică dimineața—vreme de umblat printre
tomberoane, tras clopote pentru morți și vii,
urmărit până în margine de gând cuvinte,
dar nicidecum de scris poezii!

Pe mările neștiutelor țări

(din „Familia”, nr.1/2008)

Pixul roz din mâna ta
s-a preschimbat în marker
și cu o mimică jovială,
de om hotărât și sincer,
privește, mi-ai spus, itinerariul,
în timp ce trasai pe harta din sala profesorală
linii fosforescente ca putregaiul.
Fiecare dintre noi voia să plece
undeva într-o țară a nimănui,
dar pe directorul din Negreni îl lăsau rece
rugămințile și cererile de concediu.
Puteai să-i scrii scrisori sau să-i spui
că trebuie să uzi leandrii Greciei, de exemplu,
ca să-l îmblânzești nu era decât un remediu:
să te târăști în fața lui, ceea ce noi
n-am fi făcut pentru motivul simplu
că nu exista încă un manual pentru așa ceva la noi.
Așa că visam amândoi
că ne plimbam pe mările neștiutelor țări,
ba eu chiar colecționam
ilustrate și, la lumina unei lumânări,
le priveam și gustam dulceața călătoriei cântând
amândoi la o frunză de laur,
rând pe rând.

Sicriul timpului pierdut

(din „Familia”, nr.1/2008)

Ducem pe umeri mereu câte ceva,

eu, teancuri de manuscrise neterminate,
dânșii, criticii, pixuri roșii și citate

poate vor fi bune, spun ei, oftând, undeva,

pe mine nu mă deranjează privirea lor indiscretă,
cât timp nu sunt privit prin lunetă,

le-am spus și le spun deschis, ca un zbor,
știu și să înjur țigănește și să mulțumesc,
depinde numai de ei cum mă privesc,
inconștientul și rațiunea-i la latitudinea lor,

dar din dar se face la noi din toate cele,
pe această frunză de plai românesc,
unde poeții și criticii alături muncesc

și nu pierd timpul stând înghețați prin cafenele !...

Adrian Suci

Un veac plicticos

(din „Familia”, nr.1/2008)

ești ciudat de vie
deși afară-i toamnă printre femei și în lume
strălucitoarea mea poezie

sunt primul care spune asta anume

noi doi
adică amândoi
am face un cuplu frumos desigur
dar în veacul acesta plicticos

eu mai bine stau singur

CONSILIUL JUDEȚEAN SUCEAVA
CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU CONSERVAREA ȘI PROMOVAREA
CULTURII TRADIȚIONALE SUCEAVA

FESTIVALUL LITERAR „EUSEBIU CAMILAR – MAGDA ISANOS“
Ediția a XIII-a, 2008

Consiliul Județean Suceava, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Suceava, în colaborare cu Societatea Scriitorilor Bucovineni, Crai Nou Suceava, Primăria comunei Udești, Biblioteca Bucovinei "I.G. Sbiera" și Complexul Muzeal Bucovina, organizează ediția a XIII-a a **Festivalului literar „Eusebiu Camilar – Magda Isanos“**, în perioada **30 mai – 01 iunie 2008**, la Suceava și Udești.

Concursul își propune să descopere, să sprijine și să promoveze noi și autentice talente în rândul creatorilor din literatura de astăzi și se va desfășura pe trei secțiuni: poezie, proză scurtă și reportaj literar.

R E G U L A M E N T

1. Sunt acceptate în concurs numai lucrări în limba română, **nepublicate și nepremiate** la alte concursuri literare.
2. La concurs pot participa autori de orice vârstă, care nu sunt membri ai Uniunii Scriitorilor, nu au debutat editorial și nu au obținut Marele Premiu la edițiile precedente ale concursului.
3. Lucrările, dactilografiate în **cinci (5) exemplare**, vor fi trimise pe adresa:
**Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Suceava,
Str. Universității nr. 48
Suceava, 720228**
4. Lucrările se trimit până la data de **30 aprilie 2008**. Ele vor purta în loc de semnătură un motto ales de autor. În colțul poștal va fi introdus un plic închis (având același motto), care va conține numele și prenumele autorului (din buletin), adresa completă, numărul de telefon (obligatoriu) și eventual adresa electronică.
5. La secțiunea **poezie**, fiecare participant are dreptul de a se înscrie în concurs cu minimum **cinci (5) și maximum zece (10) poezii**. La secțiunea **proză scurtă**, fiecare participant are dreptul de a se înscrie în concurs cu **minimum o (1) proză scurtă și maximum trei (3)**. La secțiunea **reportaj literar**, fiecare participant are dreptul de a se înscrie în concurs cu **un (1) reportaj de maximum cinci (5) pagini**.
6. Un concurent poate participa la toate secțiunile.
7. Lucrările nu se returnează, ele urmând a intra în patrimoniul concursului „Eusebiu Camilar – Magda Isanos“, iar laureații vor fi publicați în „Caiete udeștene“, volum editat de Centrul Culturii Tradiționale Suceava.
8. Laureații vor fi anunțați până la data de 26 mai 2008, pentru a fi prezenți la festivitatea de premiere, precum și la manifestările prilejuate de finalizarea Concursului, care vor avea loc la Suceava și Udești între 30 mai și 01 iunie 2008. Manifestările vor consta în lansări de carte, șezători literare, recitaluri de poezie, vizite la muzee și monumente de artă din județ, realizate cu participarea membrilor juriului și a altor personalități literare. Organizatorii asigură cazarea și cheltuielile de transport (bilete de tren-clasa a doua). În eventualitatea în care laureații doresc să fie însoțiți și de alte persoane, acestea trebuie să-și suporte integral toate cheltuielile, iar organizatorii trebuie anunțați până cel târziu la data de 28 mai 2008, pentru a face rezervările necesare.
9. Juriul concursului va fi alcătuit din critici literari, poeți, prozatori, redactori șefi de reviste literare, membri ai Uniunii Scriitorilor din România.
10. Membrii juriului nu mai pot schimba ulterior ordinea rezultată în urma jurizării.
11. Pentru cele mai valoroase lucrări prezentate în concurs, juriul va acorda următoarele premii:

POEZIE:

Marele premiu „MAGDA ISANOS“, Premiul I, Premiul II, Premiul III
Premiul „CONSTANTIN ȘTEFURIUC“

PROZĂ SCURTĂ:

Marele premiu „EUSEBIU CAMILAR“, Premiul I, Premiul II, Premiul III

REPORTAJ LITERAR:

Marele premiu „MIRCEA MOTRICI“, Premiul I, Premiul II, Premiul III

Vor fi acordate, în funcție de posibilități, și premii ale unor reviste literare.

Relații suplimentare: tel: **0745-773290**